Ladzer Tageblat № 176

Opłata pocztowa uiszcz. ryczałtem

פרייז 30 גראשען

לאדזשער טאגעבלאט

הײנט 12 זײטן.

25-טער יאהרגאנג | 29 lipca 1932 | פרייטאג, כ"ה תמוז תרצ"ב

רעדאקציע און אדמיניסטראציע: פּיעטריקאווער 16. טעלעפאנען פון: רעדאקציע 100-57, פון אדמיניסטראציע 100-47

לוקסוס-שיך

הערן דאמען און קינדער

צו קאנקורענץ-פרייזען

בעקומט מען נור איר דער פירמע

א. אגורעק

11 זאוואדזקא 11

OBUWIE LUXUSOWE
A. OGÓREK
ŁÓDŹ
ZAWADZKA 11

בלב נשבר הננו מבכים את מותו של

נ"ע

אלי' מנחם קאנטאראוויץ

ומנחמים את בנו, מנהל הפירמה, בברכת תנחומים.

Personel fabryki mydła „KANTOR"

H. Kantorowicz.

אלע וואס פאהרען אויף זומער-וואוינונג

קויפען עכטע גוטען און כשר'ן

וויין

צו די ביליגסטע פרייזען

צו 65 און 75 גר. פאר 1/4 ליטער

ביי דער לאנגיעהריגער בעוואוסטער פירמע

„בארווין"

אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאדז

נאוואמייסקא 30, טעל. 210.50

נייעס

היסטארישע טרשיינונג

נייעס

די ערשטע פעראייניגטע אויסגאבע דער וועלט

דער

תלמוד בבלי

עם

תלמוד ירושלמי

געשלאסען אין קליינעם פארמאט אין 6 און 12 פראכט-בענדער מיט גרויסע טיף-שווארצע אותיות מרובעות, פון דער שטארקסטער פאטאגראפישער רעפראדוקציע אויף דער וועלט, אויפ'ן בעסטע, ריין, ווייסען, דוינראהפטען זיידען-פאפיר מיט כל הטרפשים.

איצט ערשינען.

צו בעקומען נור אין דער בוכהאנדלונג „קולטורא"

(אפטיילונג ספרי קודש) פּיעטריקאווער 50.

מביעים אנו בזה את רגשי השתתפותינו בצערו הגדול של יו"ר הסתדרותנו מר יחיאל זילבער למות עליו פתאום אמו היקרה מרת

מינדל נ"ע

ינחם בעבודתו לטובת רעיוננו

חוג עברי לזמרה ולספרות

„הזמיר" מפביניץ

א גרויסע אמנעסטיע

פאר אלע זאדע-וואסער געשעפטען

אויף לאגעווניצקא 2 דארט איז שטענדיג א גרויס געשטיי. איהר מוזט וויסען וואס דארט איז געווארען. ס'האט זיך געעפענט דאס זאפט-געשעפט פון פירמא **ד. גאלדקארן**

די פירמע ד. גאלדקארן איז גוט בעקאנט, ווייל פון זאפט איז זי די ערשטע האנד וי קען מיט אלע קאנקורירען. ווייל ער טוט דעם זאפט אליין פאבריצירען. מאלינאווא, ציטרינאווא און פאמעראנטשאווא דאס קענט איהר ביי מיר קויפען. איהר וועט מאכען ביי מיר די פראבע, וועט איהר שטענדיג קומען צו לויפען. א זלאטי זיבעצינ 1.70 קאסט ביי מיר א גאנצע פלאש, ווייל ביי מיין זאפט בראפיטירט איהר געלד אין טאש. ווער עס ברענגט די ליידיגע פלאש צוריק, קאסט דער גאנצער זאפט א זלאטי פינף און פופציג 1.55 אויף לאגעווניצקא 2 איז דאס אלעס געווארען, נאר ביי דער בעוואוסטער פירמע ד. גאלדקארן.

גמנסיה בת שמונה מחלקות לנערים

„בית-אלפנא"

Piotrkowska 111/11
Kościuszki 48

מיר מאכען בעקאנט דאס אונזער לעהר-אנשטאלט ווערט פון נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און געפינט זיך אין א נייעם פאסיגען לאקאל, וועלכער ענטשפרעכט די פאדערונגען פון די מאדערנע שול-היגיענע. דאס גימנאזיום איז יעצט אונטער א נייע ליינונג פון א געניטען און א בעוואוסטען פעדאגאג. די אויפזיכט איבער די יודאיסטישע למודים האט איבערגענומען דער בעוואוסטער קולטורעלער עסקן ה' ד"ר פעלדמאן, וועלכער וועט שטעהן אויף דער וואך פון דערהאלטונג די ערציהונג אין שטרענג יודיש-טראדיציאנעלען גייסט.

איינשרייבונגען אין אלע קלאסען קומען פאר ביז'ן 1/9 ה. י. דערווייל אין אלטען לאקאל צעגעלניאנא 28, טעל. 176-46. בעדייטענדע הנחות פאר אונפערמעגליכע און פעהיגע שילער. ספעצ. ערגענצונגס-קורסען פאר יודאיק ווערן טעטיג זיין פאר שילער אבסאלווענטען פון פאושעכנע שולען.

די פערוואלטונג.

דאנקזאגונג

דעם הערצליכסטען דאנק דריק איך אויס די ה"ה דאקטוירים

יעלענקעוויטש און ד"ר לובראנעצקי

פאר די מיה, וואס זיי האבען זיך געגעבען ביי די קוראציע פון מיין געעהרטער פרוי

יאנאס קוטנער, קאנסטאנטין.

פאר מאגענליידנדע

ראבארבער-וויין

פעפסין-וויין

איז פרימא קוואליטעט

צו בעקומען אין דער ווינהאנדלונג פון

E. SZYKIER

Północna 1, tel. 107-84

פערטרעטער ווערן געזוכט

פערטרעטער ווערן געזוכט

דער יאנאס-פערלאג אין לייפציג זוכט טיכטיגע פערקויפער

צום בעזויך פון פריוואט-קונדען.

מעלדונגען שריפטליך: Łódź, skr. poczt. 240

Dr. K. FISZMAN

ארדינירט

אין פאדעמביע ווילא Marta

פון 1-טען אויגוסט ביז'ן 1-טען סעפטעמבער.

יין כשר!

פון דער בעוואוסטער פירמע

„פראגרעס"

וואס עקזיסטירט מיט דעם גרעסטען ערפאלג

אין פראנט-געוועלב, אלטער-מארק 1

פאר א פירטעל ליטער יין כשר

65 און 75 גר.

פירמע „פראגרעס"

אלטער-מארק 1, טעל. 184-82

בעמערקונג: פאר לערע פירטעל-ליטערדיגע פלעשער פון פירמע „פראגרעס" צאהלען מיר 5 גר. באטשינקע און קווארט-פלעשער 10 גר.

Ciechocinek

Dr. med. W. Łaski

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען.

נעמט אן 5-טען יוני 1932

אזוי ווי אין פאריגען סעזאן.

Sanatorjum „PALACE"

פאר דערוואקסענע און קינדער

אין כעלמי (הינטער לאדז)

נעמט אן ליידענדע אויף אלערליי קראנקהייטען און רעקאנוואלעסצענטן. אויפזיכט פון דאקטוירים ספעציאליסטען, ערצטליכע הילף, הייל-בעדער, טאראסען צו זון-לופט-בעדער, ווערענדעס פאר לעזשאקעס, הייל-גימנאסטיק און עסען. טעניס-שפיל און אנדערע פערוויילונגען. לויפענד וואסער אין די צימערן. שיינע געגענד אין סאסנאווע וואלד — אידעעלע אברוה-בעדינגונגען. —

Dyrektor Dr. Rakowski

Dr. Wołkowyski

צעגעלניאנא 4. — טעלעפאן 216-90

צוריקגעקעהרט

ספעציאל-ארצט פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע, אלע-ארט אנאליזע עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראלן

נעמט אן פון 2-9, און פון 5-9 אוונד,

בעזונדערווארטע-זאל פאר פרויען.

פון זאפארט איבערצוגעבען

אגרויס צימער

מיט צוויי פראנט-פענסטער. צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע אונטער „F. B."

ד"ר מעד בערמאן

ספעציאליסט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע

צעגעלניאנא 15. טעלעפאן 149-07

נעמט אן פון 8 — 11 פארמ, און פון 4 — 8 אוונד

זונטאג פון 9 — 1 נאכמיטאג.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

גאלד, ביזשוטעריע און לאמבארד-קוויטעס

צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא, פּיעטריקאווער 7

רעשטען

ביי **Szczęśliwy**

נאוואמיעסקא 5 פראנט 2. שטאק

ווארנונג!

געעהרטע קונדען! אזוי ווי איהר קומט אויף נאוואמיעסקא 5 ווערט איהר פערפיהרט פון אנדערע סוחרים, וואס זיי זאגען, אז זיי הייסען שטשענשליווי מיט דעריבער אויפמערקזאם און געדענקט די אדרעס פראנט 2 שטאק וואו איהר בעקומט ביליגער טאמאשאווער און אנדערע סחורות. די בעסטע קוואליטעטען, די נייעסטע און מאדערנסטע מוסטער-

אויף אנציגער און פאלטענס

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג: SZCZĘSLIWY

Nowomiejska 5 front II piętro

זינדער פון נאוואמיעסקא 5

איהר פרובט זיך גערעכט מאכען פאר נישט-אינפארמירטע מענשען. אז כ'האב פאר מיינע אויגען קיינמאל נישט געזעהן 3 טויזענד דאלאר „איז לא הדרך" פרעגט-זשע מיך געמיטליך, אנטלויפט נישט מיט כעס אין מיטען די דין-תורה „טוב ארך-רוח מגבה רוח" וועט איהר בעקומען א תשובה, וועלכע איהר און א סך מענשען ווייסען דערפון ווען איהר האט אפגעשאפט אייער משרת נאך 12 יאהר ככר לחם. פערשווייגט דעם פסוק כי-ימכר לך אחיך ה' ב אין איהם געגעבען א ג. ח. 5 טויזענד דאלאר, אייער ערצעהלען אין געגענווארט שמעון פיין און אייער זוהן יעקב, אז ווען איהר האט מיר געלאזען וויסען וועגען אייער שלעכטען מצב, האב איך אייך תיכף געשיקט 7 טויזענד דאלאר קאסע, און פאר 3 טויזענד דאלאר סחורה מיט מיין זוהן. וועלכען איהר האט געמאכט ביים מורה-הוראה פאר אויס אנגעהעריגען...? ש. אלטעריך האט זיך אזש געוואונדערט און א פרעג געטון — אזא גרויסע סומע האט ער אייך געשיקט? איז פון אייך געפאלען א תשובה, ס'איז דאך אינשע מאיר פיין, און יעצט ווען מיין מצב דיקטירט, אייך בעטען מיין חוב, דרעהט איהר איבער די יוצרות. אז כ'בין משוגע געווארען לא-עלינו וואס כ'בעט גאר אזעלכעס, אבער אמת מארץ תצמח. און אפשר וועט איהר דאך געהן לדין אלס פרומער יודז

י. מ. פיין.

בריף-איבערזעצונגען

פון פערשידענע שפראכען: ענגליש, פראנצויזיש, רוסיש, דייטש, און אנדערע אויף יודיש, פויליש און פערקעהרט

מ. קרזעפיצקי. פאמארסקא 4.

(ביים צאהן-ארצט ר. קרזעפיצקא)

נעהמט אן פון 9 פריה ביז 7 אוונד

טעלעפאן 206-53.

Dr. med.

E. REICHER

ספעצ. פאר מענער-שוועכע קינדערלאזיגקייט בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג

פאלודניאווא 28, טעלעפאן 210-93.

עמפאנגט טעגליך פון 8 — 11 פריה און פון 5—8 אוונד. זונטאג פון 9—1 מיטאג.

געעפענט די סעסיע פון אקציאנס-קאמיטעט אין לאנדאן

גרויסער פאליטישער רעפעראט פון פראפ. בראדעצקי

רעוויזאניסטן פאדערן אפצווארפן דעם פרענטש-באריכט

געעפענט די סעסיע פון ציוניסטישן אקציאנס-קאמיטעט

גרויסער פאליטישער רעפעראט פון פראפ. בראדעצקי

לאנדאן, 28 יולי (יט"א טעלעג.) היינט האט זיך דא געעפנט די סעסיע פון ציוניסטישן אקציאנס-קאמיטעט. פון ארץ-ישראל בעטייליגען זיך אין דער סעסיע די עקזעקוטיוו-מיטגלידער ד"ר ארלאזאראוו און סענאטאר, עס זענען אויך דא אלע איבעריגע עקזעקוטיוו-מיטגלידער פארבשטיין, ניומאן א. א.

אויף דער טאג-ארדנונג שטעהן די פראגען פון דער יודישער וועלט-קאנפערענץ אין ציריך, די ווענדונג פון די רעוויזיאניסטען מ'זאל זיי אנערקענען אלס בעזונדערן פארבאנד, פראגען פון קאלאניזאציע, עליה און פריוואט-איניציאטיוו.

נאך דער ערעפנונגס-רעדע פון לעא מאצקין האלט א לענגערן רעפעראט פראפ. בראדעצקי. אין זיין רעפעראט בעמיהט זיך פראפ. בראדעצקי אפצוענטפערן אויף אלע פארוואורפן און אנקלאגעס, וואס זענען געמאכט געווארן דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע. בראדעצקי בעגרינדעט די טאקטיק פון דער עקזעקוטיווע. וואס שייך דעם פרענטש-באריכט וועט ער איבערגעגעבן ווערען דער פאליטישער קאמיסיע, וועלכע וועט מאכען צו איהם די נויטיגע בעמיהונגען.

רעוויזיאניסטן פאדערן אפצווארפן דעם פרענטש-באריכט

ירושלים, 28. יולי (יטא טעלעגר.) דער צענטראל-קאמיטעט פון די ארץ ישראל'דיגע רעוויזיאניסטען האט בעשלאסען צו פאדערן פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע צו פארשארפען דעם קורס לגבי דער מאנדאט-מאכט און אפצווארפען פולשטענדיג דעם פרענטש-באריכט. אויב די עקזעקוטיווע וועט נישט אפווארפען דעם פרענטש-באריכט, וועלען די רעוויזיאניסטישע מיטגלידער פון אקציאנס-קאמיטעט אויפגעפאדערט צו לייגען זייערע מאנדאטען.

אראבער פער'משפט מיט א יאהר תפיסה

ירושלים, 28 יולי (יט"א טעלעגר.) דא איז פארגעקומען דער פראצעס געגען א אראבער, וועלכער האט אונטערגעצונדען א שייער אין דער קאלאניע „זכרון יעקב". דער אונטערצינדער איז פערמשפט געווארען אויף א יאהר תפיסה.

קאטאסטראפאלע לאגע פון קאלינדארפער ראיאן

מאסקווא (יא) לויט ידיעות אין „עמעס" איז די לאגע אין קאלינינדארפער ראיאן ממש קאטאסטראפאל. א בעדייטענדער טייל תבואה אויף די פעלדער דראהט פערניכטעט צו ווערען. אין די ערשטע טעג פון שניט האבען געפעהלט 40 פראצ. פון נויטיגע טראקטארען. אנשטאט די נויטיגע 1000 פעלדארבייטער זענען געבראכט געווארען בלויז 300, דערונטער פיל צו יונגע און קראנקע.

דער „עמעס" פאדערט צוציהען צו פעראנטווארטליכקייט די „אזעט"-טוער, וועלכע טראגען די שולד פאר דער לאגע און גלייך אננעמען שריט, אז די תבואה זאל נישט געהן פערלוירען.

אין משך פון יאהר 1932 האבען פערלאזט קאלינינדארף יהעלעה 1000 קאלאניסטען און מעהר ווי 500 נייאנגע־קומענע קאלאניסטען.

נאך דער מפלה פון די דייטשע טעניס-מייסטער

די דייטשע טעניס-מייסטער גראם און פרען (לינקס) גראטולירען זייערע בעזיגער די אמעריקאנער וואן רין און אליזאן (רעכטס).

דער מינדערהייטען-שוץ זאל חל זיין אויך אין דייטשלאנד און איטאליען

ס'זאלען געשאפען ווערען פשרה-אינסטאנצען אין א רייה לענדער אויסצוגלייכן די מעהרהייט מיט די מינדערהייטען

גענף (יטא) די קאמיסיע פאר עטנישע און קאלאניאלע ענינים פון דער אינטערפארלאמענטארישער אוניע האט בעת איהרע בעראטונגען גענומען צו קענטניש דעם בעריכט גון די החלטות, וועלכע זענען איהר פארגעלעגט געווארען דורך דער סוב-קאמיסיע פאר מינדערהייטען ענינים.

די החלטות שטרעבען הערצו, אז די אינטערפארלאמענטארישע אוניע זאל להפא רעאליזירען די פארשידענע החלטות, וועלכע זי האט אין די פערגאנגענע יאהרען אנגענומען בנוגע דער פאר בעסערונג פון דער לאגע פון די מינדערהייטען. די דאזיגע שריט דארפען גענומען ווערען אין צוויי ריכטונגען: ערשטענס בנוגע דער פארברייטערונג פון אינטערנאציאנאלען מינדערהייטען-שוץ אויף אלע לענדער, ד. ה. אז אינטערנאציאנאלע התחייבות'ן כלפי די מינדערהייטען זאלען חל זיין אויף אלע מדינות, ווי צ. ב. איטאליען, דייטשלאנד א. א. שנית, זאל די „אוניע" זיך בעמיהען צו שאפען אין די לענדער גופא אינלענדישע פשרה-אינסטאנצען, וועלכע זאלען פרובען ברענגען די מעהרהאט און מינדערהייט צו א הסכם. אויף אזא אופן זאל זיך דער פעלקערבונד בעשעפטיגען נאר מיט אזעלכע סכסוכים צווישען די מעהרהייטען און מינדערהייטען, בנוגע וועלכע עס איז נישט געלונגען דורכצוקומען צווישען זיך.

קליינע ארץ-ישראל-כראניק

אין שכנות מיט'ן הדר-הכרמל, איז אויפ'ן בארג פון קרן קיימת לישראל געלעגט געווארען דער גרונדשטיין פון א יודישען האנדעלס-צענטער אין חיפה.

* * *

צו דער סעסיע פון יודישען אקציאנס קאמיטעט זענען קיין לאנדאן ארויסגעפאהרען די מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אגענץ ד"ר חיים ארלאזאראוו און ה"ר ווערנער סענאטאר.

תל-אביב (יטא) דער 19-יעהריגער ירוחם כהן פון מקוה ישראל האט בעת'ן אנצינדען א ספירט-מאשינקע, בעקומען שווערע בראנד-וואונדען, פון וועלכע ער איז אין עטליכע טעג ארום געשטארבען.

* * *

ירושלים (יטא) דער הויך-קאמיסאר סער ארטור וואוקאפ האט בעזוכט תל-אביב, וואו עס האט פאר איהם איינגעארדענט אן אויפנאמע די עיריה.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע"

פערבאנד טרופע פון א.א.פ. אין פוילן. אנפירונג א. בעזמאן.

מארגען שבת, 9 אוו. לעצטע פרעמיערע

!! גרעסטע טעאטער-אטראקציע! צום ערשטען מאל אין פוילן!

2 פארשטעלונגען פאר איין בילעט 2

די גלענצענדע אפערעטען-שוישפילערין

מרים קאראלאווא

אווענד-פרייזן: פון 50 גר. ביז 2 זל.

1) אין נייעסטען אמעריקאנער ש... פון זאלאטארעווסקי

„אהז א מאמע!"

אין 3 אקטען, רעזשי פ. קאמבאראוו.

2) צום שלוס א גראנד-יעזער קאנצערט א.ג. „דאס לעצטע - דאס בעסטע"

מיט אנטייל פון די ליבלינגע מרים קאראלאווא, מ. קאמבאראוו (הארמאניע און עקסצענטר. טענץ) אדאלף טעפנער מיטן גאנצען פילהארמ.-אנסאמבל. אכטונג: צוו. אנד. וועט מאדאם קאראלאווא אויספיהרען ציגיינער-ראמאנסען מיט כאר-בעגלייטונג.

ביימאג-פרייזן: פון 50 גר. ביז 1.60

היינט פרייטאג 9.30 אוו. מארגען שבת 4 נ"מ לעצטע 2 מאל

דעם בעקערס טעכטערל

מיט מרים קאראלאווא ||| ארט. ליימונג ש הערשקאוויטש.

אויסלענדער אין בירא-בידזשאן בעקלאגען זיך אויף דער שלעכטער בעהאנדלונג

מאסקווא (יטא) דער גענעראל-פראקוראר פון בירא-בידזשאנער ראיאן האט פעראָרדענט א דרינגענדע אויספארשונג געגען דעם ארטיגען מראטאר פון ארטיגען רעגירונגס-תבואה-טרעסט ב. גארא, וועלכער ווערט בעשולדיגט פאר אפזאגען זיך אנצוועמען נייאנגעקומענע יודישע איבערוואנדערער אין די אמטען.

גלייכצייטיג האט א ספעציעלע קאמיסיע פון דער בירא-בידזשאנער קאמוניסטישער פארטיי דורכגעפיהרט אן אויספארשונג וועגען די סבות פון שפיי-מאנגעל אין ראיאן און פעסטגעשטעלט, אז די לייטונג פון בעשפייזונגס-אמט האט געפיהרט א שלעכטע ווירטשאפט. די קאמיסיע האט די רעזולטאטען פון דער אויספארשונג איבערגעגעבען דער פראקוראטור.

דער לאנד-קאמיסאריאט האט פעראָרדענט ליקווידירען אלע סטאנציעס אין לאבאראטאבקער ראיאן אויף ערטיילען שפייז אין צייטווייליגע דירות פאר די קיין בירא-בידזשאן הערפאהרענדע נייע יודישע איבערוואנדערער. לויט א רעפארטאזש פון „עמעס" שטעלען די ראווינען פעראָרדנונגען אין געפאהר דעם גאנצען יודישען אגרארפלאן אין בירא-בידזשאן.

צו גאסט ביים ענגלישן קעניג

צום יעהרליכען פעסט אין ענגלאנד מיט'ן ענגליש פון קעניגליכען פאר איז היי-יאהר איינגעלאדען געווארען 10.000 געסט. אויפ'ן בילד: פרינץ יארק בעגריסט זיין פאטער, דעם ענגלישען קעניג. הינטער איהם — די קעניגין.

יוד שווער פערוואונדעט פון א אויטאבוס

(ס) בצלאל פאדקאווסקי פון פשייטש האט נעכטען אנקומענדיג כיט'ן אויטא קיין לאדז נעבען יולינאוו, געפונבט צוגעשפרינגען פון אויטאבוס. ער איז אבער אזוי אומגליקליך געשפרונגען, אז ער איז שטארק פערוואונדעט געווארען און מען האט איהם געמוזט אבפיהרען אין שפיטאל.

„ביז די לעצטע כחות וועלען מיר קעמפען פאר אונזערע רעכט אויף דער דייטשער ערד"

ערשטער אויפרוף פון „צענטראל-פעראיין" צו דער נישט יודישער בעפעלקערונג אין דייטשלאנד

בערלין (יטא) צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע פון דייטשען יודענטום האט דער „צענטראל-פעראיין" ארויסגעלאזען אן אפעל צו דער דייטשער בעפעלקערונג אין צוזאמענהאנג מיט דער איצטיגער לאגע פון די דייטשע יודען.

אנווייזענדיג אויף דער שטייגענדער אנטיסעמיטישער אגיטאציע, ווערט אין אפעל דערמאנט וועגען די געזעץ-פראיעקטען, וואס זענען ארויסגעטראגען געווארען אין פרייסישען לאנדטאג און וואס האבען אלס ציל צו בערויבען די יודען פון זייערע רעכט. דער אמביציעזער פארטיי-אנטיסעמיטיזם פאדערט צו בעזייטיגען די יודען פון דער ווירטשאפט, טעאטער, קינא, ראדיא אנ'אגיטאציע פון גידריגסטען מין ווערט געפיהרט איבער'ן לאנד געגען יודישע דאקטוירים טראץ דעם, וואס עס זענען אזוי אלגעמיין בעקאנט די גרויסע פערדינסטען פון יודען פאר דער מעדיצינישער וויסנשאפט. אפילו דער פיהרער פון די נאציאנאל-סאציאליסטען ד"ר שטראסער האט פערזיכערט, אז זיין פארטיי האט נים בעה צו ארגאניזירען יודען-פאגראמען, העצען דאך אויף זיינע אנהענגער די בעפעלקערונג אין פערשידענע טיילען פון דייטשלאנד צו געוואלט ארויסטרעטונגען געגען יודען. די נאציא-פרעסע אין בערוט האט זיך גענומען ווידער אויפצולעבען דעם מיטאס וועגען די „זקני ציון פראטאקאלען".

אונטערשטרייכענדיג, אז דער „צענטראל-פעראיין" הויבט אויף זיין שטים פון פראטעסט געגען אזא ארט אונווירדיגער אגיטאציע, ווערט לסוף אין אפעל געזאגט:

„אויב אלע אונזערע אויסגעפרובטע מעשים זענען נישט גענוג צו איבערצייגען אייך, בעטען מיר אייך אונז גלויבען אין דעם, וואס מיר פיהלען, נעמליך, אז מיר, דייטשע יודען, וואס מיר האבען ליב אונזער פאטערלאנד, וועלען נישט דערלאזען, אז מען זאל אונז בעלייריגען און בערויבען אונזערע רעכט, נאר מיר וועלען ביז די לעצטע כחות אונזער קעמפען פאר אונזערע היימאט-רעכט אויף דייטשער ערד".

ווייסגווארדייער ערמארדעט א יוד. באהן-בעאמטען אין כארבין

כארבין (יטא) די טעג האבען רוסישע ווייס-גווארדייער ערמארדעט דעם יודישען בעאמטען פון דער מזרח-כינעזישער אייזענבאהן יחזקאל אלטער.

ביינאכט זענען אלס ווייס-גווארדייער ארײן אין אלטער'ס וואוינונג פלונדערשט אויף דורכפיהרען א רעוויזיע — א מעגליכע ערשיינונג אין כארבין. פאר'ן פערלאזען שטוב האבען די ווייס-גווארדייער געבונדען אלטער'ן און זיין פרוי. נאכדעם האבען זיי אלטער'ן אויף ארט דערשאסען אויף טויט.

דער מארד פון יודישען באהן-בעאמטען האט געמאכט א שווערען רושם צווישען דער יודישער בעפעלקערונג אין כארבין, וועלכע זעהט דערין נאך איין בעווייז פון דעם ווילקיר און פאקטישער קאנטראל פון די ווייס-גווארדייער-פאגראמטשיקעס איבער דעם עפענטליכען לעבען אין כארבין.

די בעסטע לאדעס ביליג און גוט בעקומט מען אין דער צוקערניע „אדלאר" פיעטרקאווער 17, טעל. 247-22. א פארציע מיט וואפלעס 40 גראשען

Dr. A. WITONSKI
הארץ, לונגען-קראנקהייטען
נאווראט 4, טעלעפאן 117-80.
נעמט אן יעדען טאג פון 2-3 נאכמ. אין ווישניעווא גורא (ווילע קארמאנסקעגא) ביים דענטיסט זשולטקאווסקי פון 3 נאכמיטאג.

Dr. Ziomkowski
Chor. skórne, weneryczne i moczopłciowe
6-go Sierpnia 2
przyjmuje od 8—8.30 rano, od 2—4 i od 7.30—9 w. w niedziele i święta od 10—1 pp.
Dla niezamożnych ceny lecznic.

א צימער
מיט א נישט-קרעמפירענדען איינגאנג, טעלעפאן אין צענטרום פון שטאט, טיילווייז מעבלירט פון זאפארט ביליג איבערצוגעבען. געפינען זיך צו ערפאהרען: פיעטריקאווער 82, וואוינונג 40.

Dr. med. H. Krauskopf
אקושעריע און פרויען-קרענקהייטען
צוריקגעקעהרט
זגערזשער 15. טעל. 113-47
נעמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

Dr. med
D. Rozencwajg
האט זיך איבערגעצויגען אויף נארוטאוויטשא 16 (פילסודסקיעגא 76)
טעלעפ. 128-74
נעמט אן פון 9—10 פארמ. און פון 6—7 נאכמ.

Dr. med. H. Różaner
ספעציאליסט פון הויט- און ווענערישע קראנקהייטען מענער-שוואכע און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעל. 128-98
נעמט אן פון 8—10, 4—8 אוו. זונטאג פון 9—10 פריה

Dr. med. M. Heller
ספעציאליסט פאר הויט- און ווענערישע-קראנקהייטען און מענער-שוואכע
נאווראט 2, טעל. 179-89
נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אווענד
פאר פרויען פון 4—5 נאכמ.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצא פרייזען

Dr. med. LUDWIK RAPEPORT
UROLOG
ספעציעל נירן, בלאז און אורין-קאנאלען-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף ציגעל-גאס 8 (פריער 40) טעל. 236-90
נעמט אן פון 9 ביז 1 און פון 6 ביז 8.

STARSZY FELCZER
S. Suszkiewicz
צוריקגעקעהרט
11 Listopada 15 (קאנסטאנטינער)
front II piętro – פראנט 2 שטאק – Tel. 155-45
יבערוהיגט שמערצען פון גאל-שטיינער אהן נארקאזע.

Dr. med.
Artur Kühnel
choroby kobiece i akuszerja
POWRóCIŁ
Radwańska 25, tel. 178-02, od 5—7.

פלעגט די פיס
PEDICURE
S. Łódzki

Traugutta 5 (Krótka) m. 18, tel. 170-37
נעמט אן פון 11—2 און פון 4—7 נאוו. עפיסטענץ ביי מיסטער עלעמאן (היהנער-אויגען צנשמאל אין לאנדאן) ספעציאליסט צו בעזייטיגען היהנער-אויגען און הארנהויט און צריינגעוואקסענע נעגעל אהן שמערץ.

Dr. Ludwik Falk
הויט און געשלעכט-קראנקהייטען
נאווראט 7, טעל. 128-07
נעמט אן פון 10—12 מיטאג און פון 5—7 אווענד.

אצענט
Dr. med. Adolf Falkowski
Dyrektor „Kochanówka"
נערווען- און פסיכישע קראנקהייטען
נעהמט אן פיעטריקאווער 64, וואוינונג 4
יעדען מאנטאג, מיטוואך און פרייטאג פון 4-6
טעלעפאן 102-62 אין לאדז.

שרייבען שעהן און שנעל
לערנט אויס דער בעריהמטער קאליגראף ש. בערמאן אין 15 לעקציעס, אויך ווערט אויסגעלערנט גוט שרייבען א יודישען בריף אין 15 טעג, אפילו דעם וואס קען גארנים. די עלטער שפילט קיין ראלע נים.
זאוואדזקא 19 ש. 1, פר

Dr. med. Z. DATYNER
אוראלאג
ספעציאליסט פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקהייטען
Piramowicza 2, tel. 143-95
נעמט אן פון 6 ביז 8 אוו.

Dr. med. W. Eychner
אקושער און פרויען-ארצט
וואוינט איצט
צעגעלניאנא 4 (נעבען קינא „טשארי"), טעל. 234-72
נעמט אן פון 2.30 ביז 4 און פון 7 ביז 8 אווענד

Dr. med.
Jerzy SUDYA
ספעציאל-ארצט
פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZIELONA 30, tel. 115-27
נעמט אן פון 4 ביז 7.

דער פוילישֿ-סאוויעטישער האנדעלס-טראקטאט

זאל געשלאסען ווערען שויז איז די נאהענטסטע וואכען

איז האנדעלס-מיניסטעריום ווערען איינגיכען פארקומען וויכטיגע ענדערונגען

וו א ר ש א (טעלעפאניש) היינט זענען אפגעפאהרען קיין פיקילישקי, די זומער-רעזידענץ פון מארשאל פילסודסקי דער וויצע אויסערן-מיניסטער ה' בעק און דער פוילישער אמבאסאדאר אין מאסקווא ה' פאטעק. אמבאסאדאר פאטעק האט אפגעגעבען דעם מארשאל פילסודסקי א בעריכט וועגען דעם פויליש-רוסישען נישט-אגרעסיע פאקט, וואס ער האט אונטערגעשריבען אין מאסקווא.

ווי מיר דערוויסען זיך, וועט אין פיקילישקי פארקומען א בעראטונג מכח שליסען א פויליש-רוסישען האנדעלס-טראקטאט.

פון זיכערע קוועלען טיילט מען מיט, אז די מאסגעבענדע ספערען אין ראטען-רוסלאנד לעגען גרויס אכט אויף דעם געפלאנטען האנדעלס-טראקטאט און זיי איבען אויס א דרוק, וואס גיכער צו פינאליזירען דעם אפמאך.

דאס דעצידירענדע ווארט אין דער פראגע האט מארשאל פילסודסקי. אין צוזאמענהאנג אבער מיט די זומער-פעריען, איז ערשט צו ערווארטען א דעפיניטיווע ערלעדיגונג פון דער פראגע אין דער ערשטער העלפט פון חודש אויגוסט דאן ווערען אויך ערווארט ענדערונגען אין אינדוסטריע אין האנדעלס-מיניסטעריום.

אגודה-פארשטעהער ביים פוילישען אמבאסאדאר אין לאנדאן

לויבען די פוילישע רעגירונג פאר איהר זארג למובת די יודען

לאנדאן, 28 יולי (יטא) דער פוילישער אמבאסאדאר אין לאנדאן ה' סקירמונט האט היינט אויפגענומען דעם פארשטעהער פון דער „אגודה" אין פוילען הרב שלמה יאסקאוויטש, אנ'אייניקל פון גערער רבי'ן, אויך דעם סעקרעטאר פון דער וועלט-צענטראלע פון דער אגודה גודמאן.

הרב יאסקאוויטש האט זיך אויסגעדריקט מיט פיל אנערקענונג פאר די בעמיהונגען פון דער פוילישער רעגירונג צו פארבעסערן די לאגע פון דער יודישער בעפעלקערונג אין לאנד.

גודמאן האט בעריהרט די פראגע פון זונטאג-רוה.

אמבאסאדאר סקירמונט האט הארציג געדאנקט די דעלעגאציע פאר די ערקלערונגען און פארזיכערט, אז די פוילישע רעגירונג וועט אלץ טון צו פארבעסערן די עקאנאמישע לאגע פון פוילישע יודען, פונקט ווי די פאליטישע.

צום סוף האט דער אמבאסאדאר פארזיכערט, אז בעת ער וועט זיין אין ווארשא וועט ער בעריהרען די פראגע וועגען זונטאג-רוה.

צוזאמענפאהר פון יודישע סקויט'ען אין דייטשלאנד

פראנקפורט (יטא) דא איז פארגעקומען א קאנפערענץ פון דער יודישער סקויטען-ארגאניזאציע אין דייטשלאנד „יודישער פאד-פינדערבונד" די קאנפערענץ האט אויך בעהאנדעלט א רייהע אקטועלע יודישע פראבלעמען אין דייטשלאנד.

צוליב דער געשפאנטער לאגע איז ה. י. נישט איינגעארדענט געווארען קיין זומער-לאגער פון די יודישע סקויטען, ווייל די מאכט האט נישט גאראנטירט די זיכערהייט פון לאגער.

ערב א מלחמה צווישען באליוויע און פאראגוויי

בוענאס איירעס (ספ). דער קאנפליקט צווישען באליוויע און פאראקווי פארשארפט זיך. ס'זענען נישטא מעהר קיין אויסזיכטען דעם ענין צו ערלעדיגען אויף א פרידליכען אופן. דער קריגס-מיניסטער פון באליוויען האט שוין געשיקט צו דער גרעניץ גרעסערע עיליטער אפטיילונגען.

הערריא וועגען געג. שלייכער'ס רעדע

פאריז (ספ). פרעמיער הערריא האט היינט אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט'ן דייטשען אמבאסאדאר פאן העש. די טעמע פון געשפרעך איז געווען גענ. שלייכער'ס לעצטע רעדע דורכ'ן ראדיא.

טראגישע סצענעס האבען איז לענינגראד איבער-לעבט 27 אמעריקאנער יודען, איבערוואנדערער קיין בירא-בידזשאן

מאסקווא (יטא) דער „עמעס" טיילט מיט פון לענינגראד, אז 27 אמעריקאנער יודען, דערין 3 פרויען און 6 קינדער, וואס זענען אנגעקומען קיין לענינגראד אויפ'ן וועג קיין בירא-בידזשאן, זענען דורך קיינעם נישט בעגעגנט געווארען נאכ'ן אויסשטייגען פון שיף און דער „אזעט" האט פאר זיי אויך שפעטער נישט געזארגט, איבערלאזענדיג זיי אהן הילף. די 27 יודען זענען געצוואונגען אין משך פון דריי טעג און דריי נעכט פארברענגען אונטערן פרייען הימעל, אהן א דאך איבער'ן קאפ, אהן א געלעגער און אהן שפייז. דער „עמעס" בעשרייבט די טראגישע סצענעס פון די ליידען פון די אמעריקאנער יודען, בעזונדערס די פרויען מיט קליינע קינדער אויף די הענט. די צייטונג פאדערט צו בעשטראפען דעם לענינגראדער „אזעט".

דענקמאל פון ריכארד וואגנער מיט א האקענקרייץ

שטאט-ראט וויל נישט אנעמען דעם דענקמאל

פראג (יטא) דער דרעזדענער סקולפטאר פראפ. ווי נוהאר האט לויט'ן אויפטראג פון שטאט-ראט אין טעפליץ-שענאו פארגעשטעלט א פראיעקט פון א ריכארד וואגנער-דענקמאל פאר דער דאזיגער שטאט, אין וועלכער דער בערימטער קאמפאזיטאר האט געלעבט אין 1842 און דארט געשאפען דעם ערשטען אקט פון „טאנהויזער". שוין נאכ'ן בעשטעטיגען דעם דענקמאל-פראיעקט האט פראפ. נוהאר איהם געענדערט אהן א פארשטענדיגונג מיט דער מוניציפאל-מאכט, און נעמליך, אין איינעם פון די הינטערשטע פאלדען פון וואגנער'ס מאנטעל אויסגעהאקט א האקענקרייץ. די שטאט-פערוואלטונג פון טעפליץ-שענאו האט זיך אפגעזאגט איבערצונעמען דעם דענקמאל.

Ostrzegamy! *Niech Pani nie zaniedbuje Swej cery!*

א פרישע געזיכטס-הויט איז א סימבאל פון יוגענד. אויב אייך מיין ליבע פרוי געהט דערין צו האבען א שעהנע געזיכטס-הויט און אויסצוזעהן יונג, דארפט איהר נוצען פאלמאליוו - זייף טעגליך אין דער פריה און אין אווענד. מחמת צום אויסארבייטען די דאזיגע זייף ווערען בענוצט בערימטע קאסמעטישע אייל'ען פון אליווען-פרוכטען, פאלמען און קאקאס-ניס, געמישט דורך אונזערע פאכמענער לויט א בעזונדער רעצעפט, וואס איז אונזער שטרענג געהיימניש, ווירקט די דאזיגע זייף מילד און גרינטליך און דערהאלט די דעליקאטקייט און ווייכקייט פון דער הויט.

די בשפע'דיגע געדיכטע מידלינעס בעפרייט די הויט-עפנונגען פון אלערליי אונריינליכקייטען, נישט ארויסרופענדיג דערביי די מינדעסטע הויט רייצונגען.

מען דארף זיך דעריבער נישט וואונדערן וואס די דאזיגע זייף ווערט אלגעמיין אנערקענט אויך אלס זייף, וואס איז גוט פאר בעדער.

שעהנע פרויען פון דער גאנצער וועלט נוצען טעגליך רעגולער פאלמאליוו-זייף, כדי צו דערהאלטען די פרישע און דעליקאטע געזיכטס-הויט און א קערניגען שעהנעם קערפער.

MYDŁO PALMOLIVE

יאפאנישע עראפלאנען באמבארדירן פעקין

נייע לאנג-דויערנדע יאפאניש-כינעזישע מלחמה אונפערמיידליך

לאנדאן (ספ.) אין כינא ווערען געמאכט פיבערהאפטע הכנות צו אנ'אפענסיווע אויף א ברייטען פראנט. אין פעקין קומען פאר בעראטונגען פון כינעזישען גענעראל-שטאב אונטער'ן פארזיץ פון טשאנג-סו-ליאנג. אויף צפון-זייט פון דער שטאט זענען קאנצענטרירט גרויסע כינעזישע מיליטער מחנות. אויך די יאפאנער רוהען נישט. טאג און נאכט קומען פאר איבערטראנספארטירונגען פון מיליטער.

היינט האבען זיך בעוויזען צום ערשטען מאל יאפאנישע עראפלאנען איבער פעקין, וועלכע האבען אראפגעווארפען באמבעס.

די כינעזישע סטודענטען האבען איינגעארדענט אנטי-יאפאנישע דעמאנסטראציעס און דעמאלירט יאפאנישע געוועלבער. דער יאפאנישער קאנסולאט גרייט זיך צו פערלאזען פעקין.

ס'איז שוין כמעט זיכער, אז א נייע לאנג-דויערנדע מלחמה צווישען יאפאן און כינא איז אונפערמיידליך.

==§==

טירען פון פרייסישער רעגירונגס-אדמיניסטראציע ברייט צועפענט פאר די היטלעריסטען

בערלין (יטא) די נייע מאכט פון פרייסען האט אפגעשאפט דעם דורך דער אראפגעזעצטער רעגירונג איינגעפיהרטען פערבאט פאר רעגירונגסבעאמטע צו געהערען צו דער נאציאנאל-סאציאליסטישער פארטיי. אזוי ארום זענען די טירען פון דער פרייסישער אדמיניסטראציע ברייט צועפענט געווארען פאר די היטלעריסטען.

וואשינגטאן: אמעריקע וועט נישט שטרייכען די מלחמה-חובות

ווירטשאפטליכע וועלט-קאנפערענץ אין לאנדאן וועט שטרייכען די מלחמה-חובות

וואשינגטאן, (ספ.) נעכטען איז פארגעקומען א קאנפערענץ וועגען דער לאגע אין איירארפא און די מלחמה-חובות. אין דער קאנפערענץ האבען זיך בעטייליגט הובער, סטימסאן און מעלאן.

דער דאזיגער קאנפערענץ ווערט צוגעשריבען א גרויסע פאליטישע בעדייטונג, מחמת עס איז אויף איהר אנגעצייכענט געווארען די שטעלונג פון אמעריקא אויף דער בעפארשטעהענדער ווירטשאפטליכער וועלט-קאנפערענץ, וואס וועט פארקומען אין אקטאבער ה. י. אין לאנדאן.

לאנדאן (ספ.) לויט די ידיעות פון וואשינגטאן פארשטארקען זיך אין אמעריקאנער סענאט די צאהל אנהענגער פון שטרייכען די מלחמה חובות.

א גרויסען רושם האט געמאכט די ערקלערונג פון ג. שטאטס-סעקרעטאר סענ. גלאס, וועלכער האט זיך ארויסגעזאגט פאר שטרייכען די מלחמה חובות. איירארפא האט בעת דער מלחמה בעצאהלט מיט 16 מיליאן מענשליכע לעבענס האט ערקלערט סענ. גלאס, דארף אמעריקא וויינגסטענס געבען געלד.

אין די אמעריקאנער פאליטישע קרייזען ריכט מען זיך דערויף, אז אויף דער לאנדענער קאנפערענץ וועט מען ענטגילטיג שטרייכען די מלחמה-חובות.

לאדזשער ווייסער חברה'ניק

פאהרט מלחמה האלטען מיט די יאפאנער

(§) סטאניסלאוו טשאנישעווסקי פון בריסקער גאס 29 האט געמעלדען פאליציי, אז איהר 12 יעהריגער תכשיט טיטעשיסלאוו האט ביי איהר צוגענומען 1000 זל און איז נעלם געווארען.

פאר די חברים האט ער זיך פערטרויט, אז ער וויל פאהרען קיין כינא מלחמה האלטען מיט די יאפאנער.

די זעגעל-שיף „ניאבע"

וואס איז אראפ אין אגרונט פון ים צוזאמען מיט 69 יונגע מענשן.

שבת מעג א יוד זיך אפזאגען פון א שבועה אין געריכט

מיט א קורצער צייט צוריק האט א ריכטער פון שטעטישען געריכט פערמשפט א געוויסען יעקב קארמאן אויף 2 טעג אומבעדינגטען ארעסט און 350 זל. געלד-שטראף דערפאר, וואס ער האט זיך אפגעזאגט צו געבען א שבועה אין געריכט אום שבת.

מיט'ן דאזיגען ענין האט זיך פאראינטערעסירט דעפ. לעווין, וועלכער האט אין יוסטיץ-מיניסטעריום, פארגעלייגט נישט צווינגען א יודען שווערען אום שבת, ווייל דאס איז אין געגענזאץ מיט דער אנערקענטער פרייהייט פון גלויבען.

די טעג האט דאס יוסטיץ-מיניסטעריום געמעלדען דעפ. לעווין, אז געגען ריכטער פון שטאטישען געריכט איז פארפיהרט געווארען א דיסציפלינארע אויספארשונג. דאגעגען וועט יעקב קארמאנ'ען געשענקט ווערען די גאנצ...

גארגולאוו איז דער ראספוטין פון די רוסישע עמיגראציע

רופט אויס דער פראקוראר אין זיין בעשולדיגונגס-רעדע בעת'ן פראצעס אין פאריז

דער פער'משפט'ער בעט מ'זאל איהם שיסן, ניט הענגען!

פאריז (כפ.) די גאנצע פרעסע איז היינט פול מיט פרטים פון דער לעצטער זיצונג פון גארגולאוו-פראצעס, נאכ'ן עדות זאגען פון גארגולאוו'ס פרוי וועלכע האט יאמערליך געוויינט און געטענהט, אז די רחמנות צו האבען אויף איהר קינד, וואס דארף געבוירען ווערען, האט אנגעהויבען צו רעדן דער פראקוראר. ביי א געוואלדיגער שטילקייט האט דער פראקוראר אנגעהויבען זיין בעשולדיגונגס-רעדע.

אין פאריז — זאגט דער פראקוראר — געפינען זיך פלערליי קאמיטעטן: רויטע, רוהיגע, מיושב'דיגע, שטורמישע, ווייסע, רויטע און ווי ס'זיינען זיך ארויס אויך גרינע. ב'וואלט געקענט פארשטעלען גארגולאוו'ן אלס באלשעוויק. כ'האב אבער נישט דעריויף קיין גענוגענדע בעווייזען.

— צי האט גארגולאוו געהערט צו די ווייסע, רויטע, אדער גרינע? ער איז גיכער א ווינקעל-דאקטאר, א פאנטאסטיקער מיט ליטעראריש פרעטענזיעס. דאס איז א בינאמיסט און סאדיסט, וועלכער האט פערגוואלדיגט 14-יעהריגע מיידלעך. דאס איז דער ראספוטין פון דער רוסישער עמיגראציע (שטארקע בעוועגונג אויפ'ן זאל) קעגענס-ערדיגער האבען א רייגער געוויסען פון איהם.

„דער פערטיידיגער וועט זיך בעמיהען צו בעווייזען, אז דער מערדער איז גייסטיג קראנק. אבער סיי דער פאטר פון דער סיי דער פראקוראר זעהען נישט קיין פיס כאטאראמען.

— כ'בעשולדיג אין נאמען פון פאלק, וואס איז געבליבען אין טרויער. בעליידיגט נישט דאס עפענטליכע געוויסען. וואס וועט קיינמאל נישט פארשטעהן, אז אנ'אויסלענדער איז בעפרייט געווארען נאכ'ן אויספיהרען א'א מארד.

דער פערטיידיגער געראיד זאגט אז ...

קען איז געגליכען צו א מארד. נאך די רעדעס פון די צדדים איז דאס געריכט אוועק אויף א בעראטונג. אויף דער פראגע: צי איז גארגולאוו פערנטוואורטליך פאר זיינע מאטען, האבען 10 ריכטער געענטפערט „יא" און צוויי „ניין".

דאס געריכט האט דערפאר אויסגעטראגען א טויט-אורטייל.

נאכ'ן פערעפענטליכען דעם אורטייל, איז גארגולאוו אויפגעשטאנען און ערקלערט, אז ער איז געווען א גוטער רוסישער זעלנער, ער האט געקעמפט פאר פראנקרייך און מ'דארף איהם דערשיסען, ווי א זעלנער. די אויספיהרער פון דער עקזעקוציע וועט ער אפגעבען א מיליטערישען כבוד, אבער ער וויל נישט אומקומען דורכ'ן תליון.

צום סוף זאגט ער, אז ער איז צופרידען. וואס ער פערלאזט די וועלט, און ער זאגט דערביי, אז אין פראנקרייך וועט אויך קומען דער קאמוניזם.

דער פערטיידיגער שטעהט אויף און זאגט:

— צוזאמען נאכ'ן אורטייל וועלען מיר זיך דערוויסען, ווער פון אונז ס'האט גערעכט: דער פראקוראר אדער איך.

א ראקעטע, וואס זאל פליהען 7000 מעטער אין דער הייך

דער בערלינער אינזש. ווינקלער (רעכטס) וויל די טעג אפלאזען א נייע קאנסטרואירטע ראקעטע, וואס זאל פליהען 7 טויזענד מעטער אין דער הויך.

מאביליזאציע פון היטלער'ס שטורם-אפטיילונגען

היטלעריסטען גרייטען צו א פוטש באלד נאך די רייכסטאג-וואהלען

בערלין, 28. יולי (ספ.) לעצטענס בעקומען די פארטיי-ביורא'ען פון פון די סאציאל-דעמאקראטען און קאמוניסטען ידיעות פון פארשידענע טיילען פון לאנד וועגען א קאנצענטראציע פון די שטורם-אפטיילונגען. אזוי, למשל, זענען קאנצענטרירט גרעסערע גרופען היטלעריסטען אין פאמערן, מעקלענבורג, שלעזיען און בראנדענבורג. אין בערלין אליין שטעהן אין פולער קאמפס-גרייט-קייט 20 טויזענד מיטגלידער פון די שטורם-אפטיילונגען.

די סאציאל-דעמאקראטען רעכענען זיך ערנסט מיט דער מעגליכקייט, אז נאך די וואהלען, וועלכע וועלען נישט ברענגען די היטלעריסטען קיין מעהר-הייט, וועלען די שטורם-אפטיילונגען מאכען א פוטש.

דער „פארווערטס" פערעפענטליכט א בעפעהל פון דער אנפיהרונג פון די שטוטגארטער שטורם-אפטיילונג, וואס פאדערט אויף די מיטגלידער די העכסטע מאס פון אליארם-גרייטקייט אויפ'ן 31-טען יולי. די צייטונג ברענגט אויך א מאביליזאציע-בעפעהל פאר דער היטלעריסטישער פעלד-זשאנדארמעריע און א בע-פעהל צו זיין אין פולער בעוואפנונג.

פערבאטען דעם „י.ק.צ." אין דאנציג

דאנציג, (ספ.) דער דאנציגער סענאט האט פערבאטען אויף צוויי ווא'ן אויפ'ן שטח פון דער פרייעשטאדט דאנציג דעם „אילוסטראוואני קוריער" אין משך פון א יאהר צייט.

געשאסען אויף א שוואנגערע פרוי הינטער לובלין

לובלין (טעלעפאניש) אין א דארף הינטער לובלין איז אויסגעפיהרט געווא-רען א שרעקליכער מארד. די איינוואוי-נערין פון דאזיגען דארף מאריא סאדאוו-סקא, וועלכע איז אין אנדערע אומ-שטענדען, האט געהענדיג קען לובלין בעקומען א קויל אין בויך פון איהר שכן וועלכער איז צוקריגט מיט איהר מאן. די אומגליקליכע פרוי האט אין איניגע מינוט ארום געשטארבען. דאס געבוירענע קינד איז געווען ארויסגעשאסען מיט דער קויל. די שווער-פערוואונדעטע איז אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל. דער מערדער איז ארעסטירט.

היטלעריסטען אין דרום-אפריקא

קאפשטאט, (ספ.) די היטלעריסטישע גרופע אין דרום-אפריקא פיהרט אן אנטיסעמיטישע העץ-קאמפאניע. פאדערענדיג נישט צו קויפען ביי קיין יודען.

א נייע דייטשע קליינע לופט-שיף

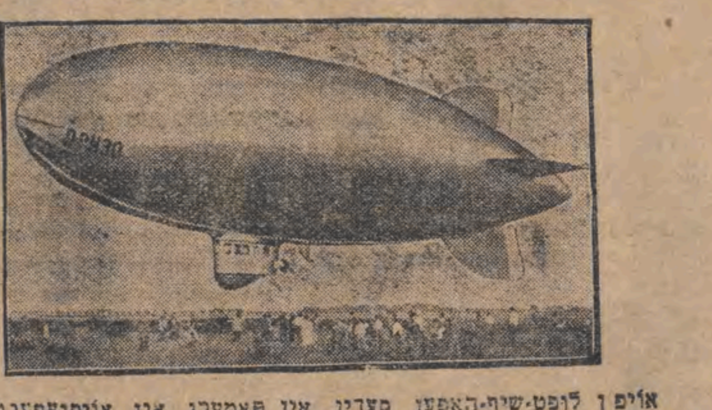

אויפ'ן לופט-שיף-האפען סעדין אין פאמערן איז אויסגעפרובירט געווארען א נייע קליינע לופט-שיף.

בלוטיגע קאמפען צווישען קריגס-וועטעראנען און פאליציי

וואשינגטאן (ספ.) די לאגע פון די געוו. קריגס-אנטייל-נעמער ווערט וואס אמאל טראגישער, נעכטען איז גע-קומען צו א בלוטיגען צוזאמענשטויס מיט דער פאליציי. דערביי איז איין קריגס-וועטעראן דערהרג'עט געווארען, און איניגע זענען געווארען פערוואונדעט. אויך א פאליציאנט איז דערהרג'עט גע-ווארען. דאס „ווייסע הויז" ווערט גע-היטען דורך פאליציי און מיליטער.

מ'האקט אויס שויבען ביי יודען אין קאנסטאנטין

קאנסטאנטין, 28. יולי (טעלעפאניש) די יודישע בעפעלקערונג אין קאנסטאנטין ווערט לעצטענס טעראריזירט פון אן'ארגאניזירטער באנדע כולי-גאנעס. אין משך פון דער לעצטער וואך ווערען טאג-טעגליך אויסגעהאקט די שויבען ביי יודישע איינוואוינער. ס'וואלט כדאי געווען, אז די מאכט-ארגאנען זאלען זיך פעראינטערעסירען מיט דעם ענין.

בודזשעט-פרעלימינאר אויפ'ן יאהר 1933-34 נאכנישט צוגעגרייט

ווארשא (טעלעפאניש) אין צוזא-מענהאנג מיט די קלאנגען, אז דאס פי-נאנץ-מיניסטעריום גרייט שוין צו דעם פרעלימינאר-בודזשעט אויפ'ן יאהר 1933/34, ווערט מצד דעם פינאנץ-מי-ניסטעריום מיטגעטיילט, היות דער פרע-לימינאר-בודזשעט דארף ערשט פאר-געשטעלט ווערן דעם סיים אין חודש אק-טאבער, איז די פראגע וועגען קומענדיגען בודזשעט נאך בכלל נישט אקטועל.

קאמוניסטען רופען צו א שטרייק פון די טעקסטיל-ארבייטער

(§) אויף א אלגעמיינער פערזאמלונג פון „פראצא" איז נעכטען ווידעראמאל בעהאנדעלט געווארען די פראגע וועגען די ארויסגערוקטע לוין-פאדערונגען און עס איז בעשלאסען געווארען נישט צו קוקען אויף דער אגיטאציע פון די לינקע עלעמענטען און איצט קיין אקציע נישט אונטערנעמען, ווייל די צייט פאר א שטרייק איז גיט קיין ענטשפרעכענדע.

—§—

בלוטיגער באנדיטען-אנפאל אין לאדזשער קינא „אאזא"

2 באנדיטען זענען בעת'ן אנפאל פערוואונדעט געווארען

געמאכט דעם אנפאל, ווייל דער קינא-אינהאבער האט נישט געוואלט געבען קיין אויסקויף-געלד

(§) נעכטען 10 אווענד איז פארגע-קומען אין קינא „אאזא", פראבוגא 10 (אין באלוט) א דרייסטער באנדי-טען-אנפאל אויפ'ן קינא-אינהאבער יאן שפאלעק. צוויי פון די אנפאלער זענען שווער פערוואונדעטע אפגעפיהרט גע-ווארען אין ראדאגאשטשער שפיטאל.

די פרטים פון דאזיגען אנפאל שטעל-לען זיך פאר אויף פאלגענדען אופן: דאס קינא „אאזא" איז גאנץ אפט איבערגעגאנגען פון איין בעל-הבית צום צווייטען. לעצטענס האט אפגעקויפט דאס קינא יאן שפאלעק (זגערזשער 79) ווען שפאלעק האט ארויפגעפיהרט א רעמאנט אין קינא-בנין האט זיך גע-ווענדעט צו איהם עמעצער א פערשוין און געפאדערט 50 זל. אויסקויף-געלד. דער דאזיגער חברה-מאן האט איהם דערביי ערקלערט, אז אלע פריהערדיגע אינהא-בער האבען אויך געמוזט צאהלען אויס-קויף-געלד. אויב ער וועט זיך אפזאגען צו געבען דאס געלד, האט דער חברה-מאן געסטראשעט, וועט מען רעמאלי-רען דאס קינא.

שפאלעק האט זיך אויסגעלאכט און געוויזען דעם פערשוין די טיר.

נאכדעם ווי ער האט דעם קינא-זאל געבראכט אין ארדנונג, האט שפאלעק ארייגעזעצט אין קאסע זיינע א קוזינקע. זיין פרוי איז געווען ביים בופעט און זיינע צוויי זיהן אין ארקעסטער.

נעכטען 10 אווענד האט שפאלעק, זיצענדיג אין זאל, געהערט הילפס-רוי-פען פון פאדער-זאל. ווען ער איז ארויס געלאפען אהין, האט ער געזעהן, ווי 4 חברה-לייט, בעוואפענטע מיט מעסערס און טויט-שלעגער, שלאגען זיין פרוי און ווילען מיט כח זיך אריינרייסען צו דער קאסע. שפאלעק האט געוואלט קומען צו-הילף זיין פרוי און די קאסירקע, אבער דא זענען צו איהם צו 2 חברה-לייט און איהם מכבד געווען מיט אזעל-כע קלעפ, אז ער איז געפאלען אין אהנ-מאכט. אויף זיינע געשרייען זענען אבער אנגעלאפען זיינע 2 זיהן פון אר-קעסטער. ס'איז אויסגעבראכען א גע-שלעג.

זעהענדיג, אז די באנדיטען וואקסען זיך מיט מעסערס, האט איינער פון שפאלעק'ס זיהן ארויסגעכאפט א רע-וואלווער און אויסגעשאסען צוויי מאל. די קוילען האבען געטראפען צוויי פון די אנפאלער: מאריאן נאוואצקי, 18 יאהר אלט, (לאגעווניצקא 47) און דעם 26-יעהריגען יאן בראנאווסקי (סטעפא-נא 8).

די ארויסגערופענע פאגאטאוויע האט ביידע אפגעפיהרט אין שפיטאל אין א שווערען צושטאנד. ביי זייערע בעטלער איז דארט אוועקגעשטעלט געווארען א פאליציי-וואך.

אויפ'ן ארט פון געשעהניש איז גלייך אנגעקומען דער אויבער-קאמיסאר וויי-רזמעטער און פיס-פאליציי, וועלכע האט בען ארויפגעפיהרט אן'אבלאווע אין דער גאנצער געגענד. צו לאפען די רעשט אנפאלער.

די גאנצע געשיכטע דערמאנט שטארק אין טאשעמקא'ס באנדע אין ווארשא.

16-יעריגע מעדלעך פיהרען קאמוניסטישע אגיטאציע אין... דער פאלקס-שול

ביידע זענען פער'משפט צו 6 חדשים תפיסה

(§) נעכטען זענען פאר'ן לאדזשער קרייז-געריכט געשטאנען די 16-יעריגע מאשע יאלניצקא פון פיעטריקאווער 28 און די 16-יעריגע דבורה לעדערמאן פון לעמבערגער גאס 5 ווערענדיג אנ-געקלאגט אין פיהרען א קאמוניסטישע אגיטאציע אין דער פאלקס-שול און אין אנגעהערען צו דער קאמוניסטישער יוגענד-ארגאניזאציע „פיאנער".

ביידע מעדלעך זענען פער'משפט געווארען צו 6 חדשים תפיסה.

—§—

רעזינפעקציע פון טעלעפאן-רעהרלער

אין שייכות מיט דער פעראָרדנונג פון וואיעוואדע ווערען רעזינפעקצירט די רעהרלער פון די טעלעפאן-אפאראטען אין עפענטליכע אינסטיטוציעס, רעס-טאראנען, קאווארניעס א. א. פאר נישט אויספיהרען די פעראָרדנונג זענען פאר-געזעהן שטראפען. אין לאדז פיהרט דורך די רעזינפעקציע דער מיליטערי-שער קאאפעראטיוו „פעדעראציע", פעט ריקאווער 111, טעל. 184-99.

ארויסגעגנב'עט וועש פון בוידעם

(§) ביי יוסף וואוויז פעטריקאווער 37 האבען גנבים נעכטען ארויסגעגנב'עט די גאנצע וועש פון בוידעם.

גראף גראווינא — באטשאפטער אין בערלין?

דער אויבער-קאמיסאר אין דאנציג זאל בעשטימט ווערען אלס איטאליענישער באטשאפטער אין בערלין.

איינשרייבונגען אויף די פראפעס-יאנעלע פאך-קורסען פון דער געז. „ארט" .וואולטשאנסקא 27 טעלעפאן 111-23.

עס ווערען אנגענומען איינשרייבו-נגען אויף פאלגענדע קורסען אין ווער-שטאטען: 1) מעכאנישע רונד-טריקא-טאזש-ארבייט, 2) מעכאנישע רונד-זא-קען-ארבייט, 3) מעכאנישע וועבעריי, ענגליש און קארט, 4) מעכאניש קעט-לען פון שטרימף און שקארפעטען, 5) מעכאניש שפולען און טרייבען, 6) סווי-טער, שטריקעריי אין פאך-צייכנונג, 7) הענטשקע-ארבייט אויף שליטען-מא-שינען, 8) ראדיא-טעכניק (בוי פון ראד-יא-אפאראט), 9) גארטעל-ארבייט מיט מאדעלירען און צושניידען, 10) פרוי-ען-שניי, עריי מיט צושניידען, 11) מא-שין-האפט מיט פערצייכנען, 12) האנט שטיקעריי אלע טעכניקען, 13) וועש-נייעריי מיט צושניידען, 14) היט-פיצע-ריי, 15) צושניידער-קורסען פאר הערן און דאמען-שניידער, 16) אנדיליציע און האר-פארבען, 17) מאניקיר.

בעקאנטמאכונג.

אלע בעזיצער פון מאנאטליכע באהן-בילעטען וועלכע זענען אפילו געקויפט געווארען אנדערשוואו, קענען די דאזיגע מאנאט-בילעטען

אויסטוישען אויף פרישע

אין די ביוראס פון „ארביס" נאוואמיעסקא 2 און פיעטריקאווער 65.

די באהן-בילעטען ווערען ארויסגעגעבען צום נאמינעלען פרייז, אהן שום צושלאג.

„ORBIS"
POLSKIE BIURO PODRÓŻY

פון לאדזשער האנדעלס-געריכט

דריי נייע אפאדלאשטשעס

(§) דאס געריכט האט נעכטען אויף דער בימע פון אליהו אייזענשטיין פער-עפענטליכט א אופאדלאשטש דעם האלץ-כוחר מיעטשיסלאוו שיקיער פון וואול-טשאנסקא 232. אלס ריכטער קאמיסאר איז נאמינירט געווארען אלפרעד העמ-לער, אלס קוראטאר ארוו. לילקער.

* * *

גלייכצייטיג האט דאס געריכט נעכטען ערקלערט א אופאדלאשטש די אלעק-סאנדערער פארפערטי-בעזיצער שותפים יעקב גאלדבערג, פנחס הויטמאן, מענדעל גאלדבערג, לייב האנדעלסמאן און ברוך האנדעלסמאן.

דעם טערמין פון עפענען די אופא-לאשטש איז בעשטימט געווארען אויפ'ן 28 נאוועמבער 1929, מחמת די פירמע האט דאן בעקומען א אופאדלאשטש, שפעטער זיך פערגליכען און די אויס-גלייכ סומע נישט געצאהלט. אלס ריכ-טער קאמיסאר איז בעשטימט געווא-רען ערווארד וויזט אלס קוראטאר ארוו. הארטמאן.

* * *

די דריטע אופאדלאשטש האט דאס געריכט פערעפענטליכט ווילהעלם רא-בענשטיין, בעזיצער פון א האלץ-סקלאד אין אנדזשעיעוו.

אלס ריכטער-קאמיסאר איז בעשטימט געווארען לעאן פעליקס, אלס קוראטאר אדוו ראבינאוויטש.

שטאט-טעאטער | ווילנער טרופע
ציגעל-גאס 27.
XVII יאר. דיר. מזאה.
„אזעה"
היינט פרייטאג 9 אווענד
מארגן שבת 9 אווענט

אבפאהר פון כה"י-דעלעגאט ה' קאלארני קיין א"י

דער דעלעגאט פון קרן-היסוד דירעק-טאריום, ה' אשר קאלארני פון תל-אביב, וועלכער האט געוויילט אין אונ-זער שטאט א פאר חדשים, ארויפפיה-רענדיג דא און אין די ארומיגע שטעט דעם היי-יעהריגען קרן היסוד - קאמפיין, פאהרט היינט אפ צוריק קיין ארץ ישראל.

ה' קאלארני האט שוין אין משך פון די לעצטע פאר יאהר די טראריציע אנצופיהרען מיט די קה"י-אקציעס אין אונזער שטאט. דער קרן-היסוד קאמי-טעט, די ציוניסטישע און נאציאנאלע קרייזען אין דער שטאט געזעגנען זיך איצט מיט ה' קאלארני אין דער האפ-נונג, אז אין קומענדיגען יאהר וועט מען יהם ווידער זעהן אין לאדז ביי דער אנפיהרונג פון דער פעראנטוואָרט-ליכער נאציאנאלער ארבייט לטובת דעם ארץ ישראל אויפבוי-פאנד.

סאשא בארענסקי אין לאדז

קומענדיגען דאנערשטאג טרעט אויף אין פילהארמאניע דער בעריהמטער רו-סישער באריטאן, ארטיסט פון די מאס-קווער און פעטערבורגער טעאטערן סא-שא בארענסקי.

יוה. סאצ. ארב. פארטיי „פועלי-ציון"

(פער. מיט צ.ס.פ.) פיעטריקאווער 83

שבת דעם 30 ה.ח. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פיעטריקאווער 83 א קאלעקטיווער רעפעראט א.ד.ט. „די געשעהענישען אין מערב אייר. פא און דער פראלעטאריאט". ס'נעמען אנטייל די חברים: ל. לעווין, ה. קרוי און פ. לעווין.

פרייטאג, שבת און זונטאג, דעם 5, 6 און 7 אויגוסט קומט פאר אן'אויס-פלוג צו דער „פרייהייט-קאלאניע" אין סילעזו. די צאהל ערטער זענען זעהר בעגרעניצט, פערשרייבען קען מען זיך מעגליך פון 7—10 אווענד אין סעקרע-טאריאט פיעטריקאווער 83.

צו וועמען געהער דאס פער-בלאנדזשעטע קינד?

ביי הוב ראזענבערג, פזמארסקא 4 געפינט זיך א פערבלאנדזשעט יונגעל אין עלטער פון 4—5 יאהר. דאס קינד איז בגרוויס און טראגט אן'אכט קאנ-טיק היטעלע.

—:§:—

Dr. ROMAN BORNSTEIN
CIECHOCINEK
willa „Ormuzd"

מארגען שבת, דעם 30-טען יולי, 6 א זייגער נאכמיטאג:
גרויסער קאנצערט פון יודישער און אריענטאלישער מוזיק
אין דער אויספיהרונג פונם סימפאנישען ארקעסטער פון פראפעסאר, מוזיקער-פעראיין אין לאדז אונטער דער לייטונג פון סעווערין פיעטרושקא
אין פראגראם צווישען אנדערן: שעכערעזאדא פון רימסקי קארסאקאוו, קאווקאזישער סקיצע פון ק. איוואנאוו, כל-נדרי א.א. איינגאנג 1 זל. הנחה-בילעטען 50 גר.

Park
„HELENóW"

היטלער'ס שטערן ווערט שוין פערטונקעלט?

די דייטשע פאלקס-מאסען האבען נישט פערלוירען זייער רוהיגקייט און געמיטליכקייט.-מווינצעלט זיך אויף הינדענבורג'ס חשבון. - היטלער'ס שטערן ווערט בלאסער. - די וועהלער מעהרען זיך אפ פון איהם? - מיט א היטלעריסט אין אייזענבאהן-צוג

(איינדרוקען פון א רייזע) ספעציעל פאר'ן „לאדזער טאגעבלאט" -:- פון פ. גאלדהאר

(ענדע זעה זייט 11)

לאדזער טאגעבלאט

דער רעדאקטאר נעמט-אן פון ביז 7 אין אווענד

נישט בעשטעלטע מאנוסקריפטען ווערען נישט צוריקגעשיקט

Lodz er Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skz. poczt. 16

טעלעפאנען: רעדאקציע 100-57, אדמיניסטראציע 100,47

די פאליטיק פון דער וואך

ווער וועט זיגען ביי די רייכסטאג-וואהלען? - די פאפען-שלייכער רעגירונג וועט בלייבען אויך נאך די וואהלען. - צי וועט קומען א היטלעריסטישער מארש אויף בערלין?

— ווער וועט זיגען היינטיגען זונטאג אין דייטשלאנד? צי וועלען די רייכס-טאג-וואהלען ענדליך ברענגען אנ'אויפ-קלערונג צו דער לאגע? צי וועט היט-לער קומען צו דער מאכט? — די און עהנליכע פראגען, אזוי אדער אנדערש פארמולירט שטעלט היינט יעדער דורכ-...

...ווימארער קאנסטיטוציע. ס'איז בכלל נישט אויסגעשלאסען, אז דער צענטרום זאל דאן ווערען אנ'אפיציעלע רעגירונגס-פארטיי און פאפען זאל צוריק ארייג-גענומען ווערען אין איהרע רייהען. קיים וועלען די קאמוניסטען בילדען דאס צינגעל, וועט מען אויפלעזען די...

...היטלעריזם געווארען איבריג. מ'קאן זיך אלזא, גיכער רעכטען אויף א פערקלע-נערונג פון היטלער'ס וועהלער-ארמעע. קיין בעשטימטעס קאן מען אבער נישט זאגען, ווייל סוף-כל-סוף זענען וואהלען א בלינד שפיל און די וואהל-אורנעס קאנען ברענגען די גרעסטע איבערדא-שונגען.

...פאל אויך האנדלען אויפ'ן זעלבען אופן מיט דער פאפען-רעגירונג, אויב זי וועט לבנים זיך שטעלען אויפ'ן יסוד פון דער קאנסטיטוציע. דער חלום וועגען בעניטען די מאנארכיע וועט מוזען אפגעלייגט ווערען אויף שפעטערע צייטען. די פא-פען-רעגירונג וועט בכן אויף יעדען פאל בעקומען צוטרוי פון רייכסטאג, אדער זי וועט זיך שטיצען אויף די היטלעריס-טען, אדער אויף די אנהענגער פון דער...

בן משה

דער ענגלישער אוואנטוריסט פולקאווניק לאורענס

אוין יין בלאף וועגען אראבישע גבורות אין דער וועלט-מלחמה

פון ד"ר יחום סויטש

די מלוכה'שע פעדאגאגישע אינסטיטוטען אין פרייסען כמעט יודענריין

בערלין (יטא) אויף אנ'אנפראגע, וואס איז געמאכט געווארען אים פריי-סישען לאנדטאג, וועגען דעם קאנפעסיא-נעלען צוזאמענשטעל פון די סטודענטען אויף די פרייסישע מלוכה'שע פעדא-גאגישע אינסטיטוטען, האט דאס האנ-דעלס-מיניסטעריום, וועלכע די דאזיגע...

אויף די פיר פעדאגאגישע אינסטיטו-טען (בערלין, פראנקפורט, קעלן און קעניגסבערג) שטודירט 749 צוהערער, דערפון 422 עוואנגעליקער, 314 קאטא-ליקען, 3 יודען און 10 אנגעהעריגע פון אנדערע רעליגיעס און קאנפעסיאנסלא-זע. גופ'ן קעניגסבערגער אינסטיטוט...

היטלער

(צי וועט זיין ממשלה נאך לאנג אנהאלטען)

פון **אב. גאלדבערג**

נביאות־זאגען איז א זעהר ריזיקאלישע פראפעסיע.

דערוויל איז היטלער אויף דעם פערד. ער איז מאקע נאך ניט ביי דער מאכט אבער ער שטעהט זיכער הינטער איהר. די מאכט שטיצט זיך אינגאנצען אויף איהם און זיינע מתנגדים. די מאכט רעכענט זיך פיל מיט זיינע בעגעהרען און וואונשען. דערוויל רעדט שוין היטלער אזוי, ווי ער וואלט זיין דער בעל־הבית אין לאנד; ער זאגט, ער בעפעהלט, ער מטראשעט, און דער טאן איז: די מלוכה געהערט מיר. איך בין די מלוכה.

די שאנד פאר דייטשלאנד, פאר דער ציוויליזירטער וועלט איז זיכער זעהר גרויס. דייטשלאנד האט זיך דא ענטבלויזט אין איהר גאנצער אונווירדיגקייט. עס איז היינט ניט קיין נייעס א דיקטאטאר אין א לאנד. מיר האבען זיי געהאט לעצטענס אין איינציגע לענדער. איטאליען האט איינעם און רוסלאנד — אנ'אנדערען. איינער איז פערשידען פון צווייטען. דער צד השוה צווישען זיי, זיי זענען אלע דיקטאטארן. אבער צי קאן מען דען פערגלייכען היטלער'ן צו איינעם פון זיי? מען דארף זאגען „להבדיל אלף הבדלות". עס איז ניט צו פערגלייכען.

מען קאן האסען דיקטאטור מיט דעם גאנצען הארצען. מען קאן זיין דער גרעסטער שונא פון די דערמאנטע דיקטאטארס, און דאך מודה זיין, אז זיי האבען געוויסע פערדינסטען פאר זייער לאנד, פאר זייער פאלק, זענען אלס מענשען עפיס א יש. צייכענען זיך אוים מיט געוויסע מעלות, וואס האבען זיי אויסגעטיילט פון כלל דורך א רייה מיט אומשטענדען, וועלכע זיי אליין האבען געהאלפען שאפען, זענען זיי געקומען צו דער מאכט, האבען זיי געקאנט פערכאפען די מאכט.

מוסאליני, למשל, איז איידער ער איז געווארען דיקטאטאר, געווען אנ'ארבייטער־פארשטעהער. האט באמת געארבייט פאר'ן וואוילזיין פון זיין שטאנד, איז געווען אגיטאטאר, רעדאקטאר פון א גרויס בלאט, האט זיך ערצויגען אלס פיהרער פון מאסען, האט געמאכט אין זיין פארטיי קאריערע אויף דעם יסוד פון זיין איבערגעגעבענהייט, התלהבות, גרייטקייט מקריב צו זיין, ריזיקירען, נעמען פעראנטווארטליכקייט, געהען פאראוים.

אין זיינע ערשטע יאהרען האט מוסאליני געדינט אנדערע געטער, און אויסגעזעהען א גאנץ אנדערער. אבער ער האט שטענדיג פערנומען א ווייכטיגען פאסטען. ער איז ניט געווען דער ערשטער אין זיין פארטיי, ווייל לויט די כללים פון יענער פארטיי זענען פיל פון זיינע פעהיגקייטען געווען אומגעברויכבאר. דארט איז דעמאקראטיע געווען די הויפט־ריכטשנור, און ער איז פון דער נאטור א בעפעהלער — איך הייס, און פרעגט קיין קשיות ניט. דארט איז דער ענין טעאריע א גאנצער וועזען. עס ווערען אפגעהאלטען לאנגע וכוחים וועגען יעדער פראגע, צו מעג מען האנדלען אזוי, צי שטימט עס מיט די אנגענומענע פרינציפען, מיט דער אנגענומענער תורה. מוסאליני איז, לויט זיין וועזען, ניט קיין טעארעטיקער. זיין תורה איז דאס לעבען. ער איז דראמאטורג און אימפראוויזאטאר. ער ישוב'ט זיך ניט לאנג. ער ווייס אין יעדער לאגע, וואס ער וויל, און ווי ער דארף האנדלען. ער איז מענש פון אינטואיציע און מיפע עמאציעס. האט ער דערום ניט שטארק זיך אריינגעפאסט אין זיין ערשטער פארטיי־ראהם. דאך, אפילו דארט האט מען איהם געמוזט אוועקשטעלען א שטוהל. ער איז ניט דער לעצטער אפילו דארט. פעהיגקייטען זענען אומעטום א סחורה, כאראקטער און פערזענליכקייט לאזען זיך ניט איבערזעהען.

„ווען סאול איז געווארען פאול", ווען מוסאליני האט זיך געביטען, איז געווארען אנ'אנדערער — אנ'אחר — און געשאפען די פארטיי, די פארם פון ארגאניזאציע, וועלכע פאסט זיין וועזען אמבעסטען, האט ער, נאטירליך, זיך דארט בעוויזען אין זיין גאנצען פערנעהם.

זיינע געגנער האבען אין דער ערשטער צייט אויסגערעדט אויף איהם „כל דבר אסור", זיי האבען אפילו געוואלט האבען, אז ער איז א טרום, אז ער איז ניט מעהר ווי א פשוט'ער דעמאגאג, אז ער האט קיין שום מעלות ניט, אויסער אונזעטבארע אמביציעס. צו וואס שנאה קאן פיהרען! אמביציעס זענען נאטירליך ניט קיין חסרון. מענשען אהן אמביציעס שפילען אין ערגיץ ניט קיין ראלע, ווידער וואס שייך דעמאגאגיע, א ביסעל דערפון מוז זיין אין יעדען פאלקס־פיהרער. אויב ער וויל פיהרען דאס פאלק, מוז ער אזוי רעדען צום רעמאס, אז עס זאל איהם פערשטעהן. די פראגע איז: לאזט ער זיך ארונטער צו די נידריגע אינסטינקטען פון פאלק צוליב זיין הערשאפט, אדער איז ער בכח אויך דאס פאלק צו פיהרען געגען זיינע אינסטינקטען צו העכערע צילען לטובת דעם לאנד? יעדער, וואס האט נאכגעפאלגט מוסאליני'ס קאריערע און די יאהרען פון זיין דיקטאטור, וועט מוזען צוגעבען, אז ער האט ניט נאכגעפאלגט, ניט נאכגעגעבען דעם פאלק, וואס עס וויל, נאר ארבייטענדיג פאר דעם פאלק, האט ער עס געפיהרט לויט פלאן זעהר אפט געגען דעם ווילען פון פאלק. ער האט דאס פאלק ניט געשמייכעלט.

די פריינד און חסידים פון מוסאליני האלטען, אז ער איז א זשעניע, א גאטס־געזאלבטער פיהרער. שטעלען איהם אין איין שורה מיט די צעזארס און נאפאלעאן. איינציגע האלטען אפילו, אז אין געוויסע פרטים שטייגט ער איבער זיין אייגענעם מוסטער, נאפאלעאן, ווייל ער איז מעהר קאנסטרוקטיוו, און פערשטעהט בעסער, הגם א סאלוסט, ווי מיטצושפילען מיט דער וועלט'ס ארקעסטער.

אזוי זאגען די חסידים. מען דארף אבער ניט זיין קיין חסיד צוצוגעבען, אז מוסאליני איז א פערזענליכקייט פון ערשטען ראנג, אז ער איז א דיפלאמאט פון בעדייטונג, אז ער איז א גרויסער פיהרער, אז ער איז פון פיהרער־שטאף געוועבט. באמת האבען אויך די געגנער איינגעהערט רעדען און דעם בטול־מאן. ווי קאן מען אבער גאר פערגלייכען די קאמישע היטלער־פיגור, דעם פלאפלער, דעם מענש אהן שולונג און כאראקטער, צו א מוסאליני? ער איז אפילו נישט קיין ארימע אימיטאציע. ער איז א בעליידיגונג פאר דייטשלאנד און אויך די גלויבער אין דיקטאטור שאקלען זיך באמת פון איהם אפ, ווי פון אנ'אונווירדיגער זאך, ווי פון א „דבר טמא".

היטלער איז אויך ניט קיין פילסודסקי, וואס איז דער אמת'ער העלד פון פאלק, דער מאן, וואס איז מעהר פון יעדען אנדערען פאליאק פעראנטווארטליך פאר דער פוילישער פרייהייט. ווען דאס פוילישע פאלק פערעהרט איהם אזוי שטארק און איז גרייט אפט איהם נאכצוגעהן בלינדערהייט, איז עס צו פערשטעהן, ווייל דאס פאלק איז איהם דאנקבאר און מיט רעכט. דאס פאלק זעהט, ווי אויך איצט, ווען ער איז געקומען צו דער מאכט, שפילט ער ניט אויף די סטרונעס פון חנופה, נאר ער איז גרייט איינצושטעלען און ריזיקירען צוליב דעם גליק פון פאלק.

וואס זענען היטלער'ס פערדינסטען? מיט וואס האט ער ריזיקירט? וואס איז זיין רעקארד?

עס וואלט געווען פערשטענדליך, ווען דאס דייטשע פאלק נעמט אויף הינדענבורג אלס דיקטאטאר. דאס וואלט געווען א נאטירליכער אויסקלייב. ווי אזוי אבער היטלער?

עס איז שווער צו פערשטעהן, ווי אזוי א סטאלין האט דערגרייכט די מאכט, וועלכע ער האט איצט אין די הענד. אבער ער איז דאך ניט געקומען דערצו דורך איין טאג, עס איז איהם ניט פון הימעל אראפגעפאלען. ער איז דאך אין דער באלשעוויסטישער פארטיי, אין דער ער האט פערטריבען די בעגאבטעסטע מענשען, געווען א ווילכטיגער און אנגעזעהענער פארטיי־פיהרער. ער איז געווען דער סעקרעטאר אויך בעת לעבען פון לענין. דערביי דארף מען ניט פערגעסען, אז ניט סטאלין האט געשאפען די דיקטאטור. דאס האבען געשאפען אנדערע. ער איז ניט געווארען דיקטאטאר און געשאפען א דיקטאטור, נאר ער האט איבערגענומען א גרייטע דיקטאטור. זיי צוגע'גנב'עט דורך פערשיידענע פארטיי־טריקען, שמד־שטיק און דריידלעך. עס איז אלענפאלס כאטש עס איז זיכער א בזיון פאר'ן באלשעוויזם, אז טראצקי איז אין גלות אין טערקיי! און סטאלין בעל־עגלה פיהרט די ממשלה מיט דער הויכער האנד, איז דאך מעגליך די זאך צו ערקלערען. סטאלין איז דערצו געקומען דורך א „הויף־אויפשטאנד", דורך א קאנספיראציע, דורך פארטיי־מאנעווערס.

על כל פנים איז סטאלין ביי די באלשעוויקעס ניט קיין פנים־חדשות, נישט א פרעמדער און אונבעדייטענדער מענש, וואס איז פלוצלינג געקומען און פון פאלק פראקלאמירט געווארען אלס קעניג. ניין. ער איז געווען פריהער א פיהרער פון דער פארטיי. ער איז געווען א געטרייער דינער. דער מאן האט זעהר פיל פאר דעם באלשעוויזם געטאן. ניט איין מאל, נאך יאהרען־לאנג זיין לעבען איינגעשטעלט פאר דער אידעע. ער איז אויך געווען א געטרייער תלמיד לענינ'ס, ביי וועמען ער האט פיל געלערנט און אין וועמענס וועגען ער שטרעבט צו געהן, הגם ער פערקריכט און [illegible] מיט איין ווארט: אויך סטאלינ'ס אויפשטייג און זיין פארטיי לאזט זיך ערקלערען. אבער מיט וואס איז צו ערקלערען היטלער'ס איינפלוס?

וואס מעהר מען טראכט די זאך ערקלערען, אלץ מיאוס'ער איז עס פאר דייטשלאנד. דער אמת איז, אז דאס דייטשע פאלק איז איצט אוועקגעשטעלט געווארען אין א ניט זעהר שעהן ליכט. עס שטעלט זיך ארוים, אז ארויסשטעלען זשעניען איז איין זאך און דער דורכשניטס־מענש איז אנ'אנדער זאך. ווען מען רעדט פון קולטורעלען אויפטו, ווען מען רעדט פון די העכסטע מענשליכע ווערטען, ווי פילאזאפיע און מוזיק, אדער פון ווינטיגע דערגרייכונגען אויף דעם געביט פון ציוויליזאציע, שטעהט דאס דייטשע פאלק צווישען די ערשטע פעלקער. דאס, א פנים, הייסט אבער נאך אלץ ניט, אז דער דייטשער מו־

(ענדע זעה זייט 11)

משיח - אונזער דערלייזער

פון **ש. א. האראדעצקי**

ווי אזוי ער ווערט פארגעשטעלט.—ער זיצט אין זיין היכל און ווארט אויפ'ן טאג, ווען די וועלט וועט געמשפט ווערען

4

אין דער יודישער מיסטישער ליטעראטור בכלל, אזוי אויך אין דעם זוהר ווערט משיח געשילדערט ניט ווי א ווייכהארציגער מענש. אין גלות און צוליב די גרויזאמע פערפאלגונגען, וועלכע דאס יודישע פאלק האט איבערגעלעבט, האט זיך דער בעגריף משיח געענדערט. משיח ערשיינט דא ווי א יודיש־נאציאנאליסטישע פערזענליכקייט. דער משיח פון דער גובעל איז פיל אוניווערזאלער. דארט איז ער דער וועלט־אויסלייזער, דער בעפרייער פון אלע פעלקער. ערשט שפעטער איז ער געווארען דער אויסלייזער נאר פון דעם יודישען פאלק, און אלע שלעכטע פעלקער מוזען אונטערגעהן.

לויט דעם זוהר איז משיח פיל מיט נקמה קעגען די פעלקער, וועלכע האבען געפייניגט און פערפאלגט די יודען. פאר די דאזיגע פעלקער האט ער ניט קיין סימן פון רחמנות. די מענשהייט איז טיף געזונקען און איז פיל מיט זינד. די גאטלאזע קאנען ניט געהאלפען ווערען, זיי מוזען פערשווינדען. די פאלקאמע אויסלייזונג קאן נאך דעמאלט קומען, ווען דאס גאטלאזע, זינדיגע, פערדארבענע וועט פון דער וועלט פערשווינדען. ערשט דעמאלט וועלען די געראכטיגקייט און די רעטונג קומען. דער זוהר שילדערט משיח'ס צייטען מיט פאלגענדע ווערטער: „פאר זיין קומען וועט א געוואלטיג־ברענענדער שטערן אין דער מיט פון הימעל ערשיינען. ער וועט ווארפען א גרויס ליכט אין העלען טאג. צו דערזעלבער צייט וועט זיך אויף דער נארדישער זייט אין הימעל בעוויזען א שטארק פייער. ביידע, דער שטערן און דאס פייער, וועלען איינער געגען דעם אנדערען שטעהען א גאנצען חודש אויף דעם הימעל, און אלע מענשען וועלען בעפאלען ווערען מיט א גרויסער מורא. אויף דעם פערציגסטען טאג וועט אויסברעכען א שטארקער קאמף צווישען דעם שטערן און דעם פייער. דאס פייער וועט זיך ווארפען אויף דעם שטערן און וועט איהם פערשלינגען. צו דער דאזיגער שעה וועלען דערציטערט ווערען צאהלרייכע מלכים און שרים. א גרויסע שרעק וועט איבער די פעלקער קומען. דעמאלט וועט דער שטערן צוריקגעהן נאך דרום און וועט בייקומען דאס פייער, וואס וועט קלענער און קלענער ווערען, ביז עס וועט אינגאנצען אויסגעלאשען ווערען. דעמאלט וועט דער שטערן ארויסשיקען צוועלף גרויסע שטראהלען אין אלע ריכטונגען פון הימעל, צוועלף שטראהלען העלען און פינקלען צוועלף טעג בעלייכטען אלע עקען פון הימעל. א גרויס ציטערניש וועט בעפאלען אלע מענשען און עס וועט מיטען העלען טאג אזוי פינסטער ווערען, אז מען וועט ניט קאנען אונטערשיידען הימעל פון דער ערד, גלייך ווי עס איז פינסטער געווארען אין דעם טאג, ווען דאס בית־המקדש איז צושטערט געווארען. א געוואלטיגע שטימע וועט געהערט ווערען צווישען דעם דונערן און בליצן. די שטימע וועט זיין אזוי שטארק, אז די ערד וועט דערציטערט ווערען, און פיל חיילות און שרים וועלען ווערען פערניכטעט. דעם טאג וועט דארט א גרויס פייער און איינצעהליגע פלאמען וועלען פערברענט ווערען. מלכים און שרים וועלען אין דעם טאג אויסשטארבען און קיין מענש וועט זיך ניט קאנען שיצען אין דעם דאזיגען טאג. אזוי וועלען צוועלף חדשים פערגעהן. אין דער דאזיגער צייט וועלען קומען גרויסע צרות און פערפאלגונגען איבער די לענדער. עס וועט ענטשטעהן א טומעל, און קיינער וועט ניט קאנען העלפען. צום סוף פון די צוועלף חדשים וועט זיך משיח ענטפלעקען אין גן־עדן, און אלע פריהערדיגע פלאמען פון דעם גן־עדן וועלען איהם ברענגען. זיי וועלען איהם אנטוהן פערשידענע כלי־זיין, אויף וועלכע גאט'ס נאמען וועט זיין אויסגעקריצט. א געוואלטיגע שטימע וועט אויסרופען פון די בוימער אין דעם גן־עדן: „שטעהט אויף, איהר הימלישע געשלעכטע! שטעהט אויף פאר משיח'ן!"

אלע הייליגע וועלען משיח'ן מיטגעבען זייערע כלי־זיין און זיי אליין וועלען איהם ארומרינגלען פון אלע זייטען. צו זיין רעכטער האנד וועט אברהם אבינו שטעהן, צו זיין לינקער — יצחק, פאר איהם — יעקב און משה רבנו וועט יובלענדיג ארום איהם שפרינגען. אזוי וועט ער זיין בעגלייט, ביז ער וועט ארויין אין זיין היכל".

5

אין זיין געצעלט זיצט משיח און ווארט אויף דעם גרויסען טאג, ווען עס וועט זיין איבערגעפילט די מאס פון די טרעהרען. קראנק און פול מיט וואונדען זיצט ער דארט. זיין ליידען בעשטעהט פון דריי מינים: צוערשט ליידט ער פונ'ם פריהערדיגען דור; צווייטענס, פונ'ם איצטיגען זינדיגען דור, און דריטענס, זיינע אייגענע ליידען. מיט יעדען טאג ווערען זיינע יסורים שטארקער. און אין דער וואך פון זיין ערשיינען ווערען איהם אנגעטאן אייזערנע באלקענס אויף דעם האלז. זיין רוקען בויגט זיך צוזאמען און ער ווערט אינגאנצען קרום. ער יאמערט און וויינט. אליהו הנביא זאגט צו איהם: „טראג דיינע שמערצען מיט געדולד. צוליב דעם פאלק ישראל ווערסטו געפייניגט". וועגען די דאזיגע שמערצען האט איהם שוין גאט אנגעזאגט: „פאר די זינד פון אנדערע, וואס זענען נאך פערבארגען, וועל איך דיר אין אנ'אייזערנעם יאך פייניגען. די שמערצען וועלען דיר מאלען גלייך צו א קאלב, וועלכען עס קריכען ארויס די אויגען פאר ווייטאג. דיין גייסט וועט צודריקט ווערען און דיין צונג וועט צוגעקלעבט ווערען צו דיין גומען. ווילסטו דאס אויף זיך נעמען?" משיח פרעגט: „ווי לאנג וועט דאס דאזיגע קוועלען געדויערען?" גאט ענטפערט: „איך האב פאר דיר בעשטימט א וואך פון אזוינע יסורים, אבער איך זעה, אז דו האסט מורא, וויל איך שוין בעסער איצט די יודען בעשטראפען". משיח בעט: „גאט פון דער וועלט מיט א פרעהליך הארץ נעם איך אויף מיר אלץ. עס דארף קיין איינציגער יוד ניט אומקומען".

און ווייטער: „אז מיין צייט וועט קומען, זאלען ניט נאר די לעבעדיגע דורך מיר אויסגעלייזט ווערען, נאר אויך די טויטע פון אדם הראשונ'ס צייטען אן. און אויסער דעם אויך אלע ניט אויסגעטראגענע קינדער; אלע בעשעפענישען, וואס דו האסט געוואלט בעשאפען, און אפילו די, וואס זענען ניט בעשאפען געווארען".

ווען משיח'ס צייט וועט קומען און ער וועט בעפרייט ווערען, וועט איהם גאט אנגרייטען 7 חופות, וועלכע וועלען בעשטעהן פון פערל און פון איידעלע שטיינער. אונטער די דאזיגע חופות וועלען פליסען פיר שטראמען: איין שטראם פון וויין, איין שטראם פון מילך, איין שטראם פון האניג און איין שטראם פון אייל. גאט וועט משיח'ן אין דער געגענווארט פון אלע הייליגע אומארמען און וועט איהם אונטער די חופות אריינפיהרען. דארט קאנען איהם אלע צדיקים זעהען.

די בני־ישראל זאגען: „געבענשט זאל זיין די שעה, ווען משיח איז געבוירען געווארען. געבענשט דאס לייב, וואס האט איהם אין זיך געטראגען. געבענשט דער דור, וואס האט דערלעבט צו זעהען. ווען ער מאכט אויף זיינע ליפען, שוועבט ברכה און שלום איבער גאנצער וועלט. זיינע רייד זענען פיל מיט טרייסט. זיינע ווערטער געבען רוהה און זיכערקייט. זיינע רייד זענען פיל מיט פערצייהונג פאר דעם פאלק ישראל. זיין געבעט איז ווי א ריח טוב

פון שבת צו שבת

בעטראכטונגען און אויס־טייטשונגען פון דער סדרה

פון **הרז**

מטות ומסעי

אין אונזערע פריהערדיגע סדרה־בעטראכטונגען האבען מיר שוין מעהרערע מאל אנגעוויזען, ווי א געוויסער ספור המעשה אין דער תורה ווערט אפטמאל פלוצלינג איבערגעריסען צוליב א ספעציעלען געבאט, אדער פערבאט, וואס קומט „בתור הוראת שעה". אויך אין דער היינטיגער סדרה געפינען מיר אזא אונטערברעכונג אין דער ערצעהלונג.

אין דער סדרה פנחס זענען מיר געבליבען שטעהן ביים בעפעהל, וועלכען משה בעקומט, ארויפצוגעהן אויפ'ן הר עברים, צו בעזיכטיגען פון דארט דאס לאנד, וואוהין די בני ישראל דארפען אריינקומען און דערנאך זאל ער „איינגעזאמעלט ווערען צו זיינע ברידער", ד.ה. זיך אפשיידען פון דער וועלט. די דאזיגע גזירה איז, כידוע, געווען אלס שטראף פאר דעם חטא פון די „מי מריבה" אין קדש ברנע.

דער העלדישער מוטיגער מנהיג פערליהרט זיך ניט דורך דעם בעפעהל; אדרבה, ווי עס געהערט פאר אזא העראאישע געשטאלט ווי משה, זארגט ער זיך גארניט וועגען זיך, נאר איז מעהר בעזארגט וועגען גורל פון די בני־ישראל, וועלכע ער האט ביז אהער אזוי געטריי געפיהרט און ערצויגען. הויפטזעכליך געהט עס איהם וועגען א ווירדיגען ממלא־מקום, ד.ה. א שטעלע־פערטרעטער און אנפיהרער מיט'ן פאלק. משה ווענדעט זיך דעריבער צום בורא עולם מיט פאלגענדער עדעלמוטיגער בקשה:

„יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר, איש על העדה". זאל דער אויבערשטער אליין בעשטימען א מענש מיט גייסט פאר'ן פאלק, וועלכער זאל זיין דער פארשטעהער און פיהרער

„ולא תהיה עדת ה' כצאן, אשר אין להם רועה", כדי די בני־ישראל זאלען ניט זיין ווי א סטאדע שאף, וואס האט ניט קיין פאסטוך. ווי פאטעטיש־שעהן און צוגלייך לעבענסגעטריי־רעאל איז דער דאזיגער כאראקטעריסטישער פערגלייך, וועלכען משה האט משמעות גענומען פון זיין אייגענער פערגאנגענהייט, בעת ער איז נאך געווען א „רועה צאן" אין דער מדבר מדין. וואס פאר א אויפריכטיגע ליבע און פאטערליכע בע־

אין די דאזיגע איינציגע ווערטער!

פון ווייטערען פערלויף פון לשון המקרא ערפאהרען מיר, ווי משה רופט על פי הדבור זיין געטרייעסטען אנהענגער יהושע בן נון, אשר רוח בו, וואס איז געווען א גייסטרייכער מאן, און האט אין געגענווארט פון אלעזר הכהן איהם איבערגעגעבען די פולמאכט (סמיכה) צו זיין דער צוקונפטיגער אנפיהרער פון פאלק.

אט דער דאזיגער ספור המעשה ווערט אינצווישען איבערגעריסען דורך א גאנצער רייה פון זעהר קאמפליצירטע געבאטען און פערבאטען וועגען נדרים, שבועות און חרמות, וועלכע א מענש נעמט זיך צוליב געוויסע טעמים אדער אומשטענדען.

ערשט נאכדעם, ווי עס ווערען אויספיהרליך ארומגערעדט אלע נדרים און שבועות און די געהעריגע פארשריפטען, קעהרט זיך דער לשון המקרא ווידער צוריק צום אונטערגעבראכענעם ספור המעשה וועגען משה רבנו. אבער נאך זענען זיינע לעצטע מינוטען ניט געקומען; אפילו אין לעצטען מאמענט האט דער „איש האלהים", דער גענייאלער פיהרער פון פאלק, אויסצופיהרען א ווירדיגע שליחות, איידער ער ווערט נסתלק פון דער וועלט.

„נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך". משה בעקומט א בעפעהל אפצורעכענען זיך צוערשט מיט די מדינים (ווייל זיי זענען עס געווען, וועלכע האבען פערפיהרט די בני ישראל צו געצענדינסט בעל פעור און אזוי ארום גורם געווען צו דער שרעקליכער מגפה). נישט קוקענדיג דערויף, וואס עס זענען שוין די לעצטע געצעהלטע טעג פון זיין לעבען, ערפילט משה העראאיש דעם בעפעהל, וועלכען ער גיט איבער דעם פאלק מיט די ווערטער:

„החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין", ד.ה. וועהלט אוים פון אייך פיאנערען, פרייווילינע מיליטער־לייט, צו קעמפען געגען מדין און נקמה צו נעמען פאר'ן אויבערשטען". אונזערע מפרשים מאכען אויפמערקזאם אויף דעם שנוי־נוסחאות צווישען דעם בעפעהל, וואס משה בעקומט מפי הגבורה און ווי ער גיט איהם

ד.ה. ער זאל נקמה נעמען פאר די בני ישראל; משה דאגעגען רופט אויף דאס פאלק „לתת נקמת ה' במדין", נקמה צו נעמען פאר'ן כבוד פון רבונו של עולם. וואס איז אייגענטליך א ווידערשפרוך. דער רמ"א ז"ל ערקלערט אבער דעם דאזיגען שינוי נוסחאות אויף פאלגענדען גייסטרייכען אופן.

בעטראכט מען גענויער די מעשה מיט דעם בעל־פעור, איבערצייגט מען זיך, אז צוויי רעות האבען די מדינים ארויסגערופען לגבי די בני ישראל: ראשית, וואס זיי האבען זיי פערפיהרט „לידי זמה", צו געשלעכטליכע עקסצעסען, און דערמיט פוגם געווען בכבוד שמים; און צווייטענס, וואס זיי האבען דערמיט גורם געווען צו א שרעקליכער מגפה און א פערלוסט פון פיר און צוואנציג טויזענד יודישע נפשות. דער רבונו של עולם האט מאקע מעהר בעדויערט אט די גרויסע צאהל געפאלענע בני־ישראל, ווי דעם חלול השם, און דעריבער איז דער בעפעהל מאקע געווען: „נקם את נקמת בני ישראל". משה אבער, פאר וועמען דער כבוד שמים איז געווען העכער און טייערער ווי דער כבוד פון די בני ישראל (וועלכע האבען זיך דאך געלאזט איינרעדען און פערלאקען פון די מדינים), האט ער דעריבער אויפגעפאדערט דאס פאלק „לתת את נקמת ה' במדין", ד.ה. נקמה צו נעמען פאר חלול־השם (רמ"א ז"ל).

דער בעפעהל ווערט מיט ערפאלג אויסגעפיהרט און די בני־ישראל האלטען אפ א גרויסען נצחון איבער די מדינים; עס פאלט דערביי אריין א רייכער שלל, וועלכען זיי געבען אבער איבער צו דער דיספאזיציע פון משה און אלעזר הכהן, און זיי ווידמען דעם רייכען שלל לטובת דעם אהל־מועד, אלס אנדענקען פאר די בני־ישראל.

און אט שטעהען איצט די בני־ישראל שוין הארט ביים ברעג פון ירדן, וועלכען זיי דארפען בלויז אריבערגעהן, כדי אריינצוקומען אין ארץ כנען, איבערצונעמען די ערען פון זייער אנגעוויזענע נחלאות און שטחים ערד, און אנהויבען צו פיהרען א רוהיג, פרידליך און גוט ארגאניזירט לעבען פון לאנדווירטשאפט און גערטנערייע.

דא געשעהט עפיס זעהר מערקווירדי־

ארוים די בני ראובן און די בני־גד, וואס האבען פערמאגט א גרויסע צאהל סטאדעס בהמות, און ווענדען זיך צו משה און אלעזר הכהן מיט פאלגענדען פארשלאג:

„הארץ אשר אנחנו יושבים בה, ארץ מקנה היא". דאס לאנד־געביט, וועלכעס מיר בעוואוינען איצט (ד. ה. מעבר לירדן), איז אייגענטליך א לאנד פאר פיה־צוכט, און אזוי ווי מיר בעזיצען א גרויסע צאהל פיה און שאף, בעטען מיר, אז מען זאל אונז מאקע לאזען בלייבען אט אויף דעם דאזיגען שטח לאנד, אלס אונזער אנטייל (אחוזה), כדי מיר זאלען ניט דארפען אריבערגעהן דעם ירדן.

דער דאזיגער ארויסטריט, ד.ה. דאס וועלען זיך אויסשליסען פון כלל־ישראל בלויז צוליב פראקטיש־עגאאיסטישע מאטיוון, איז פאר משה'ן געווען אנ'אונערווארטעטע איבערראשונג און אנ'אנערהערטע דרייסטקייט. טיף עמפערט איבער דעם דאזיגען פארשלאג, ווענדעט זיך משה צו זיי מיט פאלגענדען שארפען פארוואורף: „האחיכם יבואו למלחמה, ואתם תשבו פה?!" צי איז דאס רעכט אזוי? אייערע ברידער וועלען געהן אין קריג, וועלען נאך דארפען זיין אויסגעזעצט א גרויסער געפאהר און פיל מכשולים און איהר ווילט אייך בלייבען דא רוהיג זיצען אין זיכערהייט! צי ווילט איהר אפשר נאכאמאל אפשוועכען דאס הארץ פון פאלק, ניט אריבערציגעהן אין דעם צוגעזאגטען לאנד, ווי די מרגלים האבען עס געטאן מיט פערציג יאהר צוריק? ווילט איהר אזוי האנדלען, ווי אייערע אמאליגע שליחים, בעת איך האב זיי געשיקט פון קדש ברנע צו בעזיכטיגען דאס לאנד? צי ווילט איהר, אז מיט דעם איצטיגען דור זאל געשעהען דאס זעלבע, וואס מיט יענעם, וואס איז געשטארבען אין דער מדבר, און איצט ווילט איהר אויפשטעלען אנשטאט אייערע אבות א נייעם דור פון שלעכטע, זינדיגע מענשען: „תרבות אנשים חטאים", כדי נאך מעהר צו פערגרעסערן די זינד כלפי דעם הימעל און פאלק?! קוים צייהט איהר אייך צוריק פון קריג, וועט אייערע ברידער אויסקומען צו וואנדערן ווייטער נאך פערציג יאהר אין דער מדבר, און איהר וועט דערמיט ברענגען צו א נאך גרעסערען אומגליק פאר'ן פאלק!"

וויסען פון די בני־ראובן און בני־גד, האבען זעלבסטפערשטענדליך געהאט א טיפע ווירקונג. פערשטעהענדיג די מאראליש־[illegible] ציהען זיי מאקע תיכף זייער „פראיעקט" צוריק און ענדערן זייער פארשלאג אויף פאלגענדען אופן:

„גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל עד אשר הביאנום אל מקומם", ד.ה. מיר וועלען דערוויל דא בלויז אויסבויען שטאלען פאר אונזער פיה און וואוינערטער פאר אונזערע קינדער. מיר אליין אבער וועלען אויף גיך (חשים) זיך מאבליזירען און געהן אין קריג צוזאמען מיט די איבריגע בני־ישראל, און ניט צוריקקעהרען אהער, ביז מיר וועלען זיי ניט ברענגען אויף זייערע ערטער, ד.ה. ביז די בני־ישראל וועלען ניט איבערנעמען דאס לאנד און זיך בעזעצען אין זייערע נחלאות. מיר דאגעגען זאגען זיך אפ פון די נחלאות אין עבר־הירדן, ווייל דורך א צופאל געפינען מיר זיך אויף מזרח־זייט פון ירדן".

אזוי ארום האבען זיך די בני ראובן און בני גד ערקלערט סאלידאריש מיט זייערע ברידער און געשטעלט די טובת הכלל העכער פון זייער אייגענעם נוצען. דער דאזיגער פארשלאג איז דעריבער אנגענומען געווארען.

„דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר", האבען שוין אונזערע חז"ל בעמערקט. דער לשון המקרא איז אפטמאל זעהר קורץ און קנאפ. אנ'אנדערש מאל, להיפך, זעהר אויספיהרליך. די דאזיגע מימרא פון אונזערע חז"ל טרעפט זעהר ריכטיג צו צו דעם דאזיגען עפיזאד פון אונזער געשיכטליכען גאנג. נאך דעם דאזיגען פארפאל ווידמעט די תורה א גאנצען קאפיטעל פון ניינצען פסוקים, און דאס האט מאקע א טיפען גרונד. אין דעם ספור המעשה טרעט בולט ארוים די טענדענץ פון דער מדה, וואס איז פאר אלע צייטען געווען מאסגעבענד פאר דעם גאנצען געשיכטליכען ענטוויקלונגס־גאנג און פאר די סאציאלע עקזיסטענץ־בעדינגונגען פון פאלק ישראל אויך אין די שפעטערדיגע דורות. די סאלידאריטעט, די איינהייט. „בדעה אחת ומחשבה אחת", — דאס איז געווען דער גורם, פון וועלכען עס איז אפהענגיג געווען און איז עד היום נאך

יוגענד אין נויט

פון ד"ר א. קאַראַלניק

אויף סמך פון לינגן אַ צעהנדליגער פּראָצענט. פּערזענליכע, האַלב-פּערזענליכע, פון נאָהנטע און פון ווײַטע בעקאַנטע, בריוו-אײַנלאַדונגען פון עלטערן צו דעם יום-טוב פון זייערע קינדער. דער יום-טוב פון זייער „רעדנערײַלונג".

אַטעסטאַט — מעדאַל — דער קאָפּ אָנגעפילט מיט „ווייסען" — און דערנאָך? און מאָרגען? אַט מאָרגען נאָך דער הויכשול? מאָרגען, ווען דער חלום ענדיגט זיך און די ווירקליכקייט הייבט זיך אָן? איז אונזער יוגענד איז דאָס געוואָרען אַנ'אָנהייב, אַ זיכערער.

מיר האָבען געוואוסט — דער וועג פון בילדונג איז דער זיכערסטער. ער פיהרט צו אַ ציל. מיר האָבען געפיהלט — און אונזערע עלטערן האָבען עס געוואוסט — אַז „תורה איז די בעסטע סחורה" — וואָס פאַר אַ תורה עס זאָל נישט זיין, בפרט די תורה, וואָס ווערט געלערנט אין די שולען און ברענגט אַטעסטאַטען און דיפּלאָמען און טיטלען. מיר, יונגוואַרג, האָבען אײַגענטליך נאָרנישט געהאַלט צולאָזען דעם געדאַנק פון פּראַקטישקייט. עס איז געווען אַ „פּראָפאַנאַציע", אַ מין חילול הקודש. לייענען האָראַץ, אָדער עסכיל און אַריסטאָטעל אין אָריגינאַל און טראַכטען וועגען — נוצען? שטודירען פּאָליטישע עקאָנאָמיע, אָדער ליטעראַטור, מאַטעמאַטיק, אָדער געשיכטע און דענקען וועגען — אַ קאַריערע? פּערקעהרט — וואָס אונפּראַקטישער, אַלץ בעסער. וואָס ווייטער פון לעבען, אַלץ שענער.

אָבער די עלטערן האָבען עס אינז רערצעהלט — און איבערגע'חזר'ט אַלע צען מאָל אַ טאָג, אַז אַ מענש מוז האָבען אַ פּראָפעסיע, מוז האָבען אַ נוצען פון דער יוגענד, וואָס ער האָט פאַרבראַכט בײַ די בילער, מוז זיך צוגרייטען צו דעם שווערען קאַמף פאַר עקזיסטענץ. און טאַקע אין האַרצען האָבען מיר געפיהלט, אַז די עלטערן זענען גערעכט.

און דאָס איז דער פּאַראַדאָקס פון דעם לעבען, אַז גראָד אין דער צייט, ווען די יוגענד האָט אָנגעוואוירען איהר וועלט פּערספּעקטיוו, איז געוואָרען אַזוי פּראָזאַאיש, פּראַקטיש, ניכטער, פּראַקטישער ווי די עלטערן אַפילו, און ווען „תורה לשמה" איז געוואָרען אַ זעהר זעלטענער ענין — גראָד איצט, אין דער צייט פון לויטער פּראַקטישקייט — האָט די שול, דאָס בוך, דאָס לערנען, במעט זיי פערלוירען דעם גייז-ווערט.

יעדעס יאָהר ווערען אַרויסגעשיקט אין דעם לעבען מיליאָנען קינדער — מיט אַטעסטאַטען און דיפּלאָמען און אַפילו מעדאַלען — און?

מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק האָב איך אין אַ האָטעל — נעבען ניו-יאָרק — געטראָפען אַ יונגעמאַן. אַ פיין פּנים, בריילען, רעדט אַ גוטען ענגליש, מאַכט דעם אײַנדרוק פון אַן אינטעליגענט. לכתחילה געמיינט, אַז דאָס איז אויך אַ גאַסט. אָבער באַלד האָב איך אויסגעפינען, אַז ער איז אַ קעלנער, אַ בעדינער אין דעם האָטעל. „איז דאָס אײַער שטענדיגער בערוף?" „אָ, ניין! איך בין אַ געענדיגטער אוניווערזיטעטער. אָבער אַזוי ווי איך האָב נאָך נישט געקאָנט געפינען קיין שטעל, אַרבייט איך דערווייל — בײַ בעקאַנטע — פערדינען מיר אַ פּאָר דאָלאַר איבער'ן זומער". און איך האָב דעמאָלט בעוואונדערט די אַמעריקאַנישע פּשטות פון לעבען. וואָלט דאָס אַן'אייראָפּעאישער אינזשינער גע'פועל'ט בײַ זיך?

אַ פּאָר יאָהר זענען אַוועק — און איך קום ווידער אַמאָל אין דעם אײַגענעם האָטעל. און דער אײַגענער קעלנער איז נאָך אַלץ דאָרט. „נאָך אַלץ נישט געפינען קיין שטעלע?" „ער, פרעגט נאָך נישט. ווער קאָן עס הײַנטיגע צייטען נאָך האָפען אויף אַ שטעלע?" און איך ווער געוואויר, אַז דער יונגערמאַן האָט שוין געאַרבייט אין זיין קעלנער-שטעלע לאַנג און פערשידענע האָטעלען און רעסטאָראַנען — איז פערנומען טאָג און נאַכט, קאָן אַפילו נישט לייענען קיין צייטונג — און האָט זיך שוין אַזוי צוגעוועהנט צו זיין נײַעם בערוף, אַז ער האָט שוין אינגאַנצען פערגעסען זיין אוניווערזיטעט.

„גלויבט איהר, אַז עס איז געווען נויטיג צו לערנען העכערע מאַטעמאַטיק און מעכאַניק, כדי צוזאַמענצו'חשבונ'ען, וויפיל איך מוז בעצאָהלען פאַר דעם מאָלצייט?" און דער יונגערמאַן שמייכעלט זעהר זויער, „טאַקע נישט געווען נויטיג — אַרויסגעוואָרפענע יוגענד".

און באמת, פון זעקס יאָהר ביז צוואַנציג אַלץ לערנען, אַלץ אַרבייטען: בילער, בילער, לאַטיין, פראַנצויזיש, משאַוסער'ס פּאָעזיע און מילטאָנ'ס עפּאָס, און דערצו נאָך „גאָווערנמענט" — גלײַך ווי ער, אָדער זי גרייטען זיך צו ווערען לכל-הפחות סענאַטאָרען — און נאָך אַלעמען: „טשוקען-זופּ, אָדער קאַרטאָפעל-זופּ, פּליעז?" בראַי?

און וואָס איז דער גורל פון דער היינטיגער יוגענד, פון די מיליאָנען, וואָס האָבען אַטעסטאַטען און מעדאַלען? הויך-שול? אַלע איבערפילט. נישטאָ מעהר קיין פּלאַץ פאַר אַ נאָדעל. מען שטעהט דאָרט קאָפּ אויף קאָפּ, ווי אין אַ טראַמוויי, און די הויך-שולען הויבען אָן צו פערריגלען די טויערען. פרעגט בײַ די עלטערן, וואָס ווילען שיקען זייערע קינדער אין די אוניווערזיטעטען — בפרט אויף דעם מעדיצינישען פאַקולטעט — און זיי וועלען אײַך דערצעהלען. מען מוז זיך וואַנדערן, אַנשרייבען די פינגער. צושיקען בריוו און אַפּליקאַציעס איבער'ן גאַנצען לאַנד, ביז מען בעקומט די זכיה אויפגענומען צו ווערען, און אָפט העלפט דאָס אויך נישט. און אונזערע קינדער מוזען טון דאָס אײַגענע, וואָס מיר, רוסיש-יודישע יונגעלייט, פלעגען אַמאָל טון: וואַנדערן קיין אייראָפּא, קיין פראַנקרייך, און דער שווייץ, און טשעכאָ-סלאָוואַקיען און דערנאָך, נאָך יאָהרען אין דער פרעמד, קומען אַהיים, אָפּגעבען עקזאַמען און — וואַרטען, וואַרטען אויף אַ תכלית.

און עס איז נישט נאָר דאָ אַזוי. עס איז אַ וועלט-פּראָבלעם. געהען אַרום איבער די גאַסען פון די דײַטשע שטעט דרײַ הונדערט טויזענד „יוגענדליכע", וואָס זענען אַרבייטסלאָז. אַלץ יונגעלײַט — צווישען אַכצען און איין-און-צוואַנציג — וואָס האָבען געענדיגט די שולען, גראַדואירט פון אַלע קלאַסען, פאָלקס-שולע, מיטעל-שולע, שיער-שיער נישט אָנגעקומען אין אוניווערזיטעט — געהען אַרום און הונגערן. דער שטאַט צאָהלט נאָך נישט קיין אונטערשטיצונג — ווייל צו יונג, די עלטערן קאָנען זיי נישט אויסהאַלטען — קיין שום פּערספּעקטיוון, קיין שום צוקונפט. די טעג נישט אויסגעפילט, די הענד אין שוים — און די יוגענד פערוויאַנעט.

דער אינטעליגענטער פּראָלעטאַריאַט וואַקסט פון יאָהר צו יאָהר. אַ פּראָלעטאַריאַט, וואָס קאָן זיך נישט מעהר אַרײַנפּאַסען אין דער פּשוט'ער אַרבייטער-וועלט, האָט העכערע השגות, פאָרט — און דער פאַנטאַזיע — פערזוכט דעם טעם פון אַ שענער, אַ פאַרביגער וועלט — און ווערט צוריקגעוואָרפען אַזוי ברוטאַל, אַזוי אַכזריות'דיג.

און ווייל די דיסהאַרמאָניע צווישען דעם חלום און דער ווירקליכקייט איז אַזוי גרויס — איז אויך פערביטערונג און יאוש. און דײַטשלאַנד זעהען די רייהען פון די „נאַצים" איבערפילט מיט די אינטעליגענץ-פּראָלעטאַריער, ווייל זייער גאַנצע אײַנשטעלונג איז בעם נקמה און אַ געזעלשאַפט, וואָס האָט זיי פערנאַרט און אָפּגענאַרט — ציהט זיי צו זיך אַזוי שטאַרק די פּאַרטיי פון נקמה און פון האַס.

דער פאַשיזם איז דער פּאָליטישער אויסדרוק פון אָט דער האַס-שטימונג. עס איז די סאָציאַלע רעאַקציע פון די ענטטוישטע. דער פאַשיזם איז די פּאַרטיי פון דער פּראָלעטאַריזירטער אינטעליגענץ. און דערפאַר איז ער אַזוי געפעהרליך. און דערפון זיין צושטערענדער פּראָגראַם, אָהן שום פּאָזיטיווע, שעפערישע אידעען. די פּאַרטיי פון — צו דער גאַנצער וועלט, בפרט צו דער וועלט פון גייסט, פון קולטור.

און איז דאָס נישט כאַראַקטעריסטיש, אַז גראָד פאָלקס-מענשען, אַרבייטער קינדער, וואָס האָבען זיך אַרויפגעאַרבייט גייסטיג, — וואָס האָבען באמת דערגרייכט — לייקענען — גראָד זיי — דעם ווערט פון דעמאָקראַטיע און פון בילדונג, אָט דער פיל-בערוהמטער אַלגעמיינער בילדונג, וואָס צוגיסט זיך ווי אַ ים איבער דער ערד?

איז עס טאַקע צופעליג, וואָס גראָד דער זוהן פון אַ קוילען-אַרבייטער, ד. ה. לאָרענס, האָט געפּרעדיגט: אַנאַלפאַבעטיזם פאַר'ן פאָלק. דאָס פאָלק, בעט ער זיך, שטיפט איהן מיזם פאַר די מאַסען? לאָזט צורוה איהם נישט קיין בילדונג, לאָז דער מענש זיך לעבען זיין רוהיג לעבען. ווי ער קאָן, בעלעכטיגט איהם נישט, בעשווערט איהם נישט מיט דער מאַנטעל פון די שוואַרצע אותיות!

ווער ווייסט — אפשר וואָלט די וועלט אַנדערש אויסגעזעהען? אַ וועלט אָהן שינער, אָהן אויפגעבלאָזענע סקאַנדאַלען, אַ וועלט פון אינסטינקטען און געזונדען הויש פאַר ווירקליכקייט?

אפשר. איך ווייס נישט. עס איז אַ געדאַנק צו שפּילען זיך מיט איהם — אָבער נישט פאַר ערנסטען טראַכטען. און צוריק געריעדט — איז טאַקע די „בילדונג", וואָס מען גיט די מיליאָנען אין די שולען — אמת'ע בילדונג? איז דאָס „ווייסען" עפּיס ווערט? זיי פערגעסען עס דאָך — אַ טאָג נאָך דער גראַדויאירונג. מען לייגט אַרײַן דעם אַטעסטאַט אין שופלאַד — און מיט איהם דעם גאַנצען לאַטײַן און פראַנצויזיש און דאָס ביסעל מאַטעמאַטיק — און אַפילו „גאָווערנמענט" ווערט אויך אויסגעמעקט. צו וואָס זיין במעט אַ סענאַטאָר אין דעם עלטער פון פופצען יאָהר, ווען מען שטימט, ווי דער פּאָליטישער דעמאַגאָג הייסט: ווען מ'איז שטים-פּעהיג?

די בילער פערשטויבט, דער אַטעסטאַט פערגעלט, דאָס ווייסען אויסגעמעקט, נאָר איינס בלײַבט: די פּרעטענזיע און דאָס געפיהל פון ביטערער ענטטוישונג.

דאָס איינציגע, וואָס בלײַבט נאָך אַ גאַנצער, נוצלאָז פערברויכטער יוגענד. די יוגענד פיהלט עס — און די יוגענד ליידעט. און איהר לײַדען מאַכט הרוב די וועלט.

אין אמסטערדאם

(רייזע-נאָטיצען)

פון צ. ב. גאָלדבערג

אַז איך בין אָנגעקומען קיין אַמסטערדאַם האָב איך זיך דערפיהלט, ווי איך וואָלט געשמאַכט אין וואַסער און געבעטען אַ טרונק.

וואו נאָר איך טו אַ וואַרף אַנ'אויג — אַ יוד. בײַ מיר אין האָטעל אָנגעשטאָפּט מיט יודען. אין דרויסען, בײַ די טישלער, און קאַפע פון האָטעל, הייסט עס — יודען. און גאַס, אויפ'ן טראַמוויי — יודען מיט יודען.

און דאָך — נישטאָ קיין יוד אויף אַ רפואה: איך מיין, עפּיס אַנ'אונזעריגען יודען, אַ יודישען יוד, מיט וועמען מען זאָל זיך קאָנען צורעדען, ווי מיט אַנ'אייגענעם מענשען.

אַט זיץ איך נעבען אַ יוד. איך בין זיכער, אַז עס איז אַ יוד. עס איז אויף איהם אָנגעשריבען מיט טויזענד טינטען, אַז ער איז אַ יוד.

שטעהל איך זיך אָפּ און גיב אַ פרעג:

— יודיש?

ענטפערט ער אָפּ גאַנץ נאַטירליך, אַפילו אָהן אַ שמייכעל:

— יאַ, יאָדיש.

— רוסיש-יודיש? — פּרוב איך געהן ווייטער.

— נעה, — ענטפערט ער, נאָר אַלץ אָהן אַ שמייכעל — האָלענדיש יאָדיש.

— שפּרעכען זי ענגליש, דויטש?

— נעה, האָלענדיש.

געהט מאַכט מיט אַזאַ יודען.

אײַגענטליך האָב איך געקאָנט דערגעהן צו אונזערע רוסישע יודען זעהר לײַכט: אָנטעלעפאָנירען און ראַבינאַט איז פערטיג!

איז דאָס אָבער קיין קונץ נישט. אין ראַבינאַט אָנטעלעפאָנירען קאָן אַ שיקסע אויך. איך בין דאָך עפּיס אַ זשורנאַליסט, — דאַרף איך אַליין אויסגעפינען.

בײַ מיר איז עס אַרײַן אין עקשנות: איך מוז דערטאַפּען אַ פּוילישען אין האָלאַנד, אַפילו איך זאָל דאַרפען אויסטרייסלען די שטאָט.

דאָס הייסט: זיך אַליין האָב איך געפּרובט אײַנרעדען, אַז דאָס איז נישט קיין עקשנות, נאָר ס'איז דאָ אַ מין דערבײַ:

ווילענדיג דעם יודען הירעקט אין גאַס, דערוויסט איהר זיך דערווייל דעם וועזען, וואָס דער יוד האָט דאָ, די שטעל, וואָס ער פערנעמט דאָ, — זיין בעדײַט אין שטאָט.

דער מיין איז טאַקע אַ גוטער מיין, אָבער דעם אמת געזאָגט, איז אַ פריהער געקומען די עקשנות און דערנאָך דער מיין.

נאָר נישט דאָס בין איך אויסען.

הכלל, איך שפּאַציר אַרום איבער אַמסטערדאַם, קוק מענשען אין פּנים אַרײַן און זוך פליישׂ פון אונזער פליישׂ און ביין פון אונזער ביין.

ביז איך דערשלאָג זיך צו דעם סאַמע האַרץ פון דער יודישער געגענד.

אויף איין קראָם שטעהט אָנגעשריבען „כשר מאַרגאַרין". געה איך אַרײַן, געפין איך, עס שטעהט אַ יודענע, וואָס האָט זיך בעסער געדאַרפט לייגען, מחמת אַט-אַט ווערט זי געלעגען.

איהר קליידער איז אַמאָל געווען שוואַרץ. הײַנט האָט עס אַ „מיתה-משונה"-קאָליר. ס'האָט אײַגענטליך דעם קאָליר פון אַ סך גאָר אַלטע קונסט-בילדער: אײַן פעטע פאַרב געלייגט אויפ'ן צווייטען; זעקס עטאַזש פאַרב.

די גאַן מיט'ן מעהליגען פאַרטוך ווישט זי נישט. צו וואָס ווישען, אַז עס וועט באַלד ווידער קאַפּען? אַ קאַפּיגע נאָז בײַ איהר, און אין האָלאַנד, אַז עפּיס הייבט אָן קאַפּען, איז אָהן אַ שיעור.

— זאָגט מיר — הויב איך אָן — וואו קאָן איך דאָ טרעפען פּוילישע יודען?

זי קוקט מיר אָן, ווי איך וואָלט געווען אַ קאַץ, אַ פרעמדע קאַץ, וואָס איז נאָר-וואָס אַרײַן און איהר קראָם, און שווייגט.

— זענט זי יודין? — פרעג איך שוין אויף דײַטש.

— יאָדען — ענטפערט זי — יאָ, יאָדען.

— רעדט איהר יודיש?

— נעה, האָלענדיש.

גיב איך אַ מאַך מיט דער האַנט. עס איז הייס, שווער זיך אַרומצודרעהען און די שמוציגע, ענגע געסלעך אַרום די בלאָטיגע קאַנאַלען, און דער „ספּאָרט" פון אַלײַן געפינען קאָסט מיך שוין באַלד אַ טאָג. איך הויב שוין באַלד אָן חרטה האָבען אויפ'ן גאַנצען עסק.

גיט די יודענע אַ לאָפּ אײַנעם פון איהרע יונגלעך, וואָס שטעהען מיט אָפענע מײַלער און קוקען אויף מיר, ווי זי וואָלט אַ לאָפּ געטון אַ הון אין שטײַג, און זאָגט איהם עפּיס אין גאַנץ שטרענג.

איך פערשטעה, אַז דאָס שיקט זי איהם מיך צוצופיהרען צו יודען. דאָס יונגעלע, ווי אַלע יונגעלעך, וויל נישט פאָלגען. נעם איך אַרויס אַ זילבערנעם פערטעל גילדען און גיב איהם, געהט ער שוין.

געהען מיר און פרובען רעדען און קאָנען נישט. מיר געהען פאַרבײַ אַ הויז מיט אַנ'אויפשריפט וועגען יודען.

— אַ שוהל? — פרעג איך איהם.

— נעה, נישט שול.

— תלמוד-תורה?

— נ.ה, נישט תורה, האַלדער-באַלדער.

— בולדער-בולדר, — פערשטעה איך נישט.

— הויז דאָרטע יאָרען, שרייט ער אויס.

אַהאַ, אַ הויז פאַר טויטע יודען. און טאַקע, דער בערימטער פּסוק איבער'ן טויטען-שטיבעל שטעהט אויסגעקריצט אויף לשון-קודש.

ער דערפיהרט מיך צו אַ יודען, אַ בלאָנדינ'ער, מיט אַ קאָפּ געקרויזטע האָר, אויסגעשמירט אין פאַרב, ווייל דער מענש איז משמעות אַ פאַרבער.

— זייט איהר אַ פּוילישער, אָדער אַ רוסישער יוד? — פרעג איך.

— ניין, איין האָלענדישער יודע, אָבער איך שפּרעכע אויך דויטש.

— ווייסען זי וואו די רוסישע אָדער פּאָלנישע יודען הינער וואָהנען?

— ניין, דאָס ווייס איך נישט, אָבער עס גיבט הינער רוסישע יודען דאָך!

איך בלײַב שטעהן, ווי געפּלעפט. דאָס יונגעל ווייס נישט, וואָס דאָ קומט פאָר — וואָס הייסט: ער האָט דאָך מיך געפיהרט צום „אויטשאָגי יעווריי" פון שטאָט.

אַנ'עקשן פיהרט אויס, און אויך איך האָב מײַנס אויסגעפיהרט, דערטאַפּט אַ רוסישען יודען און נאָך אָהן אַנ'אַדרעס.

און אַ קיאָסק, וואו עס ווערען פערקויפט אַלערליי צייטונגען, האָב איך דערזעהען אַ „בעקאַנט" פּנים. אָבער וואָס הייסט בעקאַנט!!

נו, האָב איך זיך געטראַכט, איינער פון די יודענע איז אויך אַ האָלענדישע יודישקע, איז עק וועלט. מוזען מיר מאַכען אַלע יודען מאַכען צוזאַמען איין פאָלק אוי ווערען ציוניסטען.

געה איך צו צו איהר און זאָג:

— מגהמע-לעבען, איהר זייט אַ רוסישע יודין, נישט אַזוי?

שמייכעלט זיך צו מיר אַזוי היימיש און וואַרעם, אַז עס ווערט מיר פרעהליך אויפ'ן האַרצען.

איך טראַכט: וואָס אַ רייזע מאַכט! בײַ אונז וואָלט איך זיך אויף אַזאַ יידענע אומגעקוקט? און דאָ איז בײַ מיר אַ יום-טוב, אַז איך האָב זי געטראָפען.

ערשט די יודענע עפענט איהר מויל און ווייזט גרויסע ווייסע ציין און זאָגט:

— יאָדיש יאָ, רוסיש — ניט. האָלענדיש יאָדיש, אָבער יאָדיש, אונזער יאָדיש.

יאָדיש הײַנט, יאָדיש מאָרגען, ס'איז פאָרט ניש יודיש!

נוגרט איך אָן די פּאָר האָלענדישע ווערטער, וואָס איך בין דערווײַל דערגאַנגען, מיט'ן דײַטש, מיט'ן יודיש און זאָג צו איהר אויף אַ לשון, וואָס איהר ווערט נישט פערשטעהן, לאמר, אַזוי צו זאָגען:

— אפשר ווייסט איהר, וואו איז דאָ אַנ'אַזיל, אַ נאַכטלעגער, אַ היים פאַר רוסישע יודען, פּאָלנישע יודען, אָסט-יודען?

זי קוקט מיר אָן אַ ביסעל פערדעכטיג: מײַן געפּרעסטער אַנצוג מיט שטעקען מיט די הענדשקעס זענען גאָר ווי פון אַ פּאַנטש, און דאָ בעט איך זיך אַ נאַכטלעגער.

אָבער אַז אַ מענש בעט, האָט זי זיך געמוזט טראַכטען, מסתמא דאַרף ער.

האָט זי צוגערופען אַ יונגעלע, איהם עפּיס שטרענג אָנגעזאָגט, און דאָס יונגעלע נעמט מיך פאַר דער האַנט און פיהרט מיך אַריבער די גאַס.

אין פונקט אַריבער דער גאַס שטעהט אַ צוויי-שטאָקיג הויז מיט אַ גרויסען יודישען אויפשריפט: הכנסת-אורחים.

(ענדע זעה זייט 11)

דאס הייליגע בילד

(ערצעהלונג)

פון בן-ציון גרינבוים

4

אוועק פון דער היים

אַ לײַכטע רויטקייט האָט בעגאָסען רוטאַ'ס פּנים, ווען זי האָט געענדיגט לייענען דעם בריוו. עס איז איהר געוואָרען אַזוי זיס און גוט אויף דער נשמה, אַנ'אָנגענעהמע שלעפערדיגקייט האָט איהר גענומען אַרומשווימען איבער אַלע גלידער.

נאָך קיינמאָל האָט אויף איהר סטאַניסלאַוו'ס אַ בריוו געהאַט אַזאַ ווירקונג, ווי איצט.

ביז איצט האָט זי גרינגעשעצט זיין גאַנצע ליבע, האַלטענדיג עס פאַר אַנ'אומענליכקייט, פאַר אַ חלום. זיין גאַנצע ליבע. זי האָט זיך געהאַלטען פעסט אין דוד'ן, האָט פון קיינעם נישט געוואָלט הערען. האָט קיינעם נישט צוגעלאָזט צו זיך, ווייל זי האָט איהר דוד'ן נישט געוואָלט פערטוישען אויף קיינעמען.

אָבער איצט, אַנ'ענטטוישטע אין איהר געליבטען, אין דעם, וועלכער האָט געזאָלט זיין איינציג איהר בעשיצער, האָט סטאַניסלאַוו'ס בריוו געמאַכט אַנ'איבערקעהרעניש אין איהר נשמה. זי האָט געפיהלט, אַז נאָך דעם שווערען קלאַפּ וועט זי אַזוי גיך נישט קאָנען קומען צו זיך. אַז אָנגעזעהן נאָר בעציהונגען מיט אַנ'אַנדערען יונגעמאַן וועט איהר זיין אומעגליך.

אַ שרעקליכע אומעטיגקייט האָט איצט גענומען אַרויסקוקען פון אַלע ווינקלעך פון זייער גרויסער וואוינונג.

יעדעס צימער האָט איהם גענומען בעדריקען, טרײַבען, פּײַניגען. עס האָט זיך איהר געגלוסט צו אַנטלויפען, אוועק נעדיקט.

אַ ווילע איז זי געבליבען שטעהן אַ טיף-פערטראַכטע אין מיטען צימער און איהר קאָפּ האָט זיך אַראָפּגעבויגען צו דער ברוסט, ווי זי וואָלט פערזונקען געוואָרען אין טיפע און וועלטיגע געדאַנקען.

מיט איינמאָל האָט זי אַ האַסטיגען און ענערגישען בעוועג געטאָן מיט'ן קאָפּ, ווי זי וואָלט אָנגענומען אַ ווילטיגען בעשלוס.

— יאָ, — האָט זי מיט צוגויבענע [illegible] — זי וועט געהן צו סטאַניסלאַוו'ן!

זי קאָן נישט לאָזען פערוועלקען איהרע יונגע יאָהרען אָהן ליבע און אָהן גענוס אין דערצו אין אַ הויז, וואָס שמעקט מיט אונטערגאַנג, מיט קאַטאַסטראָפע, מיט טויט!

סטאַניסלאַוו איז אַ פּריצישער אין אײַדעלער זוהן און ער איז זיכער נישט אַזוי פערדאָרבען, ווי טויזענדער בלוימר'שע יתום'דיגע יודישע יונגעלײַט, וואָס האָבען אַ האַרץ מיט ליבע, וואָס האָבען אייביג הויכע, שעהנע ווערטער אויף די ליפּען און מײַנען זיי דערבײַ געלד.

יאָ, דער בעשלוס איז פערטיג. זי וועט אַוועק צו איהם! זי וועט ווערען זיין פרוי. זי קאָן שוין לענגער דאָ נישט אויסהאַלטען. זי מוז אַלע, אַלע פערלאָזען! און מיט איהם וועט זי שפּעטער אַוועק קיין פּאַריז און דאָרט אין אַ שעהנעם פּאַלאַץ בײַ דעם פּרעכטיגען טײַך קאָן וועלען זיי וואוינען און געניסען פון לעבען, פון דער פרייד פון לעבען!

האַסטיג, ווי זי וואָלט [illegible] זיך געזעצט צום שרײַב-טיש און האָט גענומען מיט ציטערנדיגע פינגער אָנשרײַבען אַ בריוו.

טײַערער סטאַניסלאַוו,

אײַערע ווערטער האָבען מיר גערירט. איך גלויב אײַך, אַז איהר מיינט עס אויפריכטיג און ערנסט און איך בין גרייט, מיר זאָלען וואָס שנעלער אַוועק. דאָס וואָס מוז אונפערמיידליך געשעהען, זאָל געשעהען וואָס פריהער. קומט מאָרגען 7 פאַרטאָגס נאָך מיר און איך וועל אַוועק פון דער היים און געהן אויף אײַער גאַראַנט.

אײַער רוטאַ

די וועלבע נאַכט איז רוטאַ נישט געשלאָפען. זי איז אַרומגעגאַנגען אַ צוטומעלטע, אַנ'איבערגענומענע. אַרום צוועלף אַ זייגער האָט זי זיך אַפילו יאָ אויסגעטאָן, האָט זיך געלייגט אין בעט אַרײַן, אויסלעשענדיג פריהער דאָס ליכט, אָבער מיט אומגעדולד האָט זי געוואַרט, און דער גרויסער וואוינונג זאָל ווערען שטיל און אַלע זאָלען אײַנשלאָפען. אָ, ווי די צײַט האָט זיך לאַנגזאַם געצויגען, ווי יעדע מינוט האָט איהר געוועהן פאַר איהר ווי אַנ'אייביגקייט. איהר האַרץ האָט וואָס אַמאָל מעהר אומרוהיגער געקלאַפּט און איהר נשמה איז ווי אַרומגענומען געוואָרען אין אַ שפּאַנענדער קלעם פון ערוואַרטונג.

דער לעצטער טריט פון איהר פאָטער, וואָס האָט ליב געהאַט זיך אַרומצודרעהען ביז שפּעט אין דער נאַכט און אַרײַנקוקען און אַ ספר און לאָזען אַרומשוועבען אין חלל זיין אייביגע גמרא-קול — איז איך פערשוואונדען. זי האָט געהערט, ווי דער אַלטער וואַרפט אַראָפּ די [illegible] דער מאַטראַץ פון בעט, אויף וועלכען ער ליגט זיך, גיט אַ קרעכץ, און דאָ איז די גאַנצע גרויסע וואוינונג פון די קענינם אַרײַנגעפאַלען אין די אָרעמס פון שלאָף, וואָס מאַכט אַלע לעבעדיגע בעשעפענישען אויף דער ערד פערגעסען און די דאגות און פּײַנען פון ביטערען לעבען.

בלויז רוטאַ אַליין איז נישט געשלאָפען.

ווען דער גרויסער אַלטער זייגער האָט אויסגעשלאַגען צוויי, איז זי פּאַמעליך אַראָפּ פון איהר בעט און האָט גענומען זיך אָנטון.

אַז זי איז געווען אָנגעטאָן, איז זי מיט באַרוועסע פיס אַרויס פון צימער, האָט געעפענט אַ טיר און איז אַרײַן אין אַנדערע חדרים.

עס איז געווען פינסטער, אָבער זי איז געווען גוט בעקאַנט אין דער וואוינונג און האָט אין דער פינסטערניש אויך געקאָנט טרעפען אומעטום, וואו זי האָט געוואָלט.

זי איז צוגעקומען צו דער שאַנק. די שווערע דעמבענע טיר האָט אַ קרעכץ געטאָן. זי האָט געהערט, ווי עמיצער בעוועגט זיך און דאָס האַרץ האָט איהר אַ קלאַפּ געטאָן פון שרעק.

זי האָט געמיינט, אַז עמיצער פון די שלאָפענדע וועקט זיך אויף. אָ, מעהר וואָלט זי נישט געדאַרפט. איהר אַלטער פאָטער זאָל זיך אויפכאַפּען און דערזעהען, ווי זי פּאַקט אײַן די זאַכען. דאַן וואָלט איהר גאַנצער פּלאַן צושטערט געוואָרען און זי וואָלט שוין הײַנט נישט געקאָנט אַוועק.

מיט אַנ'אָנגעשטאַרטען, אײַנגעהאַלטענעם אָטעם איז זי געבליבען [illegible]

איהר אַלטער פאָטער, וואָס האָט זיך געהאַט אַ בעוועג געטאָן, איז צוריק אײַנגעשלאָפען. דאַן האָט רוטאַ ווייטער גענומען אײַנפּאַקען די זאַכען. דאָס האָט געדויערט אַ לאַנגזאַמע מינוט. דאַן, האָבענדיג שוין אײַנגעפּאַקט אַ פולן טשעמאָדאַן מיט קליידער און אַנדערע זאַכען, איז זי אַזוי שטיל, ווי זי איז אַרײַנגעקומען, אויף די שפּיץ נעגעל, צוריק אַרײַן אין איהר צימער. דאָ האָט זי געעפענט אַ שופלאַד, האָט אַרויסגענומען אַלע בריוו און פאָטאָגראַפיעס און איין זיפץ נאָכ'ן אַנדערען האָט זיך אַרויסגעריסען פון איהר מיידעלשער ברוסט און אין איהרע אויגען האָבען זיך בעוויזען טרעהרען.

זי האָט טיף אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און פּלוצלינג האָט זי זיך מאַכטלאָז אַראָפּגעלאָזט אויף אַ שטוהל און האָט גענומען וויינען. מיט אַלע כחות האָט זי זיך בעמיהט צו בעהערשען, מ'זאָל נישט דערהערען איהר געוויין.

אַזוי האָט געדויערט אַ צעהן מינוט. דאַן האָבען זיך איהרע ליפּען צונויפגעקנייטשט און אין אַ שטומען, קאַלטען שווייגען האָט זי גענומען צורייסען די בריוו און די פאָטאָגראַפיעס. דערנאָך האָט זי געעפענט דאָס טירל פון אויווען און דאָס אײַנגעוויקעלט אַרײַנגעוואָרפען די צוריסענע שטיקלעך.

אין דרויסען האָט גענומען טאָגען. מ'האָט שוין געזעהן אויפ'ן הימעל צייכענס פון דעם אָנקומענדיגען טאָג.

רוטאַ האָט זיך געפיהלט פערמאַטערט. זי האָט זיך אויסגעצויגען אויף דער קאַנאַפּע און געוואַרט, ביז זי וועט הערען אָנקומען סטאַניסלאַוו'ן. זי האָט [illegible]

אַ ספּאַזמאַטיש געוויין האָט זיך געריסען פון איהר ברוסט.

מיט איינמאָל האָט זי זיך דערמאָנט, וואָס זי גרייט זיך טון. זי געהט צוברעכען איהר פאָטער, איהר מוטער און אויף איהר גאַנצער משפּחה געהט זי וואַרפען אַ שאַנד-פלעק. זיי, וואָס זענען שוין גענוג צובראָכען געוואָרען דורך דער שווערער צייט, געהט זי נאָך מעהר צוברעכען, נאָך מעהר אַרײַנברענגען אין פערצווייפלונג.

אָבער פערפאַלען, ס'וועט אַנדערש שוין נישט ווערען! ס'קאָן שוין אַנדערש נישט זיין!

איהר בעשלוס איז אַ פעסטער, זי קאָן איהם שוין נישט ענדערן.

זי קאָן נישט איהר ליבע אויפגעבען פאַר די עלטערן. זי מוז לעבען פאַר זיך. זי מוז זיך פערשאַפען גליק אין איהר לעבען.

און אַנדער קאָפּ האָט גענומען דרעהען אַ ווירוואַר. אַ כאַאָס, די שלעפען האָבען איהר געבלענט און אַלע פאַר דינ'ם אין איהר האָט האַרץ אויפגעשפּרונגען פון טיפער אונרוהיגקייט.

אָ, ווי שווער די מינוטען צײַט זײַנען!

ענדליך האָט זיך דערהערט אין דרויסען, ווי עס קלינגען אָפּ אויפ'ן ברוק פערדישע פּאָדקאָוועס און מוזבע נימעגע רעדער האָבען זיך נאָכגעשלעפּט.

רוטאַ איז אויפגעשפּרונגען פון איהר אָרט.

זי איז צוגעלאָפען צום פענסטער און האָט געוואָרפען אַ בליק.

אין דרויסען איז געשטאַנען אַ שיינע, פּרעכטיגע קאַרעטע, אײַנגעשפּאַנט אין [illegible]

דער בריף האָט זי פֿערראַטען

[סקיצע]

פֿון — אדאַריאַן באַניאַי

די דאָזיגע געשיכטע האָט מיר דערצעהלט מײַן פֿרײַנד קאַזימיר; א שאָד, וואָס איך קאָן נישט איבערגעבען דעם אײַנגעהאַלטענעם, שמערצליכען טאָן פֿון זײַן שטימע:

מיר זענען שוין דעמאָלט נישט געווען בעזונדערס פֿערליבט איינס אין אַנדערען. זי איז שוין זײַט פֿינף יאָהר געווען מײַן פֿרוי. מיר זענען נאָר, וואָס אַן אמת, געווען איינס צום אַנדערען גוט, ליב און אויפֿמערקזאַם, און אויך אונזערע קינדער זענען נאָך געווען קליינע — אָבער דאָך איז שוין צווישען אונז בײַדען געשטאַנען עפּעס א מאָדנע פּוסטקייט, וואָס האָט קיין נאָמען נישט.

בקיצור, פֿערשטעהסט, איך בין שוין מיט מײַן זאַך מעהר נישט געווען זיכער. א קליינער, אויפֿמערקזאַמער מאַן, וואָס האָט נישט קיין פּלאַטערדיגען קאָפּ און האָט אַמאָל געליבט זײַן פֿרוי מיט א ווילדער, הייסער ליבע, קאָן דערשפּירען שרעקליכע פֿערדאַכטען און אַזוי איז עס מאַקע געשעהן מיט מיר. איך האָב מיך צוגעהערט, אײַנגעהערט, געהאַלטען אָפֿען די אויגען, אָבער גאָרנישט געזעהן. נאָר אַז עפּיס איז פֿאָרט נישט אין אָרדנונג, דאָס האָב איך מיר בסדר נאָכאַמאָל געפּרובט צו בעווײַזען. וואו איז עפּיס נישט אין אָרדנונג, וואו דען, אויב נישט בײַ דער פֿרוי?

איך בין אַפֿילו מיט מײַנע אייגענע געפֿיהלען נישט געווען זיכער, אָבער מיט איהרע געפֿיהלען נאָך ווייניגער. און דאַן האָב איך בעשלאָסען צו וואַרפֿען א בליק אין דער דאָזיגער דונקעלהייט, וואָס האָט געפֿינסטערט צווישען אונז בײַדען, א בליק אין דער נשמה פֿון דער פֿרוי.

און דעם אמת, וואו איך בין ס'רוב געווען בעשעפֿטיגט בײַז מיטאָג, האָב איך אין מײַן רשות אויך געהאַט א שרײַב־מאַשין. האָב איך מיך איינמאָל אין אַ פֿאַרמיטאָג אויסגענוצט צו דער מאַשין און אָפּגעקלאַפּט א קורצען קליינעם ליבע־בריף צו מײַן פֿרוי. אינ'ם בריף איז געשטאַנען, אַז איהר אַן'אַלטער פֿערעהרער, וואָס האָט זי געליבט נאָך אַלס מיידעל מיט א ברענענדיגער ליבע און וואָס אין פֿערלויף פֿון די פֿינף יאָהר שידוך האָט זיך אויהם די דאָזיגע ליבע נאָך מעהר אַרײַנגעפֿרעסט אין האַרצען, בעט זיך בײַ איהר רחמים, זי זאָל איהם שענקען א האַלבע שעה פֿאַר אַן'אומשולדיגען שמועס. איבערמאָרגען, אַרום פֿיר נאָכמיטאָג וועט ער זי אָפּוואַרטען אין דער בעליבטער פּראָמענאַדע־גאַס, וואו ער וועט זיך לאָזען דערקענען און איהר וואַרפֿען פֿאַר די פֿיס די הייסטע בלומען פֿון זײַן דאַנקבאַרקייט און פֿערעהרונג.

איך בין מודה, אַז דער אײַנפֿאַל איז געווען זעהר פּראָסט און פֿערעלטערט. דעמאָלט אָבער האָט ער זיך מיר אויסגעוויזען אַלס עפּיס אויסערגעוועהנליכעס וואָס קאָן בשום אופֿן נישט אָפּנאַרען. דאָס לעבען פֿון א פֿרוי, וואָס איז בײַ אַזאַ געוועזן, ווי א רוהיגער, גלאַטער ים־שפּיגעל, מוז פֿון אַזאַ מין בריף, און מעג ער זײַן ווי נאַאיוו, דאָך א ביסעל אויפֿגערודערט ווערען. אויב אָבער מײַן פֿרוי וועט טראָץ דעם נישט געהן צו דעם אָפּגערעדטען אָרט, דאַן האָט די לעבלאָזיגקייט פֿון אונזער לעבען, וואָס מאַכט מיך פֿון צײַט צו צײַט אַזוי פֿערזאָרגט, קיין שום בעדײַטונג נישט. וועט זי אָבער צום בעשטימטען אָרט יאָ געהן, דאַן מוז איך אײַנזעהן, אַז אויף דער רוהיגער גלאַטער איבערפֿלאַך פֿון ים איז דאָס שיפֿעל, וואָס איז געווען אָנגעלאָדען מיט בלומען, אַוועקגעשוואומען און וועט שוין מעהר קיינמאָל נישט צוריקקעהרען.

איך האָב דעם בריף אַליין אָפּגעטראָגען אויף דער פּאָסט. און איך האָב געוואַרט.

דער בריף וועט אָנקומען מאָרגען. איך וואָלט גערן דערבײַ געווען, ווען ער וועט אָפּגעגעבען ווערען, אָבער דער בריף־טרעגער קומט צו אונז אין א צײַט, ווען איך בין שוין נישט אין דער היים.

אַז איך בין צומאָרגענס אַהיימגעקומען אויף מיטאָג, האָב איך פֿאָרשענדיג בעטראַכט מײַן פֿרוי'ס געזיכט, אָבער איך האָב דערין נישט געקאָנט ענטדעקען נישט עפּיס נײַעס און נישט עפּיס בעזונדערעס.

נאָכ'ן עסען האָב איך ערקלערט, אַז איך מוז אויך נאָכמיטאָג געהן אין ביוראָ אַרײַן; אַזוי ווי עס פּלעגט אָפֿט פֿאָרקומען, אַז איך האָב אין ביוראָ געהאַט אַרבייט נאָכמיטאָג אויך, האָט דאָס נישט דערוועקט קיין שום חשד בײַ מײַן פֿרוי. בײַז נאָך 4 דעם זייגער האָב איך מיך אָהן אַ שום ציל אַרומגעדרעהט איבער די גאַסען, דאַן האָב איך גענומען אַנ'אויטאָ און געהייסען דעם שאָפֿער פֿאָהרען לאַנגזאַם דורך דער פּראָמענאַדע־גאַס.

איך האָב מיך אַרײַנגעזעצט מיט אין אויטאָ. מײַן האַרץ האָט געקלאַפּט, ווי בײַ א גזלן.

מיר האָבען זיך פֿערנומען אין די פּראָמענאַדע־גאַס אַרײַן און אין מיטען פֿון דער גאַס האָט מײַן אומגעדולדיג־פֿאָרשענדער בליק זיך אָפּגעשטעלט אויף א פֿרויען־געשטאַלט. מײַן פֿרוי איז דאָרט געגאַנגען לאַנגזאַם מיט איהר שיינעם געמאָסטענעם גאַנג. מײַן אויטאָ איז פֿאַרבײַגעפֿאָהרען פֿאַר איהר. זי האָט מיך נישט בעמערקט. איך וואָלט אינצט גערן גענומען אַ טרונק וואַסער, ווײַל האַלז איז מיר ווי אויסגעטריקענט געוואָרען. איך האָב מיך געפֿיהלט זעהר נישט גוט.

מיר האָבען זיך געלאָזט אויף א צוויי־מינוטען וועג און דאַן נאָכאַמאָל דורכגעפֿאָהרען די פּראָמענאַדע־גאַס. מײַן פֿרוי איז נאָך אַלץ דאָרט געגאַנגען, שפּאַצירענדיג לאַנגזאַם. איהר בליק איז געווען אָנגעשטעלט אויף פֿאַראויס. אויף די געשעפֿטען און שוי־פֿענסטער האָט זי גאָר קיין אַכט נישט געלייגט, ווי עמיץ, וואָס וואַרט אויף עמיצען. נאָך א דריט מאָל האָב איך געלאָזט דעם אויטאָ דורכפֿאָהרען דורך דער גאַס, אָבער דאַן איז זי שוין דאָרט מעהר נישט געווען.

איך בין געווען זעהר טרויעריג. הײַנט עס, זי האָט מײַן בריף דערהאַלטען און אַרײַנגעפֿאַלען אין דער נעץ, וואָס איך האָב פֿאַר איהר אויסגעשפּרייט. א קליינינקייט: אן אײַנציגער בריף, א פּאָר פֿערליבטע ווערטער פֿון אַנ'אומבעקאַנטען, עטליכע בענקענדע זיפֿצען זענען שוין גענוג — און זי געהט אַנטקעגען די בלומען'דיגע אויסגעשפּרייטע אָרעמס.

אַלץ איז פֿערענדיגט. זי ליבט מיך נישט מעהר. יענע פֿינסטערע פּוסטקייט אין געוויסע מאָמענטען פֿון אונזער לעבען איז נישט קיין עפּיזאָד, קיין סימבאָל, נאָר די טרויעריגע ווירקליכקייט. שפּעט אין אָוענד בין איך אַהיימגעקומען. מײַן פֿרוי איז געוועזן שעהן, ליב און רוהיג, מײַן פֿייסמערע [illegible], מײַן [illegible] איהר [illegible]. איך בין געווען [illegible] און [illegible], אַז איך [illegible] נישט [illegible] קיין מינדעסטען חשד נאָך דעם [illegible] אָוענד צו מאַכען א רייד פֿון דער זאַך. איך האָב עס אָפּגעלייגט אויף מאָרגען.

צומאָרגענס בין איך שבעט אויפֿגעשטאַנען און געאײַלט אין ביוראָ אַרײַן. נאָך דער נאַכט, וואָס איך האָב פֿערבראַכט כמעט שלאָפֿלאָז, איז מיר די קוהלע מאָרגען־לופֿט געווען זעהר אַנגענעהם. איך האָב מיך שוין געפֿיהלט פֿיל לײַכטער, רוהיגער און האָב שוין אָנגעהויבען אַרומצוקלערען די זאַך מיט א נײַכטערען קאָפּ.

דערווײַל איז דאָך גאָרנישט געשעהן. קיין זאַך איז נישט פֿערלוירען, נאָך קאָן מען אַלץ ראַטעווען. איך ליב נאָך מײַן פֿרוי אונטער אויך, דאָס האָב איך געפֿיהלט. איך וועל פֿון אינצט אָן צו איהר אַנדערש, איך וועל, איך [illegible] זי מיר דערהאַלטען! זי איז נאָך [illegible] אַרײַנגעפֿאַלען אין די אויסגע[illegible] פֿון די רעכט פֿון די אַרעלינגע. די

אויסמאַרטערטע האָבען איהם אויסגענומען ווי בעהאַנדעלט; ער האָט געקאָנט אָהן שטערונגען אַרומרײַזען, אונבעגרענעצט האַנדלען, חתונה האָבען, נישט שענקענדיג קיין אויפֿמערקזאַמקייט דעם געזעץ, וואָס האָט בעגרענעצט די הײַראַט צווישען יודען אויף א בעשטימטער צאָהל אין יאָהר; מיט איין וואָרט, ער האָט קוים געקאָנט בעטראַכטען יעדען אַלס א יוד, וואָס אַנבעלאַנגט דער בעגרענעצונג פֿון די רעכט. אָבער דאָס ווילכטיגסטע איז געווען, וואָס אין די הויפֿען האָט מען געקאָנט פֿערדינען געלד. די קלענערע הערשער האָבען געהאַט צו אַדמיניסטרירען אייגענטימליכע, קאָנטריבוציעס אויפֿצוקלעגען אויף רעגימענטער, גרויבענס און לאַנד־שטייער צו עקספּלואַטירען. ס'האָט זיי נישט געקאָנט נישט געפֿעלען ווערען די יודישע רעליגיע, אָבער זיי האָבען געהאַט צוטרוי צו דער אנשטענדיגקייט און פֿעהיגקייט פֿון א יודען. כמעט אַלע פּרינצען האָבען געהאַט געלד און אויסלאַנד און די דיווידענדען האָבען געדאַרפֿט אײַנגעזאַמעלט און טראַנספּאָרטירט ווערען אין דער קעניגרײַך־מטבע. ווען זיי האָבען געהאַט געלד, האָבען זיי אויך געקויפֿט קונסט־זאַכען פֿון הויכען ווערט און ווען עס האָט זיי אויסגעפֿעהלט מזומן, האָבען זיי געבעטען הלואות און האָבען געצאָהלט צינזען. א יוד, וועלכער האָט געהאַט א פֿוס אין די הויפֿען, האָט

(ענדע זעהע זייט 11)

די פינף פראנקפורטער

די מערקווירדיגע געשיכטע פון דער פאמיליע ראטשילד

— יודיש: — י. גלאזער

5

צוויי מאָל אין יאָהר זענען אין פֿראַנקפֿורט פֿאָרגעקומען גרויסע יריד, צו וועלכע עס האָבען זיך פֿערזאַמעלט אַלערלײַ סוחרים און אַזעלכע, וואָס זענען געפֿאָהרען פֿאַר פֿערגעניגען וועגען, אַרעלינגע און יודען פֿון פֿערשידענע ערטער. די דאָזיגע אַלע אויסלענדער האָבען געהאַט געלד אויף אויסצוגעבען און דער גרעסטער טייל פֿון זיי האָבען געהאַט געלד־אַנווייזונגען אויף אויסצובײַטען און מטבעות צו טוישען. כאָטש נאָמינעל איז דײַטשלאַנד געווען איין לאַנד, איז אָבער אין דער ווירקליכקייט אין דער דאָזיגער עפּאָכע געווען א צאָהל פֿון אומאָפּהענגיגע קעניגרײַכען, הערצאָגטימער און פּרינציפּאַטען, אַזוי־גערופֿענע פֿרײַע שטעט און פֿערשידענע סאָרטען קליינינקע שטאַטען; פֿעאָדאַליש־פּראָווינציעס האָבען זיי געבילדעט די הייליגע רוימישע אימפּעריע און צוזאַמעלונג (וואָס איז געווען נישט הייליג, נישט רוימיש, נישט אימפּעריע"), אָבער וועלכע זענען אין דער ווירקליכקייט געווען אין א שטענדיגער מלחמה איינע מיט די אַנדערע. די פּאָליטישע צומישונג האָט זיך אויסגעדריקט אין פֿערפּלאָנטערטע גרענעצען, אין בעגרענעצונג פֿאַר רײַזעס און פֿאַר מסחר און אין דעם כאָאָס פֿון בעזונדערע מטבעות.

יעדער פּרינציפּאַט האָט געהאַט דאָס רעכט, און די מעהרהייט האָט עס פּראַקטיצירט, צו מאַכען איהר אייגענע מטבע, וואָס איהר ווערט איז לײַכט געענדערט געוואָרען אַלס אײַנקאַסירער בײַ דער אין זײַנע בעגרענעצטע ראַמען. ניט האָבען צירקולירט טאַלערס פֿון פֿערשידענער וואָג און ווערט און אָהן א צאָהל קלאַסען פֿון פֿלאָרינען, דוקאַטען, קאַראָלינען און אַנדערע. א סוחר, אָדער א רײַזענדער, וועלכער האָט אונטערנומען א רײַזע נאָר אויף א האַלבען טאָג צײַט, האָט געדאַרפֿט אויסטוישען זײַן געלד אויף דער מטבע פֿון „אויסלאַנד", וואוהין ער איז אָנגעקומען, אַוודאי ער האָט נאָר צײַט געהאַט אָפּצועסען מיטאָג. בײַ אַזאַ לאַגע זענען כמעט אַלע סוחרים געוואָרען חלפֿנים, מאַכענדיג דערפֿון א זײַטיגע געשעפֿטעל. וואָס גרעסער ס'איז געווען דאָס געשעפֿט, אַלץ גרעסער איז געווען דאָס טויש־הויז. פּראַקטיש האָבען כמעט אַלע באַנקירען פֿון יענער עפּאָכע אָנגעהויבען אַלס שנוי־סוחרים, ענטוויקלענדיג בײַדע געשעפֿטען אין דער זעלבער צײַט, און זעלטען ווען אָפּטיילענדיג איינס פֿון'ם צווייטען.

דאָס האָט מאיר'ן און זײַנע ברידער בעוואויגען אויפֿצועפֿענען א טויש־הויז און אָנצוהויבען זייער טעטיגקייט אין די מיסטעריען פֿון טויש און דיסקאָנטאָ. א סך פֿריהער, ווי ער האָט געלערנט, פּעת ער האָט זיך אומגעקעהרט אַהיים, האָט דאָס געשעפֿט בעקומען דעם אויסזעהן פֿון דער אונטערנעהמונג פֿון זײַן פֿערשטאָרבענעם פֿאָטער. און דעם דאָזיגען קוריאָזיטעטען־הויז איז געלונגען געוואָרען דער ערשטער שטיין פֿאַר'ן באַנק־הויז פֿון די ראָטשילדס.

דורכפֿיהרענדיג דעם ערשטען יעהרליכען באַלאַנס האָבען משה און קלמן ענטדעקט — דאָס וואָס זיי האָבען שוין לאַנג פֿערדעכטיגט — אַז דער אַנטייל פֿון זייער ברודער איז אין גרויסען טייל געווען א דעקאָראַטיווער. די פֿירמע האָט זיך אויפֿגעהאַלטען און האָט אויפֿגעבליהט נישט צוליב דער קונסט און די אַנטיקען, נאָר א דאַנק דעם פּראָסטען מסחר מיט די אײַנוואוינער פֿון געטאָ. זיי האָבען זיך נישט געקלאָגט; זיי האָבען פֿערשטאַנען די בעדײַטונג פֿון פּרעסטיזש, אָבער זיי האָבען איבערגעלאָזט די אַנגעלעגענהייט פֿאַר מאיר'ן, אַז דאָס זאָל נישט קאָסטען צו טײַער. דער יעהרליכער באַלאַנס האָט אין אַלגעמיין איבערגעלאָזט א רײַנעם פֿערדינסט פֿון אַרום פֿינף טויזענד פֿלאָרינען (נאָהענט פֿון 400 פֿונט), פֿון וואָס פֿיר פֿינפֿטעל איז געקומען פֿון'ם געשעפֿט און נישט קיין קלענער טייל איז געקומען פֿון די טויש־אָפּעראַציעס. גערעכנט און אַלט, אַז מאיר האָט פֿערשטאַנען אַזוי פֿיל, וויפֿיל זײַנע ברידער אינ'ם הויפּט־געשעפֿט און אַז די טויש־ביוראָ איז געווען זײַן שאַפֿונג, וואָלט אָפֿשר מעהר געלוינט, אַז ער זאָל ווייניגער אַרומרײַזען און ער זאָל אָפּגעבען זײַן גאַנצע ענערגיע דעם געשעפֿט און דער באַנק. און פֿאַרוואָס זשע זאָל מען אינגאַנצען נישט אויפֿגעבען דעם מסחר מיט די אַלטערטימליכקייטען?

אָבער מאיר האָט געקוקט אין דער צוקונפֿט, אין וועלכער עס זענען געווען געשעפֿטס־אויסזיכטען מיט מעדאַלען און זעלטענע מטבעות, וואָס זײַנע יונגע מיטאַרבייטער האָבען נישט געקאָנט אין אַכט. ער האָט נישט נאָר געטראַכט וועגען באַלדיגען פּרעסטיזש; ער האָט צוגעגרייט א קאַריערע פֿאַר שפּעטער. אַזוי, צום ווייניגסטען, האָט ער געטראַכט, ווען ער האָט נאָר אָנגעהויבען; די קליינטשלעך, וועלכע ער האָט דערגרייכט, האָבען נאָר געהערט צו דער געקליבענער אַריסטאָקראַטיע. אָבער די מעגליכקייטען האָבען געשטיגען און עס האָט נישט לאַנג געדויערט אַרײַנצודרינגען אין די פּאַלאַצען און הויפֿען פֿון די פּרינצליכע הערשער. בײַ די פֿופֿציג מײַל פֿון פֿראַנקפֿורט איז געווען א האַלב טוץ הויפֿען און יעדער הערשער האָט פֿערטרײַבען זײַן לאַנגווײַל, אויפֿזאַמלענדיג זאַכען. דאָ איז נישט ווײַט געווען האַנאַו, קאַסעל, דאַרמשטאַט, ווײַמאַר און אַנדערע. ער האָט פֿונאַנדערגעשיקט זײַנע קאַטאַלאָגען צו די דאָזיגע פּרינצען; איינעגע פֿון זיי האָט ער אַליין בעזוכט; און האַנאַו איז ער געשטאַנען אין פֿערבינדונג מיט איינעם, אָדער צוויי הויפֿען; שנעל האָבען זיך פֿאַר איהם געעפֿענט די טירען. און דעמאָלט, דעמאָלט זענען זײַנע געשעפֿטען אַוועק מיט מזל.

דער פֿערקויף פֿון אַנטיקען צו די פּרינצען איז געווען די מאָגערע זײַט פֿונ'ם געשעפֿט, ווײַל קיינער איז נישט רײַך געוואָרען, פֿערקויפֿענדיג זאַכען צו די הערשער. פֿונדעסטוועגען האָט יעדער רײַכער יוד אינ'ם דרום־ווינקעל פֿון יודישען געסעל, און האַנאַווער, ווי אומעטום, אָנגעהויבען אַלס הויף־ליפֿעראַנט. און געוויס האָט מען געשענקט אויפֿמערקזאַמקייט דעם הויף־יודען; מ'האָט אין איהם געזעהן א העכערען מאַכטפֿולען מענשען, וועלכער האָט געגלאַנצט כמעט דער פּראַכט, וואָס האָט זיך אויף איהם אָפּגעשפּיגעלט פֿון זײַן פּרינץ. חוץ דעם האָט זײַן אַרײַנקומען אין די הערשענדע פּלעצער געמאַכט פֿון איהם א פּריווילעגירטען מענשען. ער האָט נהנה

(ענדע פון זייט 11)

ערשיינט יעדען פרייטאג
צוזאַמענגעשטעלט דורכן
פעטער פיניע

„לאדזער טאגעבלאט" פאר קינדער

ספעציעלע ביילאגע פאר אונזער קליינווארג

לעבעדיג, קינדערלעך,
א זונג און א שפרונג –
מיר זענען נאך קליינינקע.
מיר זענען נאך יונג
יצחק קאַצענעלסאָן.

נומערן...

פון ה. גרענט

א—איינס, ב—צוויי:
גוטע קינדער
זענען זיי...
ג—דריי, ד—פיר:
פאר זיי לידער
שרייבן מיר...
ה—פינף, ו—זעקס,
ז—זיבען:
וועלען קינדער
שטארק אונז ליבען...
ח—אכט, ט—ניין:
וועט די זון
טון א שיין...
צעהן ווייסט איהר,
איז דער קליינער „י."
און פערענדיגט
איז מיין לידל...

—:§:—

קוקורעקו

פון ליבע

קוקורעקו! קוקורעקו!
שרייט אזוי דער האן;
אז עס טאגט שוין אין די גאסען,
זאגט ער אונז דאס אן.

און די פייגעל אין די בעטען
געבען זיך א דרעה,
אויפשטעהן דארף מען, אוי!
עס רופט פון האן דער קרעה.

[illegible]בער פלינק די פלעטבוגע
טוען זיך באלד אן;
[illegible] צופרידען זענען זיי,

די לעגענדע

(קינדער־מעשה'לע) פון א. בוכהאלטער

... הערט אויס, קינדערלעך, וועט אײַך די באָבעשי דערצעהלען א שעהנע מעשה:

מיט פֿיל יאָהרען צוריק איז אין זונען־לאַנד געשטאַנען צווישען בלומען א וואונדער־שעהנער מאַרמאָרנער שלאָס. געוואוינט האָט דאָרט שטענדיג א גאָלד־געלאָקטע פּרינצעסין.

נישטאָ שוין מעהר דער רײַכער שלאָס היינט. פֿערשאָטען האָבען איהם גאָלדענע זאַמדען... די ערד האָט זיך אַראָפּגערוקט אין ים אַרײַן, און דאָס גאַנצע שלאָס איז ערגיץ פֿערזונקען. די ווינטען האָבען ערשט א כך שפּעטער אָנגעשאָטען אויף דעם אָרט, וואו דאָס שלאָס איז געווען, א ריזיגען באַרג. יעדער מענש, וועלכער ליגט צו דאָס אויער צום באַרג, הערט היינט קרעכצען, זיפֿצען און אויך שוואַכע געוויינען. ווײַל אין דעם שלאָס, דעם פֿערזונקענעם, לעבט נאָך די וואונדערשעהנע פּרינצעסין: —

עס היט איהר א שרעקליכער פּופּער־נאַטער!

דער שלאָס איז פֿערזונקען און דער ערד דורך גאָט'ס בעפֿעהל, ווײַל די פּרינצעסין איז געווען זעהר א גרויסע „בוסט פּאַס'ניצע", גאָרנישט געטויגט, נאָר שטענדיג געבליקט אין גאָלדען־שפּיגעלע און יעדע ווײַלע געפֿרעגט איהרע בעדינער:

— ווער איז שעהנער? איך, צי די מלאכים'לעך פֿון הימעל?

אינצט מוז זי פֿאַר דעם פּוסטען שטאָלץ לײַדען, די אומגליקליכע, אונטער דער ערד אַזוי לאַנג, בײַז עס וועט קומען א מענש, וועלכער וועט איהר אַרויסראַטעווען פֿון אונטער דער ערד...

אויף דעם זעלבען באַרג זינגען די פֿייגעלעך לידער, פֿיל מיט לעבען און פֿרייד.

מיט די שנאָבעלעך האָבען זיי פֿער־ שעהנע רעמבען־בוימער.

אונטער איינעם פֿון די רויזיגע רעמבען, פֿימערנדיג די שפּעלעך, איז איינגעשלאָפֿען אַנ'אָרים באַסטוכעל. עס האָט זיך איהם גע'חלום'ט, אַז געקומען איז צו איהם די גאָלד־געלאָקטע פּרינצעסין, געזעצט זיך נאָהענט נעבען איהם אונטער'ן רעמבען־בוים, דאָס געלאָקטע קעפּעל אָנגעשפּאַרט אויף זײַן אָרעם, די קליינע, ווײַסע הענדלעך צוזאַמענגעלייגט ווי צו א געבעט. זי בעשווערט איהם בײַם אַלעם, ער זאָל אָפּשיטען די זאַמדען פֿון באַרג, אויסשלײַדערן די רויזיגע פֿעלזען און שטיינער, וועלכע דריקען איהר ברוסט. דאָס באַסטוכעל זאָגט אַליין צו... פֿון'ם רעמבען־בוים רײַסט ער אָפּ בלעטער און בעצירט און בעקרוינט דאָס קעפּעל פֿון דער שעהנער פּרינצעסין, ווי אין א פֿײַערפֿונקער קרוין... און בליצלינג דערגעהערט זיך דער שרעקליכער פּופּערנאַטער און נעמט אַוועק צוריק די פּרינצעסין אונטער דער ערד... און פֿאַר'ן שלאָפֿענדען'ס אויגען בעווײַזען זיך „קאַרליקלעך", יענע קליינינקע מענשעלעך... דער ערשטער האָט אויפֿ'ן שטערן אָנגעשריבען: „מיה", און ער זאָגט:

„אָרים באַסטוכעל, צו א שווערע פֿעראַנטוואָרטליכקייט האָסטו אויף זיך גענומען. נישט פֿאַר דײַנע שוואַכע כחות צוצושמעטערן פֿעלזען און שטיינער".

דער צווייטער קאַרליק, אויף וועמעס שטערן ס'איז געווען אָנגעשריבען: „נישט ווערט", האָט זיך אָפּגערופֿען מיט די ווערטער:

— טראָפּענס שווייס וועלען בעגיסען דײַן שטערן, איידער די וועסט דאָס אויספֿיהרען, נישט־ווערט זיך צו מאַטערן פֿאַר דער פּרינצעסין".

ווען דאָס באַסטוכעל האָט זיך אויפֿגעכאַפּט, זענען פֿערשוואונדען פֿון זײַנע אויגען אַלע וויזיעס. בלויז אינ'ם האַר־ נער פּרינצעסין און א פֿײַערפֿונקער קרוין...

געקוועקעלט האָט זיך לאַנג דאָס יונגעל, שוין געמאָסטען זײַנע כחות געגען דער אַרבייט, וואָס שטעהט איהם פֿאַר... נאָך א ווײַלע דענקען א שעפּטשע געמיין צו זיך:

„און אמת'ען נישט ווערט זיך צו מוטשען". צופֿיל אַרבייט וואָלט מיר ערוואַרט"...

— וויפֿיל אמת איז, קינדערלעך, פֿאַרהאַן אין דער דאָזיגער לעגענדע? וויפֿיל מאַקע, איז פֿאַרהאַן צווישען אײַך יונגע קינדער, וועלכע וואָלטען געקאָנט פֿיל, זעהר פֿיל גוטס טון פֿאַר זיך, פֿאַר די עלטערן און פֿאַר נאָהענטע און בעקאַנטע.

עס פֿעהלט אײַך אָפּילו נישט קיין גוטער ווילען, אָבער די פֿאַלשע, אָפּגענאַרטע איבערגעגלייבטקייט — אַז דאָס איז „צו שווער און צוועקלאָז" נעמט אַוועק פֿון קינדערלעך מיטערע דעם גוטען חשק און פֿערלאַנג, און איהר זאָגט צו זיך — „נישט כדאי צו פּרובען", בעת, ווען איהר וואָלט און אמת'ען און אָפּענהערציג געפּרובט, וואָלט איהר זיך איבערצײַגט, אַז דאָס איז גאָרנישט קיין „צוועקלאָזע און שווערע אַרבייט".

מען בעדאַרף נאָר וועלען און פּרובען.

קלוגע גלייכווערטלער פאר קלוגע קינדער

א) דער ערנסטער הינד באַפּט דעם בעסטען פּוכען.

ב) א גוטער חבר איז גוט אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט.

ד) א גמילות־חסד איז טײַערער, ווי א נדבה.

ה) איידער כ'וועט קומען די נחמה, קען פֿריהער אַרויס די נשמה.

ו) א סך זמירות און ווייניג לאַקשען.

א קלוגער ערציהער

(א מעשה'לע פון מדרש)

א קעניג'ס א זוהן, וועלכער איז דערצויגען געוואָרען אין זײַן פֿאָטער'ס הויז און פֿערגעניגען און וואוילטאָג, איז מיט דער צײַט געוואָרען אַזוי צולאָזט און שטיפֿעריש, אַז ער האָט אַמאָל געכאַפּט א גראָב־אײַזען און זיך אונטערגענומען צו אונטערגראָבען זײַן פֿאָטער'ס — דעם קעניג'ס — פּאַלאַץ.

דאָס האָט דערזעהן זײַן געטרײַער ערציהער און וועלענדיג איהם אָפּהאַלטען פֿון זײַן ווילדער טאַט, האָט ער בײַ איהם גלײַך צוגענומען דעם גראָב־אײַזען, זאָגענדיג:

— די ביזט, מײַן קינד, נאָך צו שוואַך אויסצופֿיהרען אַזאַ אונטערנעהמונג. גיב מיר, איך וועל שנעלער אונטערגראָבען דעם פּאַלאַץ.

ווען דער קעניג האָט בעמערקט די געטרײַשאַפֿט פֿון זײַן קלוגען לעהרער, האָט ער איהם צוגערופֿען און בעדאַנקט:

— איך האָב פֿערשטאַנען דײַן גוטע כוונה, ווי אַזוי אָפּצוהאַלטען מײַן לײַבליכען זוהן פֿון א שלעכטער טאַט. איך שווער דיר, אַז די ווערסט פֿון הײַנט אָן דער עלטסטער איבער מײַן גאַנצען פּאַלאַץ.

אַזוי, ווען די יודען זענען געקומען צו אהרנ'ען און געפֿאָדערט, ער זאָל פֿאַר זיי מאַכען א גאָט, האָט אהרן בײַ זיי געפֿאָדערט די גאָלדענע צירונג, כדי זיי אָפּצוהאַלטען דערמיט פֿון זייער שלעכטען געדאַנק.

דעמאָלט האָט גאָט געזאָגט צו אהרנ'ען:

— איך האָב פֿערשטאַנען דײַן קלוגע מיינונג, ווי אַזוי אָפּצוהאַלטען די יודען פֿון זינד. איך שווער דיר, אַז די בלײַבסט דער כהן־גדול איבער מײַן הויז.

א. ג.

רעטענישן

נישט קיין העמד —
און דאָך גענייט;
נישט קיין בוים —
און פֿול מיט בלעטער;
נישט קיין מענש —
און רעדט צו דער זאַך.
(א בוך)

—=—

הויך ווי א מויער,
גראָב ווי א פּויער
זיס ווי צוקער,
ביטער ווי גאַל.
(א בוים מיט פּרוכטען און מיט בלעטער).

—=—

אין וואַלד וואַקסט עס
אין קראָם הענגט עס
מ'גיט א ריהר — וויינט עס.
(א פֿידעל)

קומט אומגעבעטען

אַנ'אָרימאַן איז אַמאָל אַרײַנגעקומען צו א רײַכען מענשען אין שטוב, זעהט ער ווי אַלע זיצען אַרום טיש און עסען מיטאָג.

זעצט ער זיך אויך צום טיש.

— ווער זענט איהר, ר' יוד, פֿרעגט איהם דער בעל־הבית.

— איך בין דער, וואָס וואַרט נישט, בײַז מ'שיקט איהם רופֿען, איך קום שטענדיג אומגעבעטען...

דער ענטפֿער איז שטאַרק געפֿעלען גע[illegible]

חוזק

הומאָר און סאַטירע פון דער וואָך

לאַכט און בייסט,
מאַסקירט רייסט
מיט שפּאַס און וויץ
און פעדער-שפּריץ

מיין אורלויב

פון גראַף קאַלי

כ'האָלט געוואָלט אויך נעמען אורלויב
אין די שווערע זומער-היצען,
און נישט שרייבען מעהר קיין לידער
און נישט זוכען מעהר קיין וויצען...

אויך א דיכטער, ליבע ברידער,
דאַרף אביסעלע אָפּרוהען,
ערגיץ דאָרט ביים ים און פליאַזשע,
ווי די היינטיגע בורזשויען...

כאָטש מען זאָגט, דאָס יאָהר, רבותי,
האָט עס גאָר אַנ'אַנדער פּנים,
אַז אין קריניץ, בוסק און צאָפּאָט
פאָהרען היינט דורכאויס קבצנים...

אויף די וואונדערבאַרע פליאַזשעס,
אויף די הייסע זון, וואָס גלעט אייך,
טרינקט מען זויער מילך געשמאַקע,
עסט מען אוגערקעס מיט רעטאַך...

יאָ, א דיכטער דאַרף אויך אורלויב
פון זיין אַרבייט, פון זיין מאַטער,
און בפרט, ווי איך א דיכטער,
שוין א חתונה געהאַטער...

נאָר, ווי קען איך נעמען אורלויב
ס'איז אַהרפּה גאָר צו קלערען,-
ווען אין דייטשלאַנד הוליעט היטלער,
איינגעזונקען זאָל ער ווערען!...

יאָ, ווי קען איך נעמען אורלויב
מיט דער וועלט מיין בונד צערייסען
ווען עס האַלט נאָך פאַר די וואַהלען
אין ביירן, זאַקסען און אין פּרייסען,

יאָ, ווי קען איך נעמען אורלויב
ס'וועט נישט העלפען מיר מיין בעטען
מיין רעדאַקטאָר זאָגט: גראַף קאַלין
קען דאָך קיינער נישט פאַרטרעטען...

השיבנו נאָזאַד!..

(ווער צו וועמען עס זאָגט: צוריק)

טראַמוויי-געזעלשאַפט זאָגט:
געפּאַקטע טראַמווייען מיט יודעלעך
איז מאַכען א גליק.
ווילסטו, יודעלע, ביי אונז א פּאַסטען,
איז — ר' יודעל צוריק...

לאָדזשער בחור:
איך פלירטעווע מיט א יונג מיידעל
מיט גראַציע און שיק.
קומט צום „הרי את", זאָג איך: שעה-
נע פּויבע, צוריק...

מאַרען וועבעל:
לעבען אויפ'ן מאַג'ס חשבון איז מאַכן
אַנ'אַנטיק.
פאַרערט ער אָבער טרעהמיט, ענט-
פערט זי: — פערדעל צוריק...

פּינקעל-נעמער: לאַפען א פּעט פּעק-
קעל געהט ביי מיר צו מיט'ן קיק.
קומט צו משלם'ן, זאָג איך: — ר'
וועקסעל צוריק...

דאָקטאָר: — די קראַנקהייט רעמטאַפּ
איך מיר אויפ'ן מיג.
דעם חולה טראַנספּאָרטיר איך אויפ'ן
עולם האמת מאַכען צוריק...

סאַקראַמעס: מיינע חכמות קען איך
אויסציהען און יעדען געבען דעם אמת'ן
פּיק.
איך האָב אָבער מורא דער רעדאַק-
טאָר וועט זאָגען: פאַניע סאַקראַמעס,
אַנדערע חכמות געהען צוריק.

סאַקראַמעס

גאָט, ווי שעהן ס'איז דיין וועלט!

גאָט, ווי שעהן עס איז דיין וועלט!
גאָט, איך בין ענציקט דערפון!
בערג און טאָהלען, ים און פּליאַזשע
און פון אויבען שיינט די זון...

גאָט, ווי שעהן עס איז דיין וועלט!
ס'וואָלט געלעבט זיך גאַרניט שלעכט,
וויפיל ראָזיגע פריהמאָרגענס!
וויפיל בלויע זומער-נעכט!...

האָט בעשאַפען שעהנע מיידלאַך
קומט דיר אויך דערפאַר א דאַנק
כאָטש מיט זייערע קאַפּריזען
מאַכען זיי אונז אָפטער קראַנק...

אָבער איין זאַך, גרויסער בורא,
איין חסרון האָט דיין וועלט,
וואָס צו פּליאַזשע, בערג און מיידלאַך
דאַרף מען אויך'עט האָבען געלט...

גראַף קאַלי.

וואָס יודען זאָגען

א. ווען מען וואַרפט יודען דורך פענס-
טער — נעהט די פּרעהמיע אַרויס ר רבּ'ן
מיר.

ב) מיר וואונדערט נישט אַזוי אויף
די סיאַמער רעוואָלוציאָנערען, וואָס זיי
האָבען אַרויסגעקריגען א קאָנסטיטוציע
ביי זייער קעניגעל, נאָר ווי אַזוי קאָנען
זיי אַרויסרעדען אַזוי לאַנג זיין נאָמען?

ג. ווען עס קומט צו רעוואָלוציע איז
דער סיאַמער קעניגעל — אויך א קעניג.

ד. די שיקאַגער פרוי, וועלכע איז
אַרונטערגעפאַלען פון פענסטער שטאָק
און געבליבען לעבען, בעווייזט, אַז אין
שיקאַגאָ איז מען זיכער נישט נאָר אין
דער אונטערוועלט, נאָר אויך אין דער
אויבערוועלט.

ה. לונא איז דאָס קלוגסטע לאַנד אויף
צו בעוואָרגען איהרע „וועטעראַנען". זי
האַלט זיי בעשעפטיגט אין שטענדיגען
קריג....

היטלער

— פון וואַנען איז געדרונגען, אַז
היטלער איז א מאַלאַריש?
— ווייל ער האָט זיך אַרויסגעכאַפּט
אויף די לייטער און פערשוואַרצט אַלע-
מען ס'פּנים.

קנאַפּוואָרגער

ברעקלעך

דער מאַן קאָן זיין א שעהנער און
דאָס ווייב א מיאוס'ע און פאָרט הייסט
זי די „שענערע העלפט"...

א יודינע, וואָס רעדט דעם גאַנצען
טאָג, קאָן אויך זיין א שווייגערין (האַנד-
לען מיט מילך).

ביי א פרוי, וואָס דאַרף עטליכע חו-
דשים און חודש, איז נאָך נישט קיין בע-
ווייז, אַז זי איז א קאָפּ-מענש.

א פרוי, וואָס שמירט זיך דאָס פּנים
לויט קאָסמעטיק-בילעלער, איז נאָך גיט
קיין בעווייז, אַז זי איז „קלאָר אין די
בילעלער".

א מאַן איז פאַר א פרוי ווי א פּער-
מעגען: אַז איינער קומט צו א פּערמע-
גען, פערגעסט מען, וואָס ער איז געוו-
וועזען. אַז א פרוי בעקומט א מאַן, פער-
געסט מען אויך, וואָס זי איז געוועזען.

מען דערקענט נישט פריהער א פרוי,
ביז מען וואוינט מיט איהר.
ווען א פרוי וואָלט אפילו נישט גע-
געסען פון עץ הדעת, וואָלט מען אויך
פון איהר קיין גרויס נחת נישט געהאַט.

א פרוי איז ווי א היינטיג געשעפט:
מען מיינט נאָר, אַז יענעמס איז גוט.
קנאַפּוואָרגער

צווישען שרייבער

— האָסטו מיין נייעם ראָמאַן גע-
לייענט?
— יאָ.
— ווי געפעלט ער דיר?
— אַנ'אויסגעצייכענטער ראָמאַן, נאָר
א ביסעלע צופיל פל טרורשטיג. שוין ביי
דער דריטער פאָרזעצונג האָסטו פיר
מענשען געה'רג'עט!
— יאָ, — לאַכט דער ראָמאַניסט —
און דעם איז שולדיג מיין רעדאַקטאָר.
ער צאָהלט מיר פאַר יעדען גע'הרג'עטען
עקסטרא 50 זל...
— אויב אַזוי האָב איך א פּלאַן. צום
ענד פון ראָמאַן מאַך א וועלט-הריגה...

א מאָדנע בעשעפטיגונג

אונזער שכן פון צווייטען שטאָק איז
אַרבייטסלאָז און ראָך איז ער שטאַרק
בעשעפטיגט... ביי איהם נעהמט אַוועק די
גאַנצע צייט אויף אַרונטערצוואַרפען פון
די טרעפּ די אַלערליי בעלי-חובות...

כאַוועמישער הומאָר

לעהרער און אַריטמעטיק - קלאַס
פרעגט: קינדער, ווען א מאַן קויפט
זעקס טייץ עפּעל פאַר 18 קאָפּיקעס א
טייץ און פערקויפט זיי פאַר 36 קאָ-
פּיקעס א טייץ, און וואָס האָט ער דער-
פון?

יונגעל: א יאָהר טורמע!

א קלוגע עצה

צו א רבי'ן איז געקומען א גביר א
קמצן און האָט זיך געקלאָגט, אַז ער
האָט א שלעכט הארץ, א קראַנקעס. ער
איז שוין געווען ביי פערשידענע דאָק-
טוירים און עס העלפט נישט.
— גיט צדקה, — זאָגט צו איהם
דער רבי.
אין א צייט אַרום קומט ווידער דער
גביר צום רבי'ן און זאָגט:
— רבי, איך האַלט אין איין געבען
צדקה און ס'הארץ איז אַזוי ווי געוועזען.
— נישט וואונדער — ענטפערט דער
רבי — כען שמועסט איצט צווישען
עולם, אַז איהר האָט שוין א גוט האַרץ.
קנאַפּוואָרגער

היטלער — המנ'ס סוף

— פון וואַנען איז געדרונגען, אַז היט-
לער וועט האָבען המנ'ס סוף?
— ווייל היטלער איז בגימטריא
„המנ'ס סוף".
— ווי אַזוי? „היטלער" בעטרעפט
דאָך 324 און „המנ'ס סוף" בעטרעפט
301? פעהלט דאָך 23?
— וועט מען איהם צולייגען 2 מאָל
צו עשר מכות מיט ר' יהודה'ס דרעק
סימנים.

סאַקראַמעס

א בילדעל

אויף דער באַהן

הענגלערקע פון צוקערוואַרג (צו אַנ'-
עלטערער פּאַסאַזשירקע): — קויפט א
מעוועלע שאָקאָלאַד, 120 יאָהר זאָלט
איהר לעבען.
יונגערמאַן (איהר איידעם): — גיט
איהר א האַלבעס.
הענגלערקע: — וואָס עפּיס נאָר א
האַלבעס?
— ס'איז גענוג נאָך 60 יאָהר.
קנאַפּוואָרגער

שפּענדלער

ביי א רייכען מענשען, אַז עס ווערט
געבוירען א קינד, איז עס בלויז א קינד,
אָבער ביי אַנ'אַרבייטער, וואָס דאַרף
געהן צו דער אַרבייט, איז עס א חוץ א
קינד אויך א „וועק-זייגער"...

* * *

ווער איז היינטיגע ציַיטען אָפּטימיסט?
— א פרוי, וואָס רעדט איבער
מיט איהר מאַן, וואָס זי וועט קאָכען
איבערמאָרגען...

* * *

עס איז זעהר לייכט צו ווערען א
מאַמע — אָבער עס איז זעהר שווער
צו זיין א מאַמע.

* * *

דאָס לעבען פון א היינטיגען מענ-
שען איצט קוקט אויס, ווי די לאַגע פון
א מענשען, וועלכער איז צוגעבינדען צו
א שטוהל, ווערענדיג ראַזירט פון א משו-
גע'נעם פריזיער.

זיין סובלאָקאַטאָר

צוויי אַרבייטסלאָזע זענען שפּעט ביי-
נאַכט געזעסען אין פּאַרק. איינער איז
געזעסען אויף א באַנק און האָט געדרי-
מעלט און דער צווייטער איז געלעגען
אויפ'ן גראָז. אין צוגעגאַנגען א פּאָליציאַנט
און אויפגעוועקט דעם שלאָפענדיגען:
— יאָ, די ווייסט נישט, אַז מען טאָר
נישט שלאָפען אין פּאַרק?
— איך שלאָף? איך דרימל נאָר!
— און ווער איז דער, וואָס ליגט
אויפ'ן גראָז?
— ער איז מיין סוב-לאָקאַטאָר.
יעקב שאַפּירא

ער גיט זיך אַן עצה

— מיינע חובות מאַכען מיר אַ סך
זאָרגען. איך שלאָף נישט גאַנצע נעכט,
און דאָס איז שוין אַזוי א פּאָר יאָהר.
— א פּאָר יאָהר, אַז דו שלאָפסט
נישט קיין נעכט? ווי אַזוי קאָנסטו דאָס
אויסהאַלטען?
— איך שלאָף ביי טאָג.
בל.

צווישען ליידיג-געהער

— איך בין היינט געווען ביים דאָק-
טאָר!
— וואָס איז מיט דיר?
— איך לייד פון א שלעכטען זכרון,
איך פערגעס אַלץ!...
— נו, און וואָס האָט דיר דער דאָק-
טאָר געזאָגט?
— ער האָט מיך געהייסען בעצאָה-
לען פאַר וויזיט און פאָראויס!

* * *

— זאָג מיר נאָר, פאַרוואָס ווינגט
דיין פרוי שטענדיג, ווען זי ליידט פון
צאָהן-שמערצען?
— זי וויל איך זאָל מיט איהר מיט-
ליידען...

פאַר וואָס ער האָט זיך „אָפּגעוועהנט"

— איך האָב אויך אַמאָל געטריבען
און געטרונקען. אָבער עס ווערט היינט
פונקט 25 יאָהר, פון זינט איך האָב זיך
אָפּגעוועהנט סיי פון טרינקען און סיי
פון רויכערן.
— איך פערשטעה! איך גראַטולירט
אייך צו אייער זילבערנער חתונה...
א. האַמבורגער

א בריוועלע

פון א קור-אָרט

א לאָדזשער גביר האָט בעקומען אַנ'אָנ-
נים בריוועל פון א קוראָרט, וואו זיין
ווייבעל האַלט זיך אויף מיט פאָל-
גענדען אינהאַלט:
לכבוד הגביר הנגיד...
איך קאָן אייך מודיע זיין, אַז איך
האָב דאָ בעגעגענט אייער ווייבעל. איך
קאָן נישט פערשטעהן, ווי אַזוי אַזאַ
נגיד, ווי איהר, לאָזט אַרומגעהן אַנ'איי-
גענע ווייב (?) אַזוי נאַקעט און בלויז.
שעהמען מעגט איהר זיך.
אויפגעכאַפּט פון
קנאַפּוואָרגער

מערקווירדיג!

פרוי: וואָס זאָגסטו נישט דערצו?
געסטען האָט א מאַן געוואָלט זיך אַרונ-
טערוואַרפען פון צווייטען שטאָק פון
אונזער הויז.
מאַן: ער האָט א פרוי?
פרוי: ניין, ער איז א בחור.
מאַן: מערקווירדיג! אויב ער איז
א בחור, מאָ פאַרוואָס זשע האָט ער
געוואָלט אַרונטערוואַרפען?...

מיינונגען ווענען וויצען

פון קנאַפּוואָרגער

בערלין, 22. יולי 1932.
א וויץ דאַרף זיין ווי א פרויען-קלייד:
וואָס קירצער.

א וויץ דאַרף זיין ווי א פרויען-רע-
קאָלט: אַרויסווייזען דעם אמת.

א וויץ דאַרף זיין ווי א מענטשער: ער
דאַרף אָנטרעפען יענעם אויף די אָר-
טישיסקעס.

א וויץ דאַרף זיין, ווי א כלל-טוער:
דאַרף קאָנען א „נעם-טון"...

א וויץ דאַרף זיין ווי די פעלקער-ליגע:
דאַרף אַרויסברענגען א געלעכטער.

סדרה דאַטשע

לעטניק: רע האָט איהר 2 זל. און
ברענגט מיר די שווינגער פון דער באַהן,
וואָס קומט איצט.
פורמאַן: און אַז זי וועט נישט קו-
מען?
— בעקומט איהר ס'דאָפּעלטע.
קנאַפּוואָרגער

ליבע און קיטען

גרויסער סענסאַציאָנעלער ראָמאַן פון דער נאָהנטער פערגאַנגענהייט

(41-טע פאָרטזעצונג)

וואָס וואָלטען מענשען געזאָגט, ווען יאַן העלמפעלד וואָלט חתונה געהאַט מיט אַנ'אַרבייטערין אויף זיינע גיטער.
— זאָלען מענשען רעדען, וואָס זיי ווילען, אָבער איך האַנדעל לויט דער שטימע פון מיין הארץ און די דאָזיגע שטימע זאָגט מיר, אַז מיר געהערען איינער צום אַנדערן.

אָבער נישט היינט און נישט מאָרגען וועל איך קע-נען אויספיהרען מיין צוזאָג. איך מוז צו ערשט אַוועק אין דער וועלט און אויפטון עפּעס וויכטיגעס. איך וועל אוודאי מוזען קעמפען פאַר מיין טייער פאָטערלאַנד, אויב מ'וועט מיך רופען, און דעמאָלט וועסטו פאַר מיר מתפלל זיין און איך בין זיכער, אַז קיין קויל וועט מיך נישט טרעפען און איך וועל צוריקקומען אַלס זיגער.

— איך וועל וואַרטען אויף מיין זיגער, מעגען עס אַפילו יאָהרען דויערן, — האָט סטעפאַניע געענטפערט און האָט זיך איהם געוואָרפען אין די אָרעמ'ס.

פלוצלינג האָט זיך יאַן א ריס געטון פון זיין גע-ליבטערס אָרעמס.

— דאָרט, דאָרט, זעה... — האָט ער אויסגערופען.

— דער גייסט! — האָט סטעפאַ געפרעגט, א הויב-טוענדיג זיך פון אָרט.

— דאָס איז ער!

יאַן העלמפעלד איז געשטאַנען ווי א פערגליווערטער. זיינע אויגען האָבען זיך בעמיהט צו דורכצובוררינגען די נאַכט-פינסטערניש.

— ער איז מן הכתם אַרויס פון קבר - האָט ער גע-זאָגט צו זיך - ווייל ער איז געשטאַנען לעבען דער טיר און האָט געקלערט, אין וועלכער זייט ער זאָל געהן.

ווי אַזוי האָט דער גייסט געקענט אַרויס אין דעם פאַמיליען-קבר בעת זיין פאָטער האָט די שליסלען? — האָט יאַן זיך געטראַכט. — ווער איז דאָס דער געהיימנישפולער מענש, וועלכער ווייזט זיך דאָ ביינאַכט אַלס גייסט? צו וואָס טוט ער דאָס?

אַז דאָס איז געווען א מענש - אין דעם האָט יאַן נישט געצווייפעלט. ער איז געווען צופיל גייסטיג-ענטוויקעלט, ער זאָל גלויבען אין באָבע-מעשות. ער האָט גוט געוואוסט, אַז ווער עס שטאַרבט, שטעהט שוין קיינמאָל ניט אויף פון קבר.

ער איז געווען איבערצייגט, אַז ערעד דאָס אַזאַ שפּאַס, אָדער עס איז עפּעס א געליבטער. וואָס וויל דער-וויַיטערן פון דאַנען די מענשען, כדי אונגעשטערט צו טרעפען מיט זיין געליבטער.

ער איז געוואָרען שטאַרק ביַיגעריג, ווער דאָס איז אַזעלכער און ווי אַזוי די קאָמעדיע וועט זיך ענדיגען.

— זיי שטיל — האָט ער געזאָגט צו סטעפאַ'ן. — לאָזען מיר אַדורך דעם גייסט און מיר וועלען געהען הינ-טער איהם.

מיר וועלען זיך בעהאַלטען הינטער דער שטיינער-נער פיגור.

יאַן האָט בעמערקט, אַז דער גייסט געהט מיט'ן וועג נאָהנט צו זיי.

זיי האָבען זיך בעהאַלטען הינטער דער שטיינערנער פיגור און באַלד איז דער גייסט געווען אַזוי נאָהנט, אַז זיי האָבען איהם געקענט אָנקוקען.

שרעקליך האָט אויסגעזעהן דער דאָזיגער גייסט. א חוץ די צוריסענע, לאַנגע, ווייסע קליידער, וואָס זענען געהאָנגען אויף איהם, איז זיין פּנים געווען איבעררא̈שענד. ער האָט באמת געהאַט א טויטען-קאָפּ מיט אַרויסשטאַרטשענ-דיגע באַקען-ביינער, טיף-איינגעפאַלענע אויגען און שרעק-ליך אויסגעקרומטע ליפּען. די קאָליר פון זיין פּנים איז געווען געל, ווי ביי א מת. עס האָט איהם געפעהלט די נאָז, וואָס האָט נאָך שרעקליכער געמאַכט זיין אויסזעהן.

יאַן איז געווען זיכער, אַז אַזוי קען קיין פּענש נישט אויסזעהן און ער טראָגט אויפ'ן פּנים א מאַסקע. איבריגענס האָט מען דייטליך געקענט זעהן, אַז דער דאָזיגער גייסט קען געהן ווי א מענש, ווייל ער איז מיט שנעלע טריט צוגעקומען צום שטיינערנער אַמ'ר.

פון צייט צו צייט האָט ער זיך בלויז אָפּגעשטעלט אומקוקענדיג זיך צי קיינער פאָרשט איהם נישט נאָך.

יאַן האָט בעדולדיג געוואַרט, ביז דאָס געשפּענסט האָט זיך דערווייטערט אויף א דרייסיג שריט פון דער שטיינערנער סטאַטוע.

— איצט, גיב אַכטונג, מיר טאָרען איהם נישט פער-לירען פון די אויגען. מיר געהען אונטער איהם. מיר מוזען זעהן, וואָס דאָס אַלץ בעדייט.

קאַפּיטעל 17.

פּערראָם

צוהן אַפּרוה זענען זיי געגאַנגען הינטער דעם געהיימנישפולען מענש, האָבען זיך בעהאַלטען הינטער די צווייגען און שטענדיג אויף אַזאַ אויפ'ן, אַז ווען אפילו דער גייסט זאָל זיך אומדרעהען, וואָלט ער זיי נישט בעמערקט.

ווייזט אויס, אַז דער גייסט האָט היינט בעשלאָסען צו געהן גאַנץ ווייט, ווייל ער איז שוין געגאַנגען העכער א שעה. דאָ האָט זיך אָנגעהויבען די גרעניץ צווישען עסטרייך און פּרייסען. זי איז געווען בעצייכענט דורך בערגליך, וועלכע זענען טיילווייז געהיטען געווען. דאָ און דאָרט האָבען זיך אויפגעהאַלטען פאַרטיקאַציעס, מוירען, אויף וועלכע עס זענען געשטאַנען וועכטער.

אָדער דער גייסט האָט געשיקט אויסגעמיטען יעדער וואַך-זעלבער. ער האָט וואָס אַן אמת איז פּריי דורכגעהן נעבען זיי, ווייל ווען די זעלבע וואָלטען איהם בעמערקט, וואָלטען זיי זיך צוריקגעצויגען מיט איבערראַשונג.

ביים ברעג פון וואַלד האָט ער זיך ענדליך אויפ-געשטעלט.

(פאָרטזעצונג קומט)

לאָדז
29. יולי 1932
פרײַטאָג
כ"ה
תמוז תרצ"ב
פ' מטות ומסעי

טאָג-כראָניק

פערזענליכעס

נעכטען איז אַרויסגעפאָהרען אויף אורלויב דער וויצע שטאָט-פּרעזידענט כ. ראַפּאַלסקי.

בויד-טיפוס ווערט בעקעמפט

אין שטאָטישען סאַניטאַר-פּונקט אויף באַלוט ווערען איצט געמאַכט איינשפּריצונגען געגען בויד-טיפוס, וואָס פערהיטען פון דער שרעקליכער קראַנקהייט. די, וואָס מעלדען זיך אין סאַניטאַר-פּונקט בעקומען אַראָפּצונעמען 4 פּינקטעס אָן געלד.

נאַכט-דיזשורנע אַפּטייקעס

היינט דיזשורירען פאָלגענדע אַפּטייקעס: מ. קאַספּערקעוויטש (זגערזשער 54), י. שיטקעוויטש (קאָפּערניקאַ 26), י. זינרעלעוויטש (פּעטריקאָווער 25), וו. מאַקאַלעוויטש (פּושיעזשער 19), מ. ליפּיעץ (פּעטריקאָווער 193), א. רזעמער און וו. לאַבאַרא (11. ליסטאָפּאַד 86).

יודישער סוחר זיך אַראָפּגעוואָרפען פון 4-טען שטאָק און דער'הרג'עט געוואָרען אויפ'ן אָרט

שוידערליכער זעלבסטמאָרד פון א ראַדאָמער יוד אין האָטעל „פּאָלאָניאַ“

(§) נעכטען נאָכמיטאָג איז די נאַרוטאָוויטש גאַס אויפגעטרייסעלט געוואָרען פון א שוידערליכען זעלבסטמאָרד, וואָס איז בעגאַנגען א יוד אין די מיטעלע יאָהרען אין האָטעל „פּאָלאָניאַ“.

אַרום 4 נאָכמיטאָג איז מיט דער פאַבריקס-באַהן פון ראַדאָם געקומען קיין לאָדז דער דאָרטיגער יודישער איינוואוינער יעקב לאַנדוי און איז מיט א דראָשקע פערפאָהרען אין האָטעל „פּאָלאָניאַ“ אויף נאַרוטאָוויטש גאַס 3.

אָנקומענדיג אין האָטעל האָט ער דאָרט אָפּגעגעבען דעם פּאַס און פערלאַנגט פאַר זיך א צימער אויפ'ן לעצטען שטאָק, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס אויף די נידריגערע שטאָקען זענען געווען פרייע צימערן, וואָס קאָסטען אויך נישט טייערער. ער האָט דערביי ערקלערט, אַז ער איז נערוועז און קען נישט פערטראָגן דעם רויש פון גאַס.

דער האָטעל-דינער האָט איהם דעריבער אַרויפגעפירט אויפ'ן 4. שטאָק, וואו ער האָט זיך אָפּגעקליבען א צימער. אָבער קוים האָט דער נומעראָווי בעוויזען אַרויסצולאָזען דעם אָנגעקומענעם אין צימער און צוצומאַכען הינטער איהם די טיר, האָט דער גאַסט אויפגעמאַכט דאָס פענסטער און איז אַראָפּגעשפּרונגען אויפ'ן ברוק ווערענדיג דערהרג'עט אויפ'ן אָרט.

דעם פאַל פון קערפּער אויפ'ן ברוק האָבען דערהערט די שכנים און געאייל'ט צו-הילף. ליידער איז יעדע הילף געווען אומזיסט. דער יוד איז געלעגען מיט א צושפּאָלטענעם קאָפּ און די שטיינער אַרום זענען געווען פערגאָסען מיט בלוט.

דער אַרויסגערופענער פּאָגאָטאָוויע-דאָקטאָר האָט בלויז פעסטגעשטעלט דעם טויט.

פון פּאַס איז צו זעהן, אַז דער זעלבסטמערדער איז אַלט געווען 35 יאָהר און איז געווען א פרעליידיגער, פון פאַך א סוחר.

ווי עס ווייזט אויס, איז ער דירעקט געקומען פון ראַדאָם מיט'ן צוועק צו בעגעהן זעלבסטמאָרד. די סבה פון טראַגישען שריט איז דערווייל נישט בעקאַנט.

—§—

ביי אַפּעטיטלאָזיגקייט, אויפשטויסען, שלעכטען מאַגען, שלעכטער פערדייאונג, פערשטאָפּונג פון די קישקעס, שטערונגען פון שטאָף-וועקסעל, אויסשלאָגונג, שטעכען פון דער הויט — בעפרייט דאָס נאַטירליכע פראַנץ-יאָזעף-ביטער-וואַסער דעם קערפּער פון די אָנגעזאַמעלטע פוילונגס-גאַזען.

אויף לאָדזער טעמעס.

מעהר היגיענע אין די חדרים!

דאָס נייע שול-יאָהר ברענגט מיט זיך אויפ'ן סדר-היום דאָס אַלטע פּראָבלעם: „צו וועלכען מלמד אָפּגעבען דאָס קינד, און וועלכע שולע זאָל איך עס שיקען?“ די פראַגע לאָזט מאַנכע עלטערן נישט רוהען, בעזונדערס די, וועלכע נעמען ערנסט זייערע פליכטען, וועלכע ווייסען, אַז דער עיקר אין לעבען פון מענשען זענען די יסודות, וועלכע דאָס קינד בעקומט אין די ערשטע ערציהונגס-יאָהרען... צי ווייסען דאָס אָבער די יודישע דורכשניטס-עלטערן? לויט מיינע 6 יאָהריגע ערפאַהרונגען אין „טאָז“ — ניין!

פאַר די מייסטע עלטערן איז דער חדר אַן אָרט, וואוהין מען קען אַוועקשיקען דאָס קינד, כדי עס זאָל זיך ניט אַרומדרעהען אין דער הויף, כדי מען זאָל פּטור ווערען פון'ם געשריי. דעריבער זעהען מיר די חדרים פול געפּאַקט מיט 4—5 יעהריגע קינדער... די אומגליקליכסטע קינדער אין דער וועלט, ווייל זיי האָבען גאָר נישט קיין קינד-יאָהרען, אָהן קינדער-פרייד... אַרײַנגעשטופּט אין די בענק, ענג איינס אויפ'ן אַנדערן, זיצען זיי אין פינסטערן חדר, אזוי ווי די גענז אין די קלאַטקעס.... אָהן בעוועגונג, און א אומבעקוועמער פּאָזיציע, וועלכע איז די סבה פון זייערע קרומע רוקענס... אין קליינעם שטיבעל איז הייס, די לופט דומפּיג, שטיקענדיג, דער רויך פון רבינ'ס פּאַפּיראָס בייסט די אויגען, די שווערע אַטמאָספערע מאַכט די קינדער שלעפעריג, מיד, די מיטגענומענע זעמעל און ברויט וואַלגערט זיך אין די בענק אויף דער פּאָדלאָגע, ווייל אין אזעלכע בעדינגונגען קען נישט זיין קיין אַפּעטיט צום עסען...

שעה'ן לאַנג זיצען די קינדער אָהן א השגחה, אָהן בעשעפטיגונג, ווייל דאָס אַלטע לערן-סיסטעם איז ביז היינטיגען טאָג דאָס הערשענדע אין די מייסטע יודישע חדרים: דער מלמד לערנט עברי מיט איין קינד, און די איבריגע זיצען און לאַנגווילען זיך: שפּילען מיט פעדערן, קאָרטען, פּראַקטיצירטע שטיקלעך פון זייערע עלטערן וכדומה.... דער פּועל יוצא פון אזא מין „אינדיווידועללען“ סיסטעם פון לערנען איז, אַז דאָס קינד זיצט אין חדר א פאָר יאָהר מעהר, ווי עס איז נויטיג. א פאָר יאָהר מעהר אין אזא חדר — איז א פאָר יאָהר מעהר געלעגענהייט זיך אָנצושטעקען מיט סוכאָטעס, טראַכאָם וכדומה.

ווען וועלען זיך די עלטערן שוין אַמאָל מעהר פּעראינטערעסירען מיט די היגיענישע און פּעדאַגאָגישע בעדינגונגען אין דער ערציהונגס-אַנשטאַלט פון זייער קינד?...

ד"ר מ. פעלדמאַן

פערנאַרט, געשענדעט און אַרויסגעוואָרפען

א ברודיג שטיקעל אַרבייט פון די גרוים-שטעטישע אויסוואורפען

(§) די 22-יעהריגע קריסטינא מענאָרעק פון קילינסקי גאַס 164 האָט זיך בעקענט מיט עטליכע טעג צוריק מיט 3 יונגע פּאַרשוינדלעך און עס איז אַוועק א חברשאַפט מיט א פלירט. ברת אַנטעק ו'וואָויטעק.

ערהערגעכטען האָבען די 3 פּערשוינען פערבעטען דאָס פרייליין אויף א שפּאַציר הינטערן שטאָט און דאָס לעמעלע איז געווען ווילינ... און נערן געגאַנגען.

אויפ'ן פעלד האָט זיך דער עולם אויסגעזעצט און גענומען אכל'ען און זויפען מכבר זענענדיג דאָס פרייליין אויך מיט א כוסה.

ווען דעם פרייליין האָט זיך שוין געמישט אין קאָפּ פון שיכורען טראַפּען, האָבען זיך אַלע 3 איינער נאָכ'ן אַנדערן אויף איהר געוואָרפען און זי געשענדעט.

שפּעטער האָבען זיי גענומען א דראָשקע און זי געוואָלט מעשה „דושקע טעלמענער“ צוריק אָפּפיהרען אהיים.

אָבער אזוי ווי די געשענדעטע האָט זיך דערווייל אויסגעניכטערט און גענומען זיך אָפּרעכענען מיט איהרע פּייניגער, האָבען זיי גאַנץ איינפאַך געהייסען דעם דראָשקאַזש אָפּיסעל פּאַמעליכער פאָהרען, גענומען דאָס פּרייליין אויף די הענט און זי אַרויסגעשלעדערט אָהן מיגנות ומעגנות אויפ'ן ברוק.

א פערוואונדעטע האָט זי דער פּאָגאָטאָוויע-דאָקטאָר נאָכ'ן ערטיילען איהר הילף אָפּגעפיהרט אהיים.

די אַנטלאָפענע אויסוואורפען ווערען געזוכט דורך דער פּאָליציי.

NIE NISZCZ MNIE!
ZWRÓĆ MI DAWNY ŚWIEŻY i PIĘKNY WYGLĄD! -
BŁAGA CIĘ KAŻDY BRUDNY KOŁNIERZYK i KAŻDA BRUDNA KOSZULA.
USŁUCHAJ TEGO ROZSĄDNEGO WOŁANIA i ODDAWAJ BRUDNĄ BIELIZNĘ MĘSKĄ DO PRALNI NAJWIĘKSZEJ w KRAJU FABRYKI BIELIZNY
OPUS S/A
NAJLEPSZE, NAJSZYBSZE, NAJTAŃSZE, ORAZ NAJOSZCZĘDNIEJSZE PRANIE
WIEKSZOŚĆ MAGAZYNÓW KONFEKCJI MESKIEJ PRYJMUJE DLA NAS BIELIZNĘ DO PRANIA.

א גאַנץ שטיבעל יודען שטעלן זיך איין פאַר 2 עקסמיטירטע פאַמיליעס

און לאָזען זיי נישט אַרויסוואַרפען אויפ'ן גאַס

מאָדערנער עקסמיטיע-ברעו פון א יודישען הויז-ווירט

(§) אויף 11 ליסטאָפּאַד גאַס 69 האָבען געוואוינט אין א בשותפות'ער דירה די 2 פאַמיליעס פון ליוובוש קאַניעצפּאָל און אייזיק ערעלסבערג צוזאַמענדיג צוזאַמען 8 נפשות.

די גאַנצע צייט האָבען זיי רעגולער געצאָלט דירה-געלד, אָבער לעצטענס זענען זיי שטאַרק געוואָרען געענגט אין געלד און מעהר נישט געקענט צאָהלען.

דער הויז-ווירט הערש האָבער, וואָס האָט נאָך א הויז אויף נאַרעסקאַ 15 און ווילע אין קאָלומנא האָט די יודען אָבער נישט געוואָלט לענגער וואַרטען, האָט ער אויף זיי אין געריכט אַרויסגעקריגען א עקסמיסיע און ביידע פאַמיליעס אַרויסגעוואָרפען אויפ'ן גאַס.

דאָס איז געווען מיט עטליכע וואָכען צוריק. א טאָג פאַר'ן גרויסען שטורם איבער לאָדז, בעת'ן שטורם און שלאַקסרעגען האָבען די עקסמיטירטע געוואָלט ראַטעווען זייער ביסעל בעבעכעס און זיי האָבען אַרײַנגעפּאַקט די זאַכען אין שטיבעל, וואָס געפינט זיך אין זעלבען הויז.

האָט דאָס ווידער דער הויז-ווירט נישט געקענט סובל זיין און ווידער די יודען איינגעקלאָגט אויף א עקסמיסיע פון שטיבעל.

דאָ האָט זיך אָבער אַרײַנגעמישט דאָס גאַנצע שטיבעל און געזאָגט. לא!

אויף א אסיפה איז בעשלאָסען געוואָרען צו שיקען די גבאים אין געריכט אַרײַן און די לעצטע האָבען אויף דער פראַגע פון ריכטער ערקלערט, אַז אַלע מתפּללים בעשטעהן דערויף די 2 משפּחות זאָלען בעסער וואוינען אין שטיבעל איידער זיך וואַלגערן אין גאַס.

צוליב דעם האָט דאָס געריכט אָפּגעזאָגט דעם הויז-ווירט אַרויסצוגעבען די עקסמיסיע.

מאָדערנע תלמוד-אויסגאַבע

אין פערלאַג „יהונתן“, בערלין-לייפּציג-לאָנדאָן, איז ערשינען די ערשטע פעראייניגטע אויסגאַבע פון תלמוד בבלי און תלמוד ירושלמי, דאָס איז א ווילכטיגע דאַטע אין דער דרוק-געשיכטע פון תלמוד-אויסגאַבען. נאָך יעדער מסכת פון בבלי איז געדרוקט די ענטשפּרעכענדע מסכת פון ירושלמי, וואָס בעדייט א גרויסע פערלייכטערונג פאַר תלמוד-קענער.

ביידע תלמודים זענען געדרוקט אויף זעהר גוט פּאַפּיר, די אותיות זענען זעהר ריין און די אויסגאַבע מאַכט א פיינעם עסטעטישען איינדרוק.

ביידע תלמודים זענען פערזעהן מיט אַלע נויטיגע מפרשים און הגהות און עס איז צו האָפען, אַז די אויסגאַבע וועט אויפגענומען ווערען מיט פרייד דורך אַלע „תלמוד“ ליבהאָבער.

נייער שווינדעל

(§) ווי בעקאַנט פיהרט דער „לאָקאַטאָר“ א אַקציע צו פערבילינערן דאָס דירה-געלד. צו דעם צוועק ווערען געקליבען אונטערשריפטען אויף ענטשפּרעכענדען מעמאָריאַל צו דער רעגירונג. ווייסענדיג דערפון האָבען זיך געפונען שווינדלער, וואָס געהען כלומרשט זאַמלען אונטערשריפטען אין נאָמען פון לאָקאַטאָר און נעמען דערביי אוים געלד. היט זיך פאַר די דאָזיגע שווינדלער!

בע'גנב'עט א געוועלב

(§) אין אברהם מאַמלאָק'ס געוועלב אויף באַמאַרכאַ 66 האָבען זיך ביינאַכט איינגעקריגען גנבים און אַרויסגענב'עט קאָלאָניאַל-סחורות פאַר 1000 זל.

קרושע און ענדער'ס פאַבריק געהט שוין נאָרמאַל

(§) צוליב דעם, וואָס עס איז, ווי מיר האָבען שוין געמאָלדען, געקומען צו א הסכם צווישען די אַרבייטער און דער דירעקציע פון קרושע און ענדערס פאַבריק, איז די פאַבריק נעכטען געלאָזען געוואָרען אין גאַנג און אַלע אַרבייטער האָבען ווייטער בעשעפטיגונג.

מיט'ן אויסנאַהם פון א קליינער צאָהל געגען וועלכע עס ווערט געפיהרט א אויספאָרשונג אין צוזאַמענהאַנג מיט די פאַרגעקומענע אינרוהען.

—:§:—

די דינסט און די קעכין בשותפות

האָבען מיט א נאָכגעמאַכטען שליסעל אַרויסגעגנבעט פון קאַסע 7000 זל.

(§) אין משך פון א רייה חדשים האָט די רעסטאָראַן-בעזיצערין פון פּולנאַצנא 14 גאָלדע גאָלדבערג בעמערקט, ווי פון דער פּייער-קאַסע פעהלט איהר כסדר געלד, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס זי האָט שטענדיג געהאַט ביי זיך דעם שליסעל.

פרוי גאָלדבערג האָט בעשלאָסען די מעשה צו קאָנטראָלירען און צו דעם צוועק האָט זי בעצייכענט דאָס פּאַפּיר-געלד איידער זי האָט עס אַרײַנגעלעגט אין דער קאַסע. דאַן האָט זי מיט שרעק בעמערקט, אַז עס פעהלען איהר אין משך פון חודש 1500 זל.

צוערשט האָט פרוי גאָלדבערג אַליין געפּרובט דערגעהן ווער עס איז דער גנב אָבער ווען עס האָט שוין געפעהלט 7000 זל. און דעם גנב האָט זי אַלץ נישט געכאַפּט, האָט זי דעם ענין איבערגעגעבען דעם אויספאָרשונגס-אַמט. דער אויספאָרשונגס-אַמט האָט דאַן אַרײַנגעשיקט אין רעסטאָראַן א אויספירער, וואָס האָט זיך פערקליידעט אַלס קעלנער און אָבזערווירענדיג דאָרט עטליכע טעג האָט ער בעמערקט, ווי די דינסט סטעפאַניאַ נאַביצקא און די קעכין רחל סרעברנא לעבען עפּעס נישט לויט זייערע מעגליכקייטען, מען קויפט זיך די שענסטע קליידער, די עטליכע פאָר שיך און מען זשאַלעוועט זיך נישט פון פויגעל-מילך, כאָטש זייערע פּענסיעס זענען נישט קיין געוואַלדיגע.

דעם 5 יולי איז דער אויספירער געבליבען אויף איבער נאַכט אין רעסטאָראַן און דאָ האָט ער געכאַפּט ביי דער האַנד די דינסט נאַביצקא בעת זי האָט, מיט א נאָכגעמאַכטען שליסעל געעפענט די קאַסע און אַרויסגענומען 1000 זל.

אין קאָמיסאַריאַט האָט די בחור'טע זיך מודה געווען אָנגעבענדיג אַלס איהר שותפ'טע די קעכין. דעם שליסעל האָט זי געמאַכט א געוויסער גראָסמאַן, וואָס האָט בינו לבינו געמאַכט ויברח.

נעכטען זענען ביידע גנב'טעס געשטאַנען פאַר'ן געריכט. נאַביצקא איז פערמשפּט געוואָרען צו 6 חדשים אויסבעסערונגס-הויז און רחל סרעברנא אויף 9 חדשים תפיסה.

טעאַטער און קונסט

—:§:—

לעצטע געזעגענונגס-פאָרשטעלונגען פון בערטא גערסטען

די געזעגענונגס-פאָרשטעלונג פון בערטא גערסטען אין „סקאַלא“ איז מיטוואָך אָוונד אַריבער מיט אַן אומגעהויערען, שטורמישען ערפאָלג. דאָס טעאַטער איז געווען איבערפול. דער גרויסער עולם האָט די אויפפיהרונג פון „מירעלע אפרת“, וואו די געפייערטע קינסטלערין פערקערפּערט די טיטעל-ראָלע, מיט א זעלטענעם אַרטיסטישען פיינגעפיהל, אויפגענומען מיט אומאויפהערליכע שטורמישע אַפּלאַדיסמענטען.

די קינסטלערין איז נאָך דער פאָרשטעלונג וואַרעם בעגריסט געוואָרען דורכ'ן קינסטלערישען אָנפיהרער פון טעאַטער מאַרק אַרנשטיין, ווי אויך דורכ'ן פאָרשטעהער פון טרופּע-ראַט, ה' י. סטראַשאַטשי. ביידע רעדנער האָבען אַפּעלירט צו דער בעריהמטער שוישפּילערין, זי זאָל מספּים זיין איהרע גאַסטשפּילען צו פערלענגערן כאָטש אויף ווי פילעם איז. בערטא גערסטען, איבערגענומען פון דעם אזוי פייערליכען און וואַרימען געזעגענונגס-אָוונד, האָט צוגעשטימט דאָ צו פערבלייבען ביז זונטאָג.

היינט פרייטאָג אָוונד און מאָרגען שבת 4 ביטאָג געהט די לעצטע 2 מאָל „מירעלע אפרת“ מיט בערטא גערסטען אין איהר קרוין-ראָל.

שבת אָוונד לעצטע פּרעמיערע „די פרוי, וועגען וועלכער מ'רעדט“, אין דער דאָזיגער טראַגי-קאָמעדיע האָט בערטא גערסטען איבעראַל געהאַט דעם גרעסטען ערפאָלג.

נאָך שבת פערלאָזט שוין בערטא גערסטען אונזער שטאָט.

„אזעף“ — גרויסער ערפאָלג ביי די „ווילנער“

דער סענסאַציאָנעלער ביהנע-רעפּערטואַר „אזעף“ פון אל. טאָלסטאָי און שטשעגאָלעוו געהט ביי דער „ווילנער טרופּע“ שוין א גאַנצע וואָך מיט א גרויסען און פערדינטען ערפאָלג. די אויפפיהרונג איז זעהר א געלונגענע און די אַרטיסטען צייכענען זיך אוים אין זייערע ראָלעס, בפרט ה' מאַנסדאָרף אין דער טיטעל-ראָלע.

היינט און מאָרגען — ווייטער „אזעף“.

מרים קאַראַלאָווא'ס לעצטע פּרעמיערע

שבת 9 אָוונד ווערט אין פילהאַרמאָניע געגעבען די לעצטע פּרעמיערע פון מרים קאַראַלאָווא. ס'ווערט אויפגעפיהרט א נייע סענסאַציאָנעלע פּיעסע פון זאָלאָטאַרעווסקי „אָהן א מאַמע“ מיט די בעליבטער סובּרעטין אין דער הויפּט-ראָל. צום שלוס א גרויסער קאָנצערט-אָפּטיילונג.

היינט פרייטאָג אָוונד און מאָרגען שבת 4 נאָכמיטאָג ווערט געשפּילט מיט מאַדאַם קאַראַלאָווא צום לעצטען מאָל „דעם בעקער'ס טעכטערל“.

טעאַטער „פּאָפּולאַרני“

היינט פרייטאָג ווערט געגעבען א פּרעמיערע א. נ. „פאַר נאָמען“ מיט'ן אָנטייל פון דער בעריהמטער מעסאָ-לובנא.

קאָנצערט פון יודישער מוזיק אין העלענאָוו

די ריהרעוודיגע דירעקציע פון העלענאָוו-פּאַרק צייכענט זיך היי-יאָהר אוים ביים איינאָרדנען די קאָנצערטען, פערבינדען מיט פערשידענע אַנדערע אַרטיסטישע פערוויילונגס-אַטראַקציעס.

בעזונדערס נעמען אוים ביים עולם די סימפאָנישע קאָנצערטען, וואָס ווערען אויסגעפיהרט דורך אַן אויסגעצייכנעטען אָרקעסטער אונטער דער גייסטיקער לייטונג פון טאַלענטירטען דיריגענט ס. פּיעטרושקאַ. אויף שבת האָט די דירעקציע צוזאַמענגעשטעלט א פּראָגראַם פון ספּעציעל יודישער מוזיק.

א בונט אין די באַראַקען פאַר עקסמיטירטע

(§) ווי בעקאַנט האָט דער מאַגיסטראַט אויפגעבויט אויף נאַפּיורקאָווסקי-גאַס 26 א גרויסען בנין, וואָס איז בעשטימט געוואָרען פאַר עקסמיטירטע.

לעצטענס האָט דאָך די שטאָט אויסגעבויט הילצערנע הייזלעך אין כאָיני. וויל טאַקע דער מאַגיסטראַט אהין איבערפיהרען די עקסמיטירטע פון נאַפּיורקאָווסקא גאַס און די וואוינונגען פערדינגען.

נישט-קוקענדיג דערויף, וואָס די עקסמיטירטע האָבען אין הויז אויף נאַפּיורקאָווסקי געצאָהלט צו 105 זל. פאַר א קוואַרטאַל דירה געלד און אין די הילצערנע הייזלעך אין כאָיני וועלען זיי דאַרפען צאָהלען באַר 60 זל. ווילען זיי אָבער באין אופן נישט פערלאָזען זייערע וואוינונגען, צוליב דעם וואָס וואוינענדיג אויף נאַפּיורקאָווסקי בעקומען זיי שטיצע פון שטאָטישען קאָמיטעט פאַר אַרבייטסלאָזע, בעת ווען זיי וועלען וואוינען אין כאָיני, וועלען זיי די שטיצע פון דער שטאָט לאָדז נישט קענען בעקומען.

היות ווי די „עקסמיטירטע“ ווילען זייערע היימען נישט פערלאָזען מיט גוטען, וועט דער מאַגיסטראַט שיקען שטאָטישע אויטאָמאָבילען און איבערפיהרען זייערע זאַכען מיט ס'געוואַלד.

—§—

פערשלעפּטער שטרייק אין בעלכאַטאָוו

(§) דער שטרייק פון די בעלכאַטאָווער טעקסטיל-אַרבייטער דויערט שוין 3 חדשים. לעת עתה ווערען קיין שום אונטערהאַנדלונגען נישט געפיהרט וועגען א פערשטענדיגונג און עס זעהט נישט אוים דער שטרייק זאָל גיך ליקווידירט ווערען.

לעזט און אַבאָנירט
דאָס
„לאָדזער טאָגעבלאַט“

טעאַטער „סקאַלא“
שרודמיעסקאַ 15.
אויפ'ן פערלאַנג פון לאָדזער טעאַטער-עולם — אומאָפּרופליך
נאָך איינציגע געזעגענונגס-פאַרשטעלונגען
פון דער בעליבטער אַרטיסטין שטערן פון ניו-יאָרקער קונסט טעאַטער
בערטא גערסטען
היינט פרייטאָג, דעם 29-טען ד. ח. 9 אָוונט
מאָרגען שבת, דעם 30-טען ד. ח. 4 בייטאָג
מירעלע אפרת
קלאַסישע דראַמע אין 4 אַקטען.
— פון — י. גאָרדין
שבת, דעם 30-טען ד. ח. 9 אָוונט
לעצטע פּרעמיערע! לעצטע פּרעמיערע!
די פרוי וועגען וועלכער מ'רעדט
טראַגיקאָמעדיע אין 3 אַקטען פון י. ניקאָרעם.
ס'נעמט אָנטייל דער גאַנצער אַנסאַמבל: מ. אייזענבערג, ח. בוזגאַן, ש. בליכער, בערטא גערסטען, ק. גוטמאַן, ש. לאַנדוי, נחום מעלניק, י. סטרוגאַטש, באַרסקאַ-פישער, דבורה ראָזענבלום, רבקה שילער, לייב שריפטזעצער און אַנדערע.
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון „סקאַלא“-טעאַטער.
קינסטל. לייטונג: מאַרק אַרנשטיין. אַדמ. אַנפ. ב. אַסס.
טעכנישער לייטער: ק. גוטמאַן, סופלער: מ. אייזענבערג.

פֿאָלקאָווניק לאָורענס און זײַן בלאָף

(ענדע פֿון זײַט 5)

אַרויסגעוויזען אויגפֿעהיג בײַ דער בעלאַ־גערונג פֿון מעדינא און אַנדערע ערטער". דער סוף איז געווען, אַז מען האָט דעם געזונדעל צוטריבען און נאָר 400 מוסולמענער און 200 קריסטען צוזאַמען מיט אַ קלײנער צאָהל יודען זענען אַוועק געשיקט געוואָרען קײן מצרים. אַגב איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס מיר דערוויסען זיך, אַז אויך יודען האָבען אָנטײל גענומען אין די מיליטערישע געשעהענישען אין אַראַביען.

אָבער די דאָזיגע קלײנע צאָהל פֿרײַווילינע, ווי נאָר זײ זענען אָנגעקומען אין איזמאַיליע, בײַם סועץ־קאַנאַל, האָבען דאָרט אָפּגעשפּילט אַ נײַעם אַקט אין דער דאָזיגער קאָמעדיע פֿון „אַראַבישען לעגיאָן". די מײסטע פֿון זײ האָבען אויסגענוצט דעם לעגיאָן, כּדי צו ראַטעווען זיך פֿון זײערע געפֿעהרליכע געגענדען, ווי נאָר זײ זענען אָנגעקומען אין מצרים האָבען נישט די יודען און נישט די קריסטען נישט געוואָלט מעהר דינען און האָבען זיך אָפּגעזאָגט צו טראָגען דאָס מיליטערישע געוועהר, וואָס מען האָט זײ אויסגעטײלט. געבליבען זענען אין לעגיאָן גראָד די 400 מוסולמענער פֿון מעסאָפּאָטאַמיען צוזאַמען מיט אַ קלײנער צאָהל אונגרער, וועלכע זענען אָרגאַניזירט געוואָרען דורך ענגלישע אָפֿיצירען.

דאָ איז אָבער פֿאָרגעקומען פֿאָלגענדער סימפּטאָמאַטישער אינצידענט: אַזוי ווי פּראָפּאַגאַנדע פֿאַר אַ פּאַן־אַראַבישער מלוכה האָט פֿערדרעהט די חיצוניגע מוחות פֿון די פֿרײַווילינע האָבען די אונטערשטע אָפֿיצירען, מײסטענס געבוירענע פֿון באַגדאַד און פֿון מאָסול דערקלערט, אַז זײ ווילען נישט דינען אונטער אַ פֿרעמדען פֿלאַג, ווײַל זײ רעכנען זיך צוזאַמען מיט אַלע אַראַבער אַלס די אונטערטאַנען פֿון שעריף הוסײן. צוליב דער זעלבער סיבּה האָבען זײ געפֿאָדערט, אַז מען זאָל צווינגען די יודען און די קריסטען צו פֿערלײפֿען אין לעגיאָן, ווײַל זײער השגה איבער אַ גרויסער אַראַבישער מאַכט ווערט בעגרינדעט נישט אויף רעליגיעזע בעגריפֿען, נאָר אויף דער ראַסע און דער שפּראַך, לויט וועלכע אַלע אַראַביש־רעדענדע אײַנוואוינער בילדען אײן אײנציגע נאַציאָן. מען זעהט פֿון דעם, אַז די פּאַן־אַראַבישע פּראָפּאַגאַנדע האָט גלײַך געבראַכט פֿריכטען...

דער סוף פֿון אינצידענט איז געווען, אַז די פֿראַנצויזישע און ענגלישע פֿאָרשטעהער האָבען בעשלאָסען אויפֿצולעזען דעם אַראַבישען לעגיאָן מיט דער צושטימונג פֿון שעריף און דעם 15. מערץ 1918 איז אָנגעקומען אַ דעפּעשע צום פֿראַנצויזישען גענעראַל־שטאַב, אַז דער אַראַבישער לעגיאָן איז אינגאַנצען אויפֿגעלעזט און בטל געוואָרען. די 400 מוסולמענער לעגיאָנערען זענען אַוועקגעשיקט געוואָרען צו פֿײַסאַל אין אַקאַבאַ, אָבער זײער אונטויגליכקײט איז בעוויזען געוואָרען דערמיט, וואָס קײן אײנציגער פֿון זײ איז נישט בענוצט געוואָרען בײַ דער עראָבערונג פֿון דמשק.

עס איז כּדאַי צו בעמערקען, אַז בײַ דער עראָבערונג פֿון עבר־הירדן און דמשק האָט אַלענבי אינגאַנצען גענוצט אַנ'אַרמעע פֿון 21.400 סאָלדאַטען, צווישען זײ צווײ ציוניסטישע רעגימענטען, וועלכע ווערען נישט דערמאָנט אין דעם בוך, אָבער פֿײַסאַל מיט זײַנע אַראַבער האָבען געצעהלט אינגאַנצען 3000 מאַן, וועלכע האָבען קײן בעזונדערע גבורות נישט בעוויזען און שפּעטער האָט מען איהם פֿערשרײַען דעם קאָפּ מיט דער אַראַבישער הילף בײַ דער עראָבערונג פֿון ארץ־ישראל...

דער בריף האָט זי פֿערראַטען

(ענדע פֿון זײַט 8)

שטרעקטע אָרעמס צו איהר, וואָרום די דאָזיגע אָרעמס זענען דאָך געווען מײַנע.

כּמעט מיט אַ פֿרעהליך האַרץ בין איך מיטאָג־צײַט אַהײם־געגאַנגען. דאָך, בײַם עסען האָט פּלוצלונג, ווי אַ בליץ, אויסגעבראָכען די קאַטאַסטראָפֿע. אַזוי צום סוף פֿון מיטאָג איז געקומען דער בריפֿטרעגער און איבערגעלײגט די פּאָסט פֿאַר מיר אויפֿ'ן טיש. איך האָב געוואָרפֿען אַ בליק דערויף און מיט אַמאָל איז מיר אַ שוידער דורכגעלאָפֿען איבער'ן רוקען. אין אַ גרויסען בלויען קאָנווערט איז געלעגען פֿאַר מיר דער בריף, וואָס איך האָב מיט צווײ טעג צוריק געשריבען צו מײַן פֿרוי.

איך האָב אים אַרײַנגעשטעקט אין קעשענע און אָנ'אויפֿגערעגטער אויפֿגעשטאַנען פֿון טיש. הײסט עס, דער בריף האָט שטאַרק פֿערשפּעטיגט און איז אָנגעקומען ערשט הײַנט! און מײַן פֿרוי איז שוין נעכטען געווען אין דער פּראָמענאַדע־גאַס, אַרומגעגאַנגען דאָרט אַהין און צוריק, דאָרט געוויס אָפּגעוואַרט! און אפֿשר האָט זי נישט געוואַרט! און אפֿשר האָט זי נישט געוואַרט? נאָר וואָס דען האָט זי דאָרט געזוכט?... איך האָב מיר כּסדר דאָס בײַ געשטעלט די דאָזיגע פּײַנליכע פֿראַגען.

איך בין אַרײַן אין צימער און אָנגעהויבען:

— גיב מיר דעם בריף, דורך וועלכען דו ביזט נעכטען נאָכמיטאָג אַוועקגעלאָקט געוואָרען אויף אַ ראַנדעוואו אין דער פּראָמענאַדע גאַס.

זי האָט מיר אָנגעקוקט און געלאַכט. אָה, ווי מיר האָט וועה געטהון דער לאַכענדער קורצער, געצוואונגענער לאַך. זי האָט עפּעס געמוזט אַרויסלײענען פֿון מײַן בליק, וואָרום זי האָט אויפֿגעהערט צו לאַכען און איז בלאַס געוואָרען. זי האָט געשוויגען. איך האָב אָנגעהויבען צו ווערען אומגעדולדיג. ערשט האָט זי זיך אויסגעדרעהט צו מיר מיט'ן פּנים, מיך אָנגעקוקט זעהר רוהיג, גלײַכגילטיג, כּמעט טרויעריג און געזאָגט:

— דו ווײסט שוין אַלץ?

איך האָב געענטפֿערט: יאָ.

זי האָט אַרויסגענומען פֿון שופֿלאָד פֿון טיש, אָדער פֿון שראַנק, איך געדענק שוין אַלײן נישט גענוי, אַ בריף און מיר איהם איבערגעגעבען. דערבײַ אַפֿילו נישט געציטערט. דער בריף איז געווען דאַטירט פֿון דעם זעלבען טאָג, ווי מײַן בריף. דאָס איז געווען אַ ליבעס־בריוועל פֿון אַ יונגענמאַן מיט'ן נאָמען צאָלטאַן, און פֿון זײַן טאָן, ווי אויך פֿון זײַן פֿעררופֿען זיך אויף אַנדערע בריף און קושען, און פֿון דעם פֿאַקט, וואָס ער האָט געבעטען אַ ראַנדעוואו אויף נאָכמיטאָג אויף דער פּראָמענאַדע־גאַס, איז געווען קלאָר, אַז דאָס איז נישט דער ערשטער בריף פֿון דעם סאָרט, און עס האָט נישט געקאָנט בלײַבען מעהר קײן שום ספק וועגען זײערע בעציהונגען...

פֿון די עטליכע שורות האָב איך אַרויסגעזעהען דאָס פֿלאַקערנדע פֿײַער, וואָס האָט געברענט — ווײס איך נאָט, ווי לאַנג שוין — דאָ נעבען מיר, הינטער מײַן רוקען און וואָס ביז דער מינוט האָב איך דערפֿון נישט געהאַט די מינדעסטע אַהנונג. און די פּראָמענאַדע־גאַס...

ערשיטערט דורך אַ פֿאַטאַלען טראַף פֿון צופֿאַל, בין איך געזעסען אין מײַן צימער דערשלאָגען. פּאַראַליזירט און פֿערלוירען ביז שפּעט אין אָוונט.

דער פּראָצעס וועגען שײדונג איז שנעל ערלעדיגט געוואָרען... ווען איך וואָלט דעמאָלט נישט געשריבען יענעם בריף, וואָלט איך זיך קײנמאָל נישט דערוואוסט, אַז מײַן פֿרוי האָט מיך מעהר נישט ליב, אַז זי געהערט שוין לאַנג צו אַנ'אַנדערען.

—:§:—

די 5 פֿראַנקפֿורטער

(ענדע פֿון זײַט 8)

נאַטירליך נישט געהאַט פֿאַרוואָס זיך צו זאָרגען.

אין יוני 1765, אין אַ יאָהר אַרום נאָך זײַן צוריקקעהרען זיך, האָט אויסגעוויזען, אַז ס'איז געקומען די גליקליכע געלעגענהײט, וועלכע איז מיט אַזוי פֿיל בעגעהר ערוואַרט געוואָרען פֿון מאיר'ן. אַ פּרעכטיגע קאָלעקציע פֿון זעלטענע מטבּעות איז אַרײַנגעפֿאַלען אין זײַנע הענד. ער האָט שנעל געשיקט אָפּדרוקען אַ געצײכענטען קאַטאַלאָג, וועלכען ער האָט צוגעשיקט צו אויסערוועהלטע פֿערזענליכקײטען, גרויסע אַדעל־לײַט און העררשער, צו וועלכע ער האָט ביז איצט נישט דערגרײכט. מיט גרויס פֿרײַד האָט ער ערהאַלטען תּשובות פֿונ'ם הערצאָג פֿון ווײמאַר (דער בערימטער פּראָטעקטאָר פֿון געטע'ן), פֿונ'ם מעקלענבורגער פּרינץ פֿון טורן און טאַקסיס, וואָס האָט געוואוינט אין פֿראַנקפֿורט און פֿון גענעראַל עסטאָרף, אַנ'אַלטער קלויענט פֿונ'ם באַנק־הויז אין האַנאָווער און וועלכער האָט איצט פֿיגורירט אין דער סוויטע פֿונ'ם הויף אין האַנאַו. מאיר האָט געשאָנקען אַ ספּעציעלע אויפֿמערקזאַמקײט דער לעצטער תּשובה; ער האָט געפֿיהלט, אַז עסטאָרף האָט נישט געשריבען אויף זײַן אײגענעם אײַנזעהן, נאָר אויפֿ'ן אײַנזעהן פֿון זײַן האַר, דער הערשענדער גראַף און דער קלײנער דאָמיניע. צוליב פֿערשידענע מאָטיווען איז דאָס אַרײַנדרינגען אין דעם קלײנינקען הויפֿעלע געווען דאָס בעסטע, וואָס ער האָט געקאָנט פֿערלאַנגען. קודם כּל איז האַנאַו געווען די גרעסטע און נעהענטסטע שטאָט פֿון פֿראַנקפֿורט, אַ יויכלמוּגער פּרט אין יענער צײַט פֿון רײַזען אין אַ דיליזשאַנס. חוץ דעם איז דער יונגער גראַף געווען אַ זעלטענער עקזעמפּלאַר צווישען יענע, וואָס האָבען דעמאָלט געהערשט. אַלײן רײַך, אויסגערעכענט און מיט אַ קאָפּ, וואָס האָט געטויגט פֿאַר געשעפֿטען, האָט ער אַרײַנגעלײגט אַ לײטישע סומע אין ווערטען פֿונ'ם ענגלישען חוב (זײַן מוטער איז געווען אַ טאָכטער פֿונ'ם קעניג דזשאָרדזש דעם צווײטען) און דאָס האָט מיט זיך פֿאָרגעשטעלט אַ גוטע אָפּעראַציע פֿאַר אַ רײַכען טוישער פֿון מטבּעות. ער איז אויך געווען אַ זוהן פֿונ'ם אַלטען פֿרידריך פֿאָן העססען־קאַסעל און מיט דער צײַט וועט איהם אויסקומען צו רעגירען איבער דעם ווינציגען פּרינציפּאַט, ווי אויך איבערנעמען די מעכטיגע אוצרות, וועלכע עס האָט צונויפֿגעזאַמעלט זײַן פֿאָטער.

געמעגדיג דאָס אין אַלעם, האָט מאיר בעהאַלטען אין זײַן קאַסע די פֿײַנסטע עקזעמפּלאַרען פֿון זײַן נאָר וואָס ערוואָרבענער קאָלעקציע און פֿיל מיט האָפֿנונג איז ער אַוועק קײן האַנאַו. דער יונגער גראַף ווילהעלם, האָט אין אײניגע וואָכען שפּעטער פֿערצײכענט אין זײַנע ביכער: „דעם יוד מאיר, פֿאַר מעדאַלען, 38 פֿלאָרינען, 30 קרײַצער". ס'איז נישט געווען קײן פֿערקויף פֿון דער בעדײַטונג, וואָס מאיר האָט זיך פֿאָרגעשטעלט, ווײַל מיט'ן פֿערדינסט האָט ער קוים געדעקט די רײַזע־הוצאות, אָבער דער פֿערקויף האָט געהאַט די בעדײַטונג פֿון אַ פּרינציפּ. דער גראַף איז געווען געבליבען צופֿרידען. ווײַל ער האָט איהם אָנגעזאָגט, אַז ער זאָל איהם נאָכאַמאָל בעזוכען, וואָס מאיר האָט געטהון, נישט לאָזענדיג אויף זיך לאַנג וואַרטען. די ווײַטערדיגע געשעפֿטען זענען פֿונדעסטוועגען געווען פֿון עהנליכען כאַראַקטער: אײנקויף פֿון קלײנעם בעטרעף. דאָס געשעפֿטס־געפֿיהל איז געווען גענוג וואָך בײַ ווילהעלמ'ן, כּדי איהם צו פֿערהיטען פֿון אַרײַנפֿאַלען; ער האָט פּינקטליך געוואוסט, וואָס ער האָט נײטיג. ער האָט אָפּגעשאַצט ווערטען מיט דער פֿערשטענדניש פֿון אַ סוחר פֿונ'ם יודישען געסעל און זעלטען ווען האָט ער זיך אויסגעגלײַכט. אָבער מאיר איז געווען אַ מענש מיט געדולד און ער האָט געוואַרט. ענדליך זענען זײַנע ווידערהאָלטע פֿערלאַנגען וועגען פֿערהאַנדלען די פּאַפּירן פֿונ'ם ענגלישען דיווידענד ערפֿילט געוואָרען. זײַנע האָפֿנונגען האָבען זיך געשטאַרקט. ער האָט מתּורה געווען זײַנע אַמביציעס דעם גענעראַל עסטאָרף און אײנעם אָדער צווײ הויפֿלײַט, מיט וועלכע ס'האָט זיך איהם אײַנגעגעבען צו דערנעהענטערן — דער גראַף גופֿא איז שטענדיג פֿאַר איהם געווען פֿערהוילען. קײן שום זאַך איז נישט פֿאָרגעקומען: ס'זענען אַוועק פֿיר יאָהר און חוץ אַ צופֿעליגען פֿערקויף פֿון זעלטענהײטען און פֿון צײַט צו צײַט אַנ'ענגלישען טויש־פּאַפּיר פֿון קלײנעם בעטרעף איז גאָרנישט געווען. די הויף־קאַוואַליערען זענען געווען זעהר ליבליך. זײ האָבען געהאַלטען דעם „יוד מאיר" פֿאַר אַ געוואוינלעכען קאָמערציאַנט, כאָטש פֿון ווײניג טויגליכקײט. ס'זענען געווען יודען מעהר נוצליכע פֿאַר געשעפֿט און מאיר וואָלט גלײַכער געטהון נישט אַזוי האַרציג צוצולאָזען זיך.

(דאָס ווײַטערע קומט)

היטלער'ס שטערן ווערט שוין פֿערטונקעלט

(ענדע פֿון זײַט 5)

דער גלויבען אין היטלער'ן האָט זיך אַ וואַקעל־געטהון. דײַטשלאַנד ווײסט שוין נישט געבען זײַנע שטימען צו היטלער'ן מיט אַזאַ ברײטהאַרציגקײט און אײַפֿער, ווי ביז איצט. די ריזיקאַ איז צו גרויס, און די דײַטשען האָבען פֿײַנד צו ריזיקירען, בפֿרט אין אַזאַ ענטשײדענדען מאָמענט, ווען דער גורל פֿון גאַנצען דײַטשען פֿאָלק שטעהט אין קאָן.

דער צוג דערנעהענטערט זיך לאַנגזאַם צו דער פֿראַנצויזישער גרענעץ. דער וואַגאָן ווערט וואָס אַמאָל לײדיגער און שטילער און ווען דער צוג איז אַרײַן אין פֿראַנקרײַך, בין איך געבליבען דער אײנציגער פּאַסאַזשיר אין וואַגאָן. דײַטשלאַנד איז שוין געווען ווײַט הינטער מיר. פֿון אַלע זײַטען האָט געקלונגען פֿראַנצויזיש, דעם וואַגאָן האָבען אָנגעפֿילט אַנדערע מענשען מיט אַנדערע פּנימ'ער און אַנדערע זאָרגען. אָבער אין מײַנע אויערען האָבען, ווי אַ ווײַט עכאָ נאָך אַלץ אָפּגעהילכט די ערשט נישט לאַנג אויסגעהערטע תּמימות'דיגע פּלוידערײַען און טענה'ס, און וועלכע עס האָט בולט און ווײַטהאַלטיג אָפּגעקלונגען דער צער פֿון אַ פֿאָלק, וואָס שטעהט על פּרשת הדרכים און האָט מורא פֿאַר זײַן אײגענעם גורל.

אָפּגעטראָגען אין אַ צווײטען וואַגאָן. איך האָב מיך אויפֿמערקזאַם צוגעהערט צו יעדען וואָרט, בעטראַכט יעדע בעוועגונג און געפֿאָרשט יעדער'ס געזיכט. מיט עטליכע וואָכען צוריק האָט מען גאַנץ אַנדערש גערעדט אין דײַטשלאַנד און אַנדערע שטימונגען האָבען דעמאָלט געהערשט.

וואָס איז מיטאַמאָל געשעהען? צי האָט דאָס דײַטשע פֿאָלק מיטאַמאָל מורא געקריגען פֿאַר זיך אַלײן און פֿאַר דעם צושפּילטען פּאָליטישען שטורם, וואָס בושעוועט די לעצטע חדשים אין לאַנד? צי האָבען אפֿשר די חוצפּה'דיגע, אַגרעסיווע און רעקולטסלאָזע פּאָליטישע אַפּעטיטען פֿון די היטלעריסטען געוועקט צו־ערשיטערנדיג אויף דער דײַטשער פּראַקטישקײט און פּאָליטישער געמיטליכקײט? שווער דערויף צו געבען אַ פּאָזיטיוען ענטפֿער. עס איז בכלל שווער צו בעאורטײלען אַ לאַנד, זעהענדיג עס דורך אַ וואַגאָן־פֿענסטער און פֿערבײַפֿליהענדיג עס אין משך פֿון אַ קאַפּעלען מעת־לעת אין אַ שנעל־צוג. אָבער אײנס איז זיכער: דער היטלעריזם זינגט איצט זײַן שוואַנען־ליד און שוימט זיך אויס אין זײַנע לעצטע ווילדע און הפקר'דיגע אַרויסטרעטונגען.

היטלער

(ענדע פֿון זײַט 6)

לעל איז אַ קולטור־מענש. דער דורכשניט דײַטש איז, אַ פּנים, נאָך זעהר ווײַט פֿון קולטור. ווען מען גיט נאָר אַ קראַץ, געפֿינט מען דעם פּרימיטיוון, איך וועל נישט זאָגען אַנ'אײניקעל פֿון אַטילאַ. ווי עס זעהט אויס, איז דער אידעאַל פֿון דעם דורכשניט־דײַטש נאָך אַלץ דאָס גלאָז ביר און די לעבערוואורשט. עס איז נישטאָ, מיט וואָס זיך איבערצונעמען. דאָס הײסט, דאָס דײַטשע פֿאָלק האָט נישט מיט וואָס צו שטאָלצירען.

און דאָך וואָג איך צו זאָגען, אַז היטלער'ס ממשלה וועט לאַנג נישט אָנהאַלטען, נישט קוקענדיג אויף דעם נידריגען ניוואָ פֿון דײַטשען דורכשניטס־מענש.

איך האָב עס געזאָגט שוין לאַנג, און זאָג עס אויך איצט הגם ער האָלט איצט אָפּ געוואַלדיגע נצחונות, געהט פֿון זיג צו זיג און נעמט כּביכול אײַן דײַטשלאַנד, וועט עס דאָך לאַנג נישט אָנהאַלטען. עס וועט זיכער גיך פּלאַצען. די סיבּה וועט זײַן דאָס, וואָס היטלער איז פֿאָרט אַ גאָרנישט, אַ ליגן, און דאָס דײַטשע פֿאָלק וועט, ווען עס וועט נאָר אויף אײן מינוט עפֿענען די אויגען, זיך פֿון איהם אָפּשאָקלען ווי פֿון אַ ווילדען חלום.

מאָמענטאַן האַנדעלט עס זיך אין דײַטשלאַנד וועגען אַ פּסוקאָן. דאָס פֿאָלק לײַדט. צום אומגליק האָט עס אין דעם מאָמענט נישט קײן ריכטיגע פֿיהרער. דאָס דײַטשע פֿאָלק איז געוואוינט צו קײזערטום און פּרינצען פֿון דורות און דורות. עס דויערט לאַנג, אײדער אַ פֿאָלק געוואוינט זיך צו דעמאָקראַטיע, אײדער עס לערנט זיך טראָגען די אחריות פֿון לאַנד. עס מוזען אויך דערבײַ צושפּילען גינסטיגע אומשטענדען. און קודם־כּל מוזען זיך בעווײַזען גרויסע פֿיהרער, וואָס זענען גרײט אײַנצושפּאַנען זײערע גרויסע פֿיהרערשאַפֿט־פֿעהיגקײטען אין דינסטען פֿון דעמאָקראַטיע. דאָס איז אײנע פֿון די ווײַטיגסטע בערוהיגונגען.

דאָס איז אָבער איצט נישט דער פֿאַל אין דײַטשלאַנד. די דײַטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז אַ גרויסע פּאַרטײ מיט מיטעלמעסיגע פֿיהרער. זי פֿערמאָגט איצט אַפֿילו נישט קײן בעבעל, נישט צו רעדען פֿון אַ לאַסאַל. די צווײ גרויסע דײַטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטען פֿון דער אַלטער צײַט, וואָס זענען געווען בײַם ווינקעלע פֿון דער רעוואָלוציע: ליבקנעכט און ראָזאַ לוקסעמבורג, זענען גלײַך אין אָנהויב אַוועק צו ווײַט, און, דער עיקר, מען האָט זײ לאַנג נישט געלאָזט לעבען. עס איז געווען אַ גרויסער ליבעראַלער גײַסט, ווי אַ ראַטענוי, האָט מען איהם אויף אַ שענדליכען אופֿן דערהרג'עט.

עס איז איצט פּשוט אין דײַטשלאַנד קײנער נישטאָ. אַפֿילו נישט קײן שטרעזעמאַן, וואָס איז נישט געווען קײן גאון, אַפֿילו נישט קײן בריאַן, אָבער דאָך אַ מענש מיט ווילען און זעהר ערליך און איבערגעגעבען דעם נײַעם רעזשים. אַ מענש, וואָס האָט געהאַט דעם כּח צו קוקען דעם אמת אין פּנים און צוגעבען, אַז דאָס יונקערטום איז געווען פֿיל שולדיג אין דײַטשלאַנד'ס מפּלה. ווער איז איצט געבליבען?

ווען מען לעשט אויס די ליכט, קריכען אַרויס די מײַז פֿון די לעכער. עס איז די ממשלה פֿון די מײַז. די דאָזיגע מיאוס'ע בעשעפֿענישען קאָנען פֿיל שאַדען טוהן. עס איז אַ געפֿעהרליכע באַנדע. דערבײַ זענען זײ מוקצה מחמת מיאוס. עס עקעלט אָפּ פֿון זײ יעדען פֿײַן־ערצויגענעם מענשען.

דערווײַל איז די לאַגע זיכער אַ שווערע. פֿאַר אונז, יודען, איז עס גאָר שלעכט. די יודען זענען געוואוינט מלחמה צו האַלטען מיט ווילדע קרעפֿטען, מעגען זײ זײַן פֿינסטערע. די יודען האָבען געקעמפּט מיט דער קירכע, מיט צאַרענטום, מיט אָרגאַניזירטע רעאַקציע, אָבער נישט מיט מײַז.

(דאָס ווײַטערע — זונטאָג)

אין אַמסטערדאַם

(ענדע פֿון זײַט 7)

דאַנקען גאָט. אין הכנסת־אורחים מוזען זײַן אמת'ע יודען.

———

געה איך אַרויף אויפֿ'ן שטײנערנעם גאַניקעל און קלינג אָן. דאָס גלעקעל קלינגט, אָבער עפֿענען עפֿענט מען נישט. קלינג איך ווידער — טויט, ווי אין אַ בית־עולם. איך קלאַפּ אָן אין טיר מיט'ן שטעקען — אַ געלטיגער טאָג.

געה איך אַרונטער אונטען, ערשט אין גאַניקעל גופֿא איז אויך דאָ אַ טיר. גנעם איך און קלינג, אָבער וואָס הײסט קלינג? לאָז נישט אָפּ דעם פֿינגער פֿון גלעקעל.

ערשט עמיצער קאַראַבקעט זיך אונטערוועגס און ס'קומט אַרויס אַ יוד, וואָס זײַן גלײַכען האָב איך געזעהען אין אַ רעוויו, אָדער אין יודישען טעאַטער.

אַ יונגערמאַן מיט אַ קלײן, אויסגעפֿליקט ציגען־בערדעל און געקרײַזעלטע פּאות, אויפֿ'ן קאָפּ אַ יאַרמעלקע, פֿיל אין פֿעדערן, אויף דער נאָז טראָגט ער די קע קורצזיכטיגע ברילען, און אַז ער רעדט, זעהט מען צווײ לאַנגע, געלע צײן פֿון בײדע זײַטען און מעהר נישט אַ צאָן.

— וואָס איז דער ירגזון? — מאַכט ער, אָבער באַלד פֿערכאַפּט ער זיך און הויבט אָן רעדען האָלענדיש.

— רעדט יודיש, וועל איך פֿערשטעהן — זאָג איך איהם.

קוקט ער און שווײַגט. ער וואַרט צו הערען פֿון מיר. הויב איך אָן.

— איך פֿאָהר דורך אַמסטערדאַם. האָב איך געוואָלט זיך טרעפֿען דאָ מיט פּױלישע, אָדער רוסישע יודען.

דער יוד קוקט, שמײכעלט מיט'ן פּוסטען מויל און שווײַגט.

— פֿאַרהאַן דאָ רוסישע יודען? — געה איך דירעקט צום פּסוק.

— פֿאַרהאַן, — ענטפֿערט ער — נישט קײן סך, אָבער פֿאַרהאַן. זײ האָבען אַ רוסישע שוהל, אָבער זי איז אויך צוגעמאַכט. ס'איז אויך דאָ אַנ'„אָסט־יודישער פֿעראײַן".

— און דאַרטיקע יודען זענען דאָ פֿאַרהאַן? אַ קולטור־פֿעראײַן, אַ שוהל?

— כ'האָב דאָך אײַך געזאָגט, אַז עס איז דאָ אַ שוהל, אַנ'אָסט־יודישער פֿעראײַן.

— איך מײן סאָציאַליסטען, יודישע קאָמוניסטען?

— וואָס דאַרפֿט איהר יודישע סאָציאַליסטען? אין וואַרשאַ איז דאָ, אָבער נישט אין אַמסטערדאַם.

— און וואָס איז דאָ בײַ אײַך פֿאַר אַ הכנסת־אורחים?

— אַ הכנסת־אורחים, ווי אַלע הכנסת־אורחים.

— די הכנסה זעה איך, אָבער וואו זענען די אורחים.

— פֿאַרהאַן אַ פּאָר, קומען זײ נעכטיגען, איצט איז דאָ נאָך אײנער.

— ס'איז דאָך אָבער נאָך פֿערשלאָסען אויבען?

— ער געהט דורך דאָ, דורך מײַן דירה.

— און וואו זײַט איהר?

— איך בין דער אויפֿזעהער. אויפֿ'ן הכנסת אורחים.

איך נעם דעם אַדרעס פֿון „אָסט־יודישען פֿעראײַן" און לאָז זיך געהן אַהין.

איבערצוגעבען

א שטוב מיט א קוך

ביליג דירה־געלד. צו ערפֿאַהרען: בזשעזשינער 57א בײַ פּ. בירענשטאַק.

עמאָציאָנירענדער קלאַנג־פֿילם טושאַנסקי
אונטערן רעזשי פֿון בערימטען

הײַנט און ווײַטערע טעג!

אומבעקאַנטער זינגער

אין די הויפּט־ראָלען בערימטער טענאָר

Lucjan MURATOR !

בעמערקונג: אויפֿ'ן אָרט אַ קאָנצערט מיט די טשאַסטעס פֿון זשעמיאַנסקאַ. ג ע ט ר ע נ ק ע ווי אויך אַקאַצימער בײַעו.

RAKIETA

אײנאײנציג קלאַנג־קינאָ **אין גאַרטען**

שענקעוויטשאַ 40, טעל. 141-22

לאָ נג־ יעהריגער **גערינבטס־סעקרעטאַר**

שרײַבט און ערלעדיגט אַלערלײ ביטעס, אַנקלאַגעס און קלאָגעס, עס ספּעציאַליסט אין מיליטער־ענינים ווי אויך אין שרײַבען ביטעס פֿאַר אײנציגע שפּײזערס (אַפּיעקאָנסטווע). שנעלער אויסקויף פֿון פּאַטענטען און רעגיסטראַציע־קאַרטען אויפֿ'ן יאָהר 1932

ב. מאַז. פּעטריקאָווער 10

Dr. HALTRECHT

ספּעציאַליסט פֿאַר הויט און געשלעכטס־קראַנקהײַטען

פּיעטריקאָווער 10, טעל. 21-245

נעמט אָן פֿון 5 ביז 9 אָוונט.
זונטאָג פֿון 10 ביז 1 בײַטאָג.

פֿון דער סדרה

ס'איז ערשינען דאָס 9־טע העפֿט „פֿון דער סדרה" וועלכעס נעמט אַרום די סדרות נשא, בהעלותך, שלח, קורח, חקת, בלק, פּנחס. דערמיט האָט זיך זאַמלונג פֿון אינטערעסאַנטע אָריגינעלע תּורה־ווערטער פֿערענדיגט. די 9 העפֿטען נעמען אַרום אַלע סדרות פֿון חמשה חומשי תּורה. מען קאָן זײ אויך בעקומען אַלע צוזאַמען אין אַ שעהנעם אײַנבאַנד.

פּ. ז. גליקסמאַן לאָדז, זאַוואַדזקאַ 16א טעלעפֿאָן 164-47.

אַנ'אָרט צו שלאָפֿען

פֿאַר אַנ'אַנשטענדיגען יונגערמאַן, אָדער מעדעל און אָפּאָרט אָפּצוגעבען. צו ערפֿאַהרען בײַ יאַנאָווסקי, פּר אַנטשישקאַנער 34.

לעוט. אַבאָנירט — דאָס — „לאָדזער טאָגעבלאַט"

וויכטיג פֿאַר שווײס־פֿיס און הינער־אויגען־לײַדענדע!

דאָס שוויצען און ברענען פֿון די פֿיס און אַנדערע קערפּער־טײלען ווערען בעזײַטיגט אויף שמערצלאָז אינטענסיוו גאַראַנטיע. הינער־אויגען, בראָדאַווקעס און אײַנגעוואַקסענע נעגעל ווערען בעזײַטיגט אָהנע שנײַדען אָדער מאַשינען פֿולשטענדיג שמערצלאָז. בעזײַטיגען פֿון שיפּען (ל.ג. יעז) אין אויסגעהן פֿון די האָהר אונטערן גאַראַנטיע. אַ זיכער מיטעל געגען בעט־נעצע משתן זײַן אין שלאָף) פּרימאַ רעפֿערענצען.

J. WEINBERG, masażysta
Pomorska 20, fr. I p. tel. 201-99.
נעמט אָן פֿון 9 ביז 1 און פֿון 3 ביז 7.

Lekarz-Dentysta
S. WATNICKA
נאַרוטאָוויטשאַ 49, טעל. 125-48.
נעמט אָן פֿון 10–1 פֿאַרט. און פֿון 7–8½ נאָכמ.

TYLKO świecą
„Fumigatore-Cimex"
wytępnisz bez powrotnie **pluskwy.** Przeprowadzamy **dezynfekcję mieszkań pod gwarancją.**
Zgłoszenia: telef. **120-77 i 156-59.**

Ważne dla płatników podatków

וויכטיג געפֿיהרטע ביכער גיבען שטײַער־הנחות. ביכער שיצען פֿון צו גרויסע שטײַער־אויסמעסטונגען. ווער עס וויל בײַ זיך אײַנפֿיהרען אַ ראַציאָנעלע און גוטע בוך־פֿירונג, וואָס ענטשפּרעכט די פֿאָדערונגען פֿון געזעץ זאָל זיך ווענדען צום ביוראָ „פּאַליוס" אין די אָפּטײלונג פֿאַר בוכהאַלטעריע־עצות

לאָדז, פּיעטריקאָווער 82 טעלעפֿאָן 184-39.

עלטערן!

בעפאר איהר פערשרייבט אייער קינד אין א חדר צום נייעם שול-יאהר 1932/33 בעזוכט דאס חדר

„תורה ודת" עם גן ילדים

פלאץ וואלנאשטשי (ניי שטאט) 6

בעקענט אייך מיט זיין סדר הלימוד און אופן פון ערציהונג, וועט איהר זעהן, דאס „תורה ודת" איז דאס איינציגע מוסטערהאפטע ערציהונגס-אנשטאלט פאר אייער קינד סיי אין למודי קודש סיי אין למודי חול. אינפארמאציעס און איינשרייבונגען פון נייע תלמידים פון 10—1 טעגליך. קינדער פון 4—8 יאהר ווערען אהיים געפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.

קויפט נור פון די 1-טע קוועלע

גרויסער אויסוואהל

שפאציר-וואגענס — אייזען - ניקעל — בעטען

מאטראצען — ספרענזינגאווע „Patent" — וויזימאטשקעס — אמעריקאנער

צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער

אין הויף „DOBROPOL" Łódź, Piotrkowska 73

מ. גראשיצער

רענאמירטער ערשטקלאסיגער מענער-שניידער

מיט די נייעסטע מאדעלען אויפ'ן פריהלינג און זומער-סעזאן 1932. פיינסטער פאריזער שניט.—סאלידע, פינקטליכע אויספירונג רעיעלע בעהאנדלונג צו זעהר ביליגע פרייזען

פיעפשאהע 7 (עפער-גאס) אין הויף דריטער שטאק.

בעמע"ק.: איך לערן אויס צושניידען ... פערלויף פון א קורצע צייט.

יודען! היט אייך פאר ווינקעל-שרייבער,

וואס נעמען אייך צו געלד און פערפיהרען אייך! פאר'ן זעלבען געלד ערלעדיגט געוויסענהאפט

אלע רעכטס-קאנסולענטן-ארבייטן

דאס לאנג-יעהריגע, קאנצעסיאנירטע און בעסטענס-רענאמירטע

רעכטס-קאנסולענטען-ביורא

„ארגוס" זאכאדניא 36

טעל. 108-47. לינקע אפיצינע, צווייטער שטאק. טעל. 108-47

בעמ.: נישט-צייטיגע קונדען קאנען אלערליי אנפראגען, פאזאניעס און ענינים ארומרעדען און בעשטעלן טעלעפאניש די פערטיגע שריפטען ווערען זאפארט אפגעשיקט א היים.

siegowość zaprowadza

פיהרט און ערלעדיגט אלערליי בוכהאלטעריע ארבייטען פאר א קליינעם — אפצאהל — אפטיילונג פאר בוכהאלטעריע עצות

„פאלוס" ביורא לאדז, פיעטריקאווער 82, טעל. 184-39

3—2 צימער

מיט א קיך און בעקוועמליכקייטען ווערט פון זאפארט געזוכט אין דער נאהענט פון קיליגסקיעגא און נא- רוטאוויטשא. אפערטען פאר L. H. אין דער אדמ"נ.

א וואסער צו באדען

ווי אויך לופט צו פאהרען אין ראדאגאשטש ביי ה' ארנאלד אויף דער זייט פון זגערזש ליינקס 5 מינוט פון טראמוויי.

עס איז געקומען דער

קאמארנער רבי

און ער שטעהט איין ביי ר' משה קוויאטקאווסקי, זגערזשער 25. ער איז אנ'אייניקעל פון הרב ר' אייזיקעל קאמארנער זצלה"ה

Polskiego języka, korespondencji i rachunkowości szybko wyucza rutynowany nauczyciel. Starszych i zapóźnionych specjalną skróconą metodą. Wólczańska 29, m. 1, front, parter.

כ'וויל קויפען

גענוצטע רונד-טריקאטאזש-מאשינען אין בעסטען צושטאנד 26, 24 און 22 פיין. אפערטען אונטער „טריקאטאזש-מאשינען".

קאלערטע און ווייסע דאמען-וועש

ROBOTA RĘCZNA—האנד-ארבייט

נעמט אן צו שטיקען און נייען מיט אייגענע ווי אויך אנפערטרויטע וואַרע ווי Petite-reine א.ז.וו. Crèpe-de-Chine אלעס לויט פאריזער און ווינער זשורנאל. זאוואדזקא 27 בליוויס. ספעציאליסטין פיושאמעס—PYJAME

א וואוינונג

פון 2 צימערן מיט א קוך איבערצוגעבען

אלעע 1-טער מאי 23, וואוינונג 24.

אכטונג!

נאך דעם, ווי די ענטשפרעכענדע מאכט האט בעשטעטיגט די פארצעלאציע און בוי-פלענער, טרעטען מיר צו צו דער ווייטערדיגער פארצעלאציע פון די זומערוואוינונגען אין לוטאמירסק.

די וואלד-שטעט Lutomiersk-Leszków און Lutomiersk-Danusin

ליגען אין א שעהנער, טרוקענער און געזונדטער געגענד. טראמוויי קיין לאדז, פאסט, טעלעגראף, קראנקען-קאסע אויפן ארט

טיילען פון 50 גר. פאר א קוואדראט-מעטער אויף בעקוועמע אויסצאהלונגען.

אינפארמאציעס: לאדז, זאוואדזקא 1 געוועהר-לאגער נאזדראוויטש אין לוטאמירסק: פילסודסקיעגא 4, טעלעפאן 4.

אמביליגסטען און רעעלסטען קויפט מען

מעטאל-בעטן, מאטראצן אלערארט

קינדער - וועגעלעך

אין א גרויסען אויסוואהל וויזשימאטשקעס אייז-קאסטענס, פעלד-בעטןפאטענט Perfekt א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע

עקזיסטירט פון 1896

J. B. WOŁKOWYSKI

פאבריקס-לאגער:

ŁODZ, NARUTOWICZA 11, TEL. 137-70.

בעמערקונג: ס'ווערען ארויסגעגעבן בעטען אויף זומער-וואוינונגען

וואוינונג

שלאסעריי-ארבייט פאר

געשעפט

פאבריק

פיהרט אויס ביליג

J. REDER
קאנסטאנטינער 13,
(ריג זאכאדניא).

דאס עלעקטראטעכנישע ביורא

Siła i Światło

פון וו. קרוקאווסקי

פאלודניאווא 23 טעלעפאן 139-32

נעמט אן דורכצופירען אינסטאלאציעס פון ליכט און קראפט, קויפט און פערקויפט מאטארען און ערלעדיגט אלע ארט עלעקטרישע איינריכטונגען אויף לייכטע בעדינגונגען.

ביליג, רעעל, שנעל און פינקטליך!

דרוקזאכען

ווערען שנעל און פראמפט אין דער פיינסטער אויס פיהרונג אויסגעפערטיגט

קלעפסידרעס

צו זעהר ביליגע פרייזען ווערען אין פערלויף פון 1 שעה געדרוקט און אויסגעקלעפט אין דער גאנצער שטאט.

בוכדרוקעריי

ע. און מ. האמבורסקי

פיעטריקאווער 16. טעל. 100-47

פאכטער: מ. ב. הויז

ŁóDZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM"

Właść. E. BAUER i A. WEIDEMANN

Łódź, ul. Kilińskiego 121, telefon 218-20

פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען זעמטליכע אפגוסען פון גרויעז אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען זעמטליכע מעכאנישע בעארבייטונג פון מעטאלען

די בעוואוסטע

פעלד-בעטען

„PALMA-PATENT"

וואס זענען אלעמען בעקאנט מיט זייער פראקטישקייט און דויערהאפטיגקייט מיט א גאראנטיע אויף 3 יאהר

ווי אויך לעזשאקעס, פעלד-בעטלעך און פעלד-בענקלעך

מאטראצען

גע בעטע, שאטקאווע, קאנאדיסקע קאזעטקעס, טאפטשאנעס

בעקומט מען נור אין דער בעקאנטער פאבריק

לאדז, פולנאצנא 24 טעל. 131-85

הורט דעטייל

אויפפאדערונג

איך פאדער אויף דעם ה' יצחק שמואל פאט דאס ער זאל זיך ארויסציהען פאר דער עקסמיסיע. אזוי ווי ער וואוינט ביי מיר א לענגערע צייט און שטענדיג געצאהלט דירה-געלד דורך דעם סאנד. און איצט קומט מיר פאר עטליכע קווארטאלען. דאך בין איך געדולדיג געווען און איהם געלאזט וואוינען, אבער איצט נאך זיין שלעכטע אויפפיהרונג געגען מיר, וועלכע ער מיט זיין פאמיליע זענען אויף מיר און פאמיליע אנגעפאלען אונז געזידעלט און געשלאגען ווי אויך גע'מסר'ט. מיר זענען ניט אימשטאנד דאס אלץ צו פערעפענטליכען אויף דעם אלעם קענען בעשטעטיגען די שכנים

מיט אכטונג יהושע זולטאק, נאווא-זארזעווסקא 30.

א געבים צייך

איז פערלוירען געווארן אפצוגעבען צו א. שפיוואק זאכאדניא 13.

פערשידענע

פאבריקס-לאקאלן

מיט צענטראל-בעהייצונג, נאהנט פון נאוואמיעסק א און אגראדאווא זאפארט צו פערמיטען Telef. № 214-77.

פארזיכטיג!

ג' דאמען און מענער!

דער קריזיס דריקט פון אלע זייטען אזוי, אז יעדער גראשען שפילט א גרויסע ראלע. און צו שאנד קאן מען דאך נישט גיין, דעריבער רעקאמענדיר איך אייך, מיינע ג' דאמען און מענער, אז צו דעם צוועק האב איך צוגעגרייט א גרויסן אויסוואהל פון די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען

דאמען און מענער היטען

צו זעהר ביליגע פרייזען. גלייכצייטיג ווערט אויך אנגענומען צו איבערפאסאנירן דאמען- און מענער-היטען פון גאר אלט אויף גאנצליך ניי און אלעס צו ביליגע פרייזען.

געדענקט די אדרעסען:

פערדער, זגערזשער 7 לוטאמירסקא 2. זגערזשער 20

א גוט-קוואליפיצירטער פאכמאן פון קינדער-קאנפעקציע ווי אויך פון זעמטליכע שול-שערצען מיט איינגעפיהרטע בעסערע קונדשאפט זוכט א שותף מיט קאפיטאל. אפערטען אין רעדאקציע אונטער „קינדער-קאנפעקציע".

געגעז שוויס פיז פיס!

געגען ארציסקעס! נוצט נור דעם שוין זייט 25 יאר בעוואוסטן פראשעק און פלאסטער „ראדיקאל" פרייז 30 גר. א שאכטעל מיט א זופל 50 גר. היט אייך פאר פאלשע נאכמאכונגען, וועלכע ברענגען קיין נוצען, נאר שאדען די פיס און אייער געזונד, אויך פלין „ראדיקאל" געגען וואנצען, גאראנטירט אויף א גאנצען זומער. פרייז פון א פלעשעל 70 גר. אלס צו בעקומען ביים ציטונגס-פערקויפער וועלנארוש. אלט-שטאדט 1, אויך ביים צייטונגס-פערקויפער פנחס וועלנארוש, פיעטריקאווער 34. (רוג צעגעלניאנא).
2997

WYNALAZEK.

powidła ziołowe

przeciw astmie, gruźlicy i suchotom

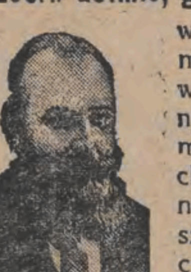

wynalezione przeze mnie St. Śliwańskiego w 1902 roku, są jedynym środkiem, którym można zapobiec tym chorobom. O skuteczności ich świadczy szereh listów dziękczynnych, przeszło 3 tysięcy które w każdej chwili można przejrzeć

WYTWóRIA
„POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"
mieści się
w Łodzi, przy ul. Brzezińskiej 33
Stanisław Sliwański

טוך- און קארט-לאגער

Sz. Maroko

לאדז, נאוואמיעסקא № 2
פראנט 1-טער שטאק, טעל. 159-48.

עמפעהלט צום פריהלינג- און זומער-סעזאן א גרויסן אויסוואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאמען- און הערעי-שטאפען

רענטגעניצע

פון דאקטוירים-ספעציאליטען

17 זגערזשער 17
טעלעפאן 16-33

ס'נעמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען ד"ר גאלדשטיין-פאלעק, ד"ר יוסטמאן ד"ר מ. קאנטאר, ד"ר ציעגע, ד"ר ראקאווסקי, ד"ר ראזענצווייג, ד"ר רוזשאנער, ד"ר ווייגבערג, ד"ר סטופעל, צאהן-ארצט. גראדזיענטשיק-קאראשיאווא ווי אויך וויזיטען אין שטאט. רענטגען-בעשטראלונגען, קווארץ, דיאטעראמיע, עלעקטריזאציע און ערצליכע אנאליזען.

MOTORY

elektrycz. nowe i używane.
najtańsze źródło

WARSZTATY

REPERACYJNE.
Budowa rozruszników i regulatorów
INSTALACJE ELEKTRYCZNE wszelk. rodzaju
REKLAMY NEONOWE
Inż. J. REICHER i S-ka
Południowa 28 tel. 210.00.

מיליטער-פליכטיגע

אקאדעמיקער (סטודענטען) וואס נויטיגען זיך אין אנ'עצה אין אלע מיליטער-אנגעלעגענהייטען, דארפען זיך ווענדען צום לאנגיעהריגען מיליטער-בעאמטען

ב. מאן, פיעטריקאווער 10.

אבאנעמענטס-פרייז: פאר א חודש אין פוילען 5 זלאטים, אין פראנקרייך און בעלגיען—20 פראנק, אין צוגערע לענדער 1.25 ... אנאנסען-פרייז: פאר אויסלענדישע אנאנסען 100% טייערער. אויסער דער שטאט מיט 50 טייערער ... פאר א מילימעטער-שורה פאר'ן טעקסט 16 גר. פרייזען 24 גר., אין טעקסט 40 גר. פרייזען 60 גר., נאכ'ן טעקסט 17 גר. פרייזען 68 גר.

Drukarnia E. i M. Hamburskich. Łódź, Piotrkowska 16. Dzierżawca M. B. Hauz. Odpowiedzialny Red.-wydawca: ...